

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KENT KÜLTÜRÜ VE FESTİVALLEŞME: ULUSLARARASI ARHAVİ
KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe YILMAZ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

ARTVİN-2024

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KENT KÜLTÜRÜ VE FESTİVALLEŞME: ULUSLARARASI ARHAVİ
KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe YILMAZ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

ARTVİN-2024

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “*Kent Kültürü ve Festivalleşme: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali*” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim. Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi de beyan ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin oruh niversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 6 (Altı) ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2024

Tuğçe YILMAZ

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR danışmanlığında, **Tuğçe YILMAZ** tarafından hazırlanan bu çalışma **17/10/2024** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda** oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Sedat BAHADIR	İmza:.....
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR	İmza:.....
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Fatih BALCI	İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

... /... /2024

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLO LİSTESİ.....	V
ŞEKİL LİSTESİ	VI
KISALTMALAR.....	IX
ÖZET	X
SUMMARY	XI
ÖN SÖZ	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN ÇÖZÜMLENMESİ

1.1. Eğlence Olgusunu İçeren Kavramların İncelenmesi: Şölen, Şenlik, Toy, Kutlama, Karnaval ve Festival	5
1.2. Türkiye’de Eğlence Kültürü Üzerine Yapılan Çalışmalar	14
1.3. Türk Halk Eğlencelerinin Sınıflandırılması	16
1.4. Kent Kültürü ve Festivalleşme Olgusu.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASI VE ÖRNEKLEM

2. Artvin İlinin Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü	40
2.1. Arhavi İlçesinin Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü.....	47
2.2. Arhavi İlçesinde Halk Eğlenceleri.....	51
2.3. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI ARHAVİ KÜLTÜR SANAT FESTİVALİNİN YAPISAL VE İŞLEVSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

3. YAPISAL ÇÖZÜMLEME MODELİ	56
3.1. Festivalin Adı	58
3.2. Festivalin Zaman ve Süresi	60
3.3. Festivalin Mekânı	63
3.4. Festivalin İçeriği	67
3.4.1. Arhavi’de Festival Hazırlıkları	67
3.4.2. Festivalin Kuralları	71
3.4.3. Festivalin Katılımcıları	73
3.4.4. Festivalde Giyim-Kuşam Kültürü	75
3.4.5. Festivalde Mutfak Kültürü	78
3.4.6. Festivalde Müzik Kültürü	79
3.4.7. Festivalde Dans Kültürü	82
3.4.8. Festivalde Oyun ve Yarışmalar	85
3.4.9. Festivalde Diğer Unsurlar	97
4. İŞLEVSEL ÇÖZÜMLEME MODELİ	99
4.1. Toplumsal ve Psikolojik İşlevler	101
4.2. Ekonomik İşlevler	104
4.3. Tarihsel İşlevler	106
4.4. Siyasi İşlevler	107
4.5. Kültürel İşlevler	109
SONUÇ	112
KAYNAKLAR	116
EKLER	124
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Tespit edilen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali tarihleri. 62

Tablo 2: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde sahne alan popüler sanatçılar.
..... 74

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Artvin siyasi haritası.	42
Şekil 2: Artvin yöresine ait geleneksel ev modeli (Hayrettin Tokdemir Arşivi, 1993).	45
Şekil 3: Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali (Dikyamaç Kültür ve Yaşam Derneği Arşivi, 2019).	51
Şekil 4: 5. Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali afişi (2024).	52
Şekil 5: Pilarget (Ulukent) Şenliği (Pilarget Doğa ve Yaşam Derneği Arşivi, 2022).	53
Şekil 6: Dereüstü Köyü Fındık İmecesı (Mehmet Remzi Öncel Arşivi, 2014).	53
Şekil 7: 3. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi ,1975).	59
Şekil 8: 48. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi 2022).	59
Şekil 9: 40, 42, 43, 44, 47 ve 49. Yıllara Ait Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişleri (Dijital Arşiv).	61
Şekil 10: Arhavi şehir merkezi (Kişisel Arşiv, 2023).	64
Şekil 11: Arhavi Gösteri Merkezi planı.	65
Şekil 12: Arhavi Gösteri Merkezi 47. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi 2019).	65
Şekil 13: İnönü Bulvarı 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	66
Şekil 14: 2024 yılında düzenlenen 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Etkinlik Davetiyesi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	69
Şekil 15: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	70
Şekil 16: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali görevlilerinin giydiği tişört (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	76
Şekil 17: Yöresel elbiseler (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	77
Şekil 18: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Demet Akalın konseri (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).	80

Şekil 19: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali sahne krizi (Gazete Rize, 2023).	81
Şekil 20: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Koliva konseri (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).	82
Şekil 21: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Arhavi Halk Oyunları Ekibi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).	84
Şekil 22: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali DJ performansı (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).	85
Şekil 23: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Bisiklet Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).	87
Şekil 24: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Plaj Voleybolu Yarışması (Kişisel Arşiv, 2024).	87
Şekil 25: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Sokak Basketbolu Yarışması (İnternet Arşivi, 2024).	88
Şekil 26: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Çay Toplama Yarışması (Kişisel Arşiv, 2023).	90
Şekil 27: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Hamsili Ekmek ve Laz Böreği Yapma Yarışması (Belediye Arşivi, 2023).	91
Şekil 28: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Dibekte Mısır Ayıklama Yarışması (Kişisel Arşiv, 2024).	92
Şekil 29: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Fındık Ayıklama Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).	93
Şekil 30: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Aykırı Hızarla Odun Kesme Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2001 ve 2024).	94
Şekil 31: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Dik Hızarla Tahta Biçme Yarışması (Kişisel Arşiv, 2023).	95
Şekil 32: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali tahta arabaları (Kişisel Arşiv, 2023).	96
Şekil 33: 48. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Tahta Araba Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2022).	97
Şekil 34: Havai fişek gösterisi (Kişisel Arşiv, 2024).	98
Şekil 35: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali konser hazırlıkları (Kişisel Arşiv, 2024).	105

Şekil 36: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali panayır alanı (Kişisel Arşiv, 2024).....	106
Şekil 37: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali program kitapçığı (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).....	110
Şekil 38: Yaka rozeti (Kişisel Arşiv,2023).	111
Şekil 39: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali �ay G�zeli Ziyet Sali (Belediye Arşivi, 2024).....	111

KISALTMALAR

AGM	: Arhavi Gösteri Merkezi
akt.	: Aktaran
bkz.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
KK:	: Kaynak Kişi
ss.	: sayfa sayısı
TDK:	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire

ÖZET

KENT KÜLTÜRÜ VE FESTİVALLEŞME: ULUSLARARASI ARHAVİ KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ

Sanayi Devrimi'yle başlayan ve 1950 sonrası Türkiye'de tarımda makineleşmenin artmasıyla giderek artmaya devam eden kente göç hareketi, beraberinde farklı kültürel kodların bir araya gelmesine vesile olmuştur. Bu durum, beraberinde kültür karmaşasına ve kırsal nüfusun kent kültürüne uyum sağlamakta zorlanmasına sebep olmuştur. Kentlileşme sürecinde olan kırsal nüfus özüne, kırsal hayata özlem duymaktadır. Kırsal nüfusun özlemini dindirmek adına kentlerde kültürel dokuları barındıran eğlenceler organize edilmiştir. Bunlardan biri de festivallerdir.

Türk kültüründe eğlenceler, tarihi açıdan köklü bir yere sahiptir. Şenlik, şölen, toy gibi adlandırmalarla karşımıza çıkmakta olan kadim Türk eğlenceleri küreselliğin etkisinin beraberinde yerini festivallere bırakmıştır. Gelenekseli yeniden yaşayarak yaşatan bir kent eğlencesi olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali yörenin tanıtımı ve kültürel aktarım bakımından zengindir. Söz konusu zenginlik festivalin mekânı, zamanı, katılımcıları vb. açılardan çözümlenmiştir. Yörenin kültürel değerlerinin tanıtılıp pazarlanması bakımından önemli bir mekân görevini de üstlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali kültür değişimleri, kültür ekonomisi ve kültür turizmi açısından ele alınarak yapısal ve işlevsel açıdan tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Kültürü, Festivalleşme, Kültür Turizmi, Kültür Ekonomisi, Eğlence Kültürü.

SUMMARY

URBAN CULTURE AND FESTIVALIZATION: INTERNATIONAL ARHAVI CULTURE AND ART FESTIVAL

The migration movement to the city, which started with the Industrial Revolution and continued to increase with the increase in mechanization in agriculture in Turkey after 1950, has led to the coming together of different cultural codes. This has led to cultural confusion and the rural population's difficulty in adapting to urban culture. The rural population, which is in the process of urbanization, longs for its essence, rural life. In order to alleviate the longing of the rural population, entertainments with cultural textures have been organized in cities. One of these is festivals.

Entertainments have a deep-rooted place in Turkish culture in historical terms. Ancient Turkish entertainments such as festivals, feasts and toy have been replaced by festivals with the effect of globalization. The International Arhavi Culture and Art Festival, which is a city entertainment that relives the traditional, is rich in terms of the promotion of the region and cultural transfer. This richness was analyzed in terms of the festival's venue, time, participants, etc. The International Arhavi Culture and Art Festival, which also serves as an important venue for the promotion and marketing of the cultural values of the region, has been analyzed structurally and functionally in terms of cultural exchanges, cultural economy and cultural tourism.

Keywords: Urban Culture, Festivalization, Cultural Tourism, Cultural Economy, Entertainment Culture.

ÖN SÖZ

Eğlence olgusu insanlığın var olduğu ilk andan itibaren günümüze dek değişim ve gelişim göstererek gelmiştir. Eğlencenin kültürel ve sosyolojik dokusunu bozmadan, icrasında ve adlandırılmasında farklılıklar yaşanarak sağlanan bu değişiklikler neticesinde festival, karnaval, şölen, sığır, potlaç vb. adlandırmalara sahip eğlenceler meydana gelmiştir. Festivaller diğer eğlence türleri gibi hoş vakit geçirmenin yanı sıra gelenek ve göreneklerin yaşatılmasını amaç edinmektedir. Dünyada yaşanan çeşitli gelişmelerin beraberinde eğlencelerin uygulanma biçimi, kırsalın kente göç etmesinin beraberinde değişim göstermiştir. Gelenekte var olan eğlence olgusuna tabii olan bireyler kentlerde temellerini kırsalın gelenek ve göreneklerinden alarak şekillenen festivaller düzenlemiştir. Düzenlenen bu festivaller zaman içerisinde kentliliğin de etkisiyle küresel bir organizasyona da dönüşmüştür.

Bu çalışma, kent yaşamı neticesinde oluşmuş bir eğlence türü olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ni kapsamakta olup festivalin düzenlenme amacı, mekânı, zamanı gibi unsurlar ele alınmıştır. Bu unsurlar yapısal ve işlevsel kuram verileri kapsamında incelenmiş ve festivalin gerek yöre gerekse farklı toplumlar açısından önemi ifade edilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın araştırma konusu, içeriği, literatür özeti hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümünde eğlence olgusunu içeren şölen, şenlik, toy, kutlama, karnaval ve festival kavramlarının incelenmesi, Türkiye'de eğlence kültürü üzerine yapılan çalışmalar ve sınıflandırmalar verilmiştir. Bu bölümde ayrıca festivalleşmenin kent kültürü içerisindeki konumu ve kent kültürünün oluşumu üzerindeki etkisi konusunda görüşler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tezin ikinci bölümünde araştırma sahası olan Arhavi ilçesinin tarihi, coğrafi ve kültürel özelliklerinden ve yörede düzenlenen diğer halk eğlencelerinden bahsedilmiştir. Ele alınan diğer halk eğlencelerinden hareketle Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin ortaya çıkış serüveni hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmında Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali üzerine N. Özdemir'in (2005) *“adlandırma, zaman ve süre, mekân, eğlence”* kavramlarını içeren yapısal çözümleme yapılmıştır. Söz konusu bölümün devamında festivalin farklı toplumlarla temas sağlaması sonucu yaşanan kültür değişimleri, kırsaldan kente iç göç hareketi ve kent kültürü unsurları da incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise yapılan tüm araştırmalar ışığında Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin toplumsal ve psikolojik, kültürel,

tarihsel, siyasal ve ekonomik işlevleri çözümlenmiştir. Bu tezde elde edilen tüm veriler somutlaştırılmak adına görsel içeriklerden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmada beni yönlendiren ve tüm desteğiyle yanımda olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR başta olmak üzere Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne ait verilerle ilgili taleplerimizi geri çevirmeyen Arhavi Belediyesi ve Arhavi Halk Kütüphanesi çalışanlarına, festivalin tarihçesi hakkında değerli bilgilerini aktarmada tereddüt göstermeyen M. Remzi ÖNCEL, Bilgi ÖZKARA ve adını buraya sığdıramayacağım diğer kaynak kişilere teşekkür ederim. Ayrıca tezimi Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında 2023.S23.01.01 proje numarasıyla destekleyen Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğüne teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışma dönemimde maddi ve manevi sorunlarımı çözen, nazımı çeken, her durumda destekleyen, en az bu tezde emeğim kadar emeği olan değerli aile üyelerime ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Tuğçe YILMAZ

Artvin-2024

GİRİŞ

1789 Fransız İhtilali'nin başlamasının beraberinde milli bilinç, milliyetçilik algısı ön plana çıkmıştır. Milli bilinç algısıyla hareket eden ülkeler, milliyetçilik ekseninde ulusal kimlik aramış, kendi yaratmalarının peşine düşmüş ve bu konularda çeşitli derleme çalışmalarında bulunmuştur. Elde edilen çalışmalar 1846 yılından itibaren sosyolojinin yardımcısı olarak ortaya konulan “folklor” disiplini altında kendine yer edinmiştir. “Halkbilimi veya folkloristik geniş manasıyla insan davranışlarını ve geleneklerini daha derin bir bilgiye ulaştırma gayesiyle on dokuzuncu yüzyıl başlarında ortaya çıkan bilim dalıdır” (Çobanoğlu, 2005: 21). Dünya edebiyatında halkbilimi çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edilen iki tarih vardır. “Bunlardan ilki, Almanya’da Grimm kardeşlerin 1812 yılında “Ev ve Çocuk Masalları” eserinde sözlü gelenekten gelen masalların derlenerek kitap oluşturulması; ikincisi ise “folk-lore” kavramının 1846 yılında William John Thoms tarafından icat edilmesi ve Atheneum adlı dergide Ambrose Merton takma adıyla yayınlanmasıdır” (Çobanoğlu, 2005: 21).

“Türk toplumunda Tanzimat’ın beraberinde halk anlayışı üzerinde durulmaya başlamıştır. Tanzimat dönemi ile başlayan ve Cumhuriyetle birlikte devam eden halk anlayışı “halka inmek, halktan çıkmak, halktan gelmek” gibi ifadeleri gündeme getirmiştir” (Ekici, 2004: 4). “Folklor kavramı, Türk edebiyatı sahasına 1900’lü yılların başında Türk Derneği ve onun çıkartmış olduğu Türk Derneği Mecmuası ile yansımaya başlamıştır. 1329’da Rıza Tevfik tarafından “Peyam”ın edebi ilavelerindeki sayılarında yer almış ve bunun beraberinde folklor kendine yer edinmeye başlamıştır” (Boratav, 1982: 25). Türk edebiyatında folklor kelimesi farklı adlandırmalarla da anılmıştır. Ziya Gökalp, folklor ifadesi yerine “halkiyat” kavramını kullanırken, Hamit Zübeyr “budun bilgisi” sözcüğünü kaynak kullanmayı seçmiştir. Folklor sözcüğünün uygulamalar bağlamında farklı anlamlar kazandığı görülmektedir.

Dundes, halk terimini “en az bir ortak faktör paylaşan herhangi bir insan grubu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün –ortak meslek, dil veya din olabilir- ne olduğu önemli değildir. Bu faktörden daha önemli olan nokta ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendine ait kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır” (Dundes, 2005: 128) şeklinde izah etmiştir.

Artvin’e ait folklorik unsurların toplanması halkın sözlü kültüründe yaşattığı unsurlarla sağlanabilmektedir. Folklor ürünü denildiğinde, aktarılan ve aktarıldıkça değişime uğrayan bir unsur olduğu kadar farklılıkları, benzerlikleri bir arada barındıran, tek tip ve çok tipliliği ortaya koymaktadır.

“*Folklor, “halkı öğrenmek” demektir; aktarılan becerilerin, taklitlerin, tekniklerin, örneklemelerin tümünü kapsamaktadır*” (Artun, 2011: 1). Halk edebiyatı olarak da adlandırılan folklor, halka ait bütün unsurları içinde barındırmaktadır. Folklorun tanıtılması yolunda yapılmış çalışmaların çoğunda “*lore*” (bilim, bilgi) ve “*folk*” (halk) olarak ele alınmıştır. Folklorun içerisinde yer alan ve milletleri var eden olgulardan birisi olan kültür, zaman içerisinde meydana gelen değerler toplamı olarak karşımıza çıkmaktadır. “*İnsanoğlu hayata adım attığı andan itibaren çeşitli değerlerle karşılaşmış ve bu değerlerin her birinde kendisinden izler bulmuş, izler bırakmıştır*” (Artun, 2011: 440). İnsanların bir arada bulunarak ortaya koyduğu davranış biçimleri, yaşanan olaylar, el becerileri, gelenekler ve görenekler topluluğun kültürünü oluşturan temel unsurlardandır.

Kültürü oluşturan somut ve soyut unsurların bir kısmı eğlence sahalarında icra edilmekte ve aktarılmaktadır. Sözlü, yazılı edebiyat ürünleri olarak karşımıza çıkmakta olan; destan, halk hikâyeleri, fıkra, bilmece, masal, türkü vb. yaratmalar eğlencenin olduğu alanlarda yer almaktadır. “*Eğlence kavramına bu perspektiften bakıldığında eğlencenin kültürel kimliği meydana getirmekte olan gelenek, görenek ve inançların büyük bir kısmının eğlence ortamında yaşamaya devam etmektedir*” (Özdemir, 2005: 9). Devam eden ve aktarılan geleneğin değişimi eğlence, şenlik vasıtasıyla gözlemlemek mümkündür. Eğlenceler, toplumsal hayatın mutlu ve hüznü yaşamın gerçekliklerini içerisinde barındırmaktadır.

Bir ülkenin, milletin, ulusun kültürü o saha içerisinde yaşayan halkın ortaya koyduğu mahsullerdir. Türk kültürü ise, ana kaynağını Türkistan’dan alan ve bununla birlikte çevre ülkelerin etkisiyle şekillenen maddi ve manevi ürünler bütünüdür. “*Değerler bütününe doğru bir biçimde değerlendirilmesi için halk yaşamındaki oluşum ve gelişmelerin nesnel biçimde ele alınarak Türk halkının temel dinamiklerini, töre ve geleneklerini, tutum ve davranışlarını, yaratı ve becerilerini, sevgi ve beğenileri inceleyip araştırılarak sağlanması mümkündür*” (akt. Artun, 2011: 7). Bir milletin kültürü o milletin hayatının tamamı demek olduğundan Türk kültürü de Türk yaşamından ibarettir. Türkler tarih sahasında ortaya

çıktıkları ilk zamandan itibaren belli bir zamanlarını dinlenme, eğlence veya kutlama ile geçirdikleri bilinmektedir. Bu sebeple de kültüre ait unsurlar boş zaman aktivitesi olarak görülmektedir. Oysaki kültür ve eğlence arasında bir uyum, paralellik söz konusudur. Eğlence, kültürel üretimin ve aktarımın devam etmesi için gerekli olan dinlenme, eğlenme ve kutlama gibi ihtiyaçların meydana getirdiği faaliyetler bütünüdür. Bunun önemli bir örneği Dede Korkut metinlerde karşımıza çıkan ve Bayındır Han'ın düzenlediği yemekli şöenlerdir. Şöen ve kutlamalar vasıtasıyla boy beyleri birçok işlev yanında dinlenme imkânı edinmektedir.

Eğlence, Türk kültüründe ve yaşamında azımsanamayacak bir yere sahiptir. Düzenlenen çeşitli tören, şenlik, kutlama vb. organizasyonlar, Türk yaşamına dair çeşitli dinî veya din dışı başta olmak üzere çeşitli unsurları barındırmaktadır. Bunlar *“kültürel kimliği meydana getiren gelenek, görenek ve inançların çoğu eğlence ortamlarında yaratılmış”* (Özdemir, 2005: 9) ve sözü edilen ortamlarda yaşatılmaya devam etmiştir. Folklorun araştırma konularından biri olan gelenek kültürü, Türk toplumunu parçalara bölmeden incelendiği takdirde anlamak mümkündür. *“Bir uygarlığın meydana gelmesinde bulunan çevre, insan ve topluluk önem arz etmektedir”* (akt. Özdemir, 2019: 21).

Bu çalışma temellerini Türk eğlence olgusundan alan ve bir kent festivali olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin yapısal ve işlevsel çözümlemesinden meydana gelmektedir. Türklerin kültürel yaşamında önem arz eden eğlenceler kapsamında düzenlenen festivaller günümüzde oldukça rağbet görmektedir. Festivaller, geçmiş dönem eğlencelerinden izler taşıyarak kültürel mirasın aktarılma görevini üstlenmektedir. Bu açıdan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali müzik, dans, mutfak, giyim-kuşam vb. pek çok geleneği içerisinde de barındırmaktadır. İcra edilen festival yöre halkının toplumsal yaşantısını tüm faktörleriyle yaşattığı yeni bir icra alanı olmasından ötürü kültürel belleğin taşıyıcısıdır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, tarımda makineleşme ve Sanayi Devrimi gibi gelişmelerin beraberinde kırsaldan kente göç eden kitlelerin festivalidir. Kırsala özgü gelenekler ve sosyo-kültürel değerler, kent yaşamının getirisiyle yeni bir formda festivalleşerek sunulmaktadır. Çalışmada kent yaşamının etkisiyle festivalleşen eğlence olgusu sosyal, kültürel, coğrafi ve ekonomik bakımdan çözümlenecektir.

Çalışmanın konusunun belirlenmesinde folklorik işlevlerin yanı sıra yarım asırlık bir geçmişe sahip olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin kayıt altına alınıp tanıtılması amaçlanmıştır. Ayrıca geçmiş dönemlerde konuyla ilgili yeterli çalışmaların bulunmadığı tespit edilmiştir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali bir festival olmasının yanında yörenin tarihi, coğrafyası, kültürü, müziği, dansı gibi pek çok faktör açısından folklorik malzemeyi de içinde barındırmaktadır. Geçmiş dönemlerde yapılan çeşitli çalışmalar, toplanan verilerin işlenip bir kuram çerçevesinde ele alınmamasından ötürü bilimsel bir veri niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin çeşitli halkbilimi kuramlarından hareketle çözümlenmesi önem arz etmektedir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, 1973'ten itibaren düzenli olarak düzenlenen bir kent eğlencesidir. Festival, büyük aksaklıklar yaşanmadıkça belediye ve kaymakamlık tarafından takvimsel olarak her sene düzenlenmeye çalışılmıştır. Festival yöre kültürünün tanıtılması başta olmak üzere ticari ve turizm faaliyetleri doğrultusunda yöre ekonomisinin canlanmasına da katkı sağlamaktadır. Bu durum beraberinde festivalin kültür ekonomisi açısından değerlendirilmesi ihtiyacını meydana getirmiştir. Festivalin ekonomiye katkısını günümüzde düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde eğlenen bireyin daha çok tüketmeye sevk etmesi üzerinden değerlendirilebilmektedir. Söz konusu bu değerlendirme eğlencenin ekonomik bir pazar olarak ele alınmasını sağlamıştır. Bu açıdan festivale bakıldığında başta ekonomik işlev görevini sağlarken pazarlanan ürünün yöresel bir unsur olması, kültürel işlevi beraberinde getirmektedir. Eğlence çatısı altında taşıdığı işlevlere bakıldığında Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali toplumsal ve psikolojik, siyasal ve ekonomik işlevleri bünyesinde barındırmasından ötürü toplumsal yaşam açısından önem arz etmektedir.

Bu tezde konu edilen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin farklı kentlerin ve ülkelerin kültürlerini bir araya getirme özelliğinden ötürü kültürlenme, kültürlenme, kültür aktarımı ve üretimi gibi pek çok boyutunun olduğu da görülmektedir. Tez bağlamında icra edilen festivalin geleneksel arka planı, ilk festivalden son festivale kadar geçen icra sayısı vb. özellikler çeşitli tablo ve görsel unsurlardan faydalanılarak verilecektir. Çalışma kapsamında elde edilen tüm verilerin incelenmesinde, halkbilimi başta olmak üzere diğer bilim dallarına ait yöntem ve yaklaşımlardan yararlanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN ÇÖZÜMLENMESİ

1.1. Eğlence Olgusunu İçeren Kavramların İncelenmesi: Şölen, Şenlik, Toy, Kutlama, Karnaval ve Festival

Yeryüzünün oluşumundan itibaren kendini tabiat ananın bir parçası olarak gören insanoğlu, doğadaki her maddi varlığın bir ruha sahip olduğuna inanmış ve animist düşünce tarzını benimsemiştir. İçinde bulunduğu ortam ve kendi hakkındaki bilgisizliğinin beraberinde insan ve doğa arasında bir etkileşim meydana gelmiştir. Bu etkileşim ilk başlarda tabiatın getirilerine şükür mahiyetindeyken zamanla insanoğlunun doğaya karşı üstünlük kurma çabası ve beraberinde toplayıcılıktan avcılığa geçmesiyle daha da şiddetlenmiştir. İlk dönemlerde yaşamı etkileyen tabiat olayları üzerinde etki sağlayacağını düşünen insan çeşitli dinsel, büyüsel faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetler doğayı taklit, tılsımlı sözler, tabiat anaya kurban vermek vb. şekillerle karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu uygulama, ritüel sadece kötülükten korunmak için değil, iyiyi kutlamak için de yapılmaktadır.

“Geçmişten günümüze dek uzanan zaman diliminde ortaya konan uygulamaların yalnızca doğaya karşı değil ölüm, doğum, evlilik vb. gibi yaşamın önemli dönemlerinde görmek mümkündür. Bunlarla birlikte belirli zaman dilimine bağlı yapılan etkinlerin eğlence temalı oldukları görülmektedir” (Arargüç, 2009: 465). Hemen hemen her toplum hayatının çeşitli dönemlerinde eğlence temalı aktivitelerde bulunmuş ve bu etkinlikler, toplumun motivasyonu kaynağı olması nedeniyle toplumların vazgeçilmez bir parçası olmuştur. *“Eğlence kelimesinin “durmak, kalmak, beklemek” manasına gelen “eğ/eg” kökünden türetilmiş olduğu ve eğlence sözcüğünün tahlil edildiğinde “bir yerde durulup toplanarak, kalarak düzenlenen tören” anlamında kullanıldığı görülmektedir”* (akt. Özdemir, 2005: 239). Türk toplumunda eğlence temalı etkinlikler şölen, şenlik, toy, kutlama vb. adlarla anılmaktadır. Eğlencelik bu toplantılar amaçları, katılımcıları, uygulanışı, süresi, zamanı, faaliyetleri, mekânı gibi unsurlarla birbirlerinden ayrılmaktadır. Birbirinden çeşitli özelliklerle ayrılan eğlence temalı toplantılar, bazı yönleriyle de birbirlerini tamamlamakta, etkileşim kurmaktadır.

“Türk kültüründe birçok bölgede birçok nedene bağlı olarak düzenlenen “... bayramı”, “... festivali”, “... şöleni”, “... günü”, “... gecesi”, “... töreni” şeklinde adlar

çevresinde kümelenen eğlencelik kutlama ve kutsamalar bulunmaktadır” (Özdemir, 2019: 34). “Kültürün ve geleneklerin yaşatıldığı çeşitli şenlikler, geçmişten bugüne yaşatılmaya devam etmektedir. Türk kültüründe yer almakta olan şenlik, bayram adlarının bazıları şu şekildedir. “Yumurta Bayramı, Ayrar Bayramı, Bal Bayramı, Ceviz Bayramı, Kuzu Bayramı, Hamsi Şenliği, Lale Şenlikleri, Yayla Şenlikleri, Yedi Göller Şenliği, Mart Dokuz Şenlikleri, Nevruz Şenlikleri, Çay Festivali, Pide Festivali, Yemek Festivali, Kiraz Festivali, Çilek Festivali, Üzüm ve Şarap Festivali, Balık Festivali, Kavun Festivali, Mandalina Festivali, Pide Günü, Peynirli Ekmek Günü, Kelaynak Günü, Giresun Günleri, Cimecik Gecesi, Gölle Gecesi” şeklinde sıralamak mümkündür” (Örnek 2000: 48-52).

Eğlence unsurlarının adlandırılmalarına bakıldığında doğumdan ölüme kadar geçen süreçte yer alan aktivitelerin amacı bir haberi, baharın gelişini, dini bir durumu veya olayı kutlamak veya kutsamak üzerine olduğu görülmektedir.

Oğuz Türklerinin kurban törenlerine verdikleri ad olan şenlik veya şölen, “*ziyafet*” veya “*belli bir amaç uğruna düzenlenen eğlence*” (URL-1) olarak karşımıza çıkmaktadır. Oğuz Türklerinin kurban ziyafeti, beyler tarafından düzenlenmekte ve tüm Oğuz halkı davet edilmektedir. Şölende beylerin nerede oturacağı, ağırlandırma biçimleri, tüketileceği yemekler dâhil olmak üzere her şey belli bir hiyerarşi içerisinde. “*Şölene icabet eden boylara “sögük” adı verilen kurbanın eti takdim edilmektedir. İlerleyen safhalarda kam, ozan adı verilen şairler gelerek kopuzlarıyla birlikte Oğuz beylerini eğlendirmekte olduğu bilinmektedir*” (Köprülü, 1999: 77). “*Şölen ifadesi Tarama Sözlüğü’nde “umumi ziyafet, büyük ziyafet” olarak kullanılmıştır*” (1996: 3682). Ayrıca şölen sözcüğü gök tanrı için verilen bir ziyafet olarak da sözlüklerde kendine yer edinmiştir.

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan şenlik, şölen, düğün vb. ifadelerin arka planında topluma ait dini, siyasi, ekonomik değerleri de temsil etmektedir.

Şenlik, “*belli günlerde yapılan, coşku veren eğlendirici gösterilerin tümü, bayram*” (URL-2) şeklinde tanımlanmaktadır. Tarama Sözlüğü’nde “*meskûn ve mamur olma hali, sevinç, neşe, şetaret, meserret*” gibi tanımlarla da anılan şenlik, eğlence alanının yanı sıra aynı zamanda pazar, panayır, sergi gibi amaçları yerine getirmek için de kullanılmıştır” (Devellioğlu, 2004: 1124). Sözü edilen tanımların yanı sıra Devellioğlu şenlik sözcüğünü, “*1. Mesruriyet, memnuniyet, güler yüzlülük. 2. Mamuriyet, abandonlık, bir yerin meskûn ve mamur olması. 3. Donanma, şehrayin, ikad-ı kanadil ile türlü oyunlarla ve top tüfek atmakla*

ilan-ı meserret.” şeklinde açıklamıştır (2004: 1124). Osmanlı döneminde yapılan şenliklerde mertebe ayrımı yapılmaksızın tüm halka aynı anda icra edilmiştir. “*Bu konu üzerine Nutku, 600 yıllık bir imparatorluk tarihinde 48 önemli şenlik düzenlendiğini ve bu şenlikler arasından en önemlisinin III. Murat’ın 1582 yılında İstanbul’da tertip ettiği sünnet ve evlenme şenliği olduğundan bahsetmiştir*” (1987: 1-21).

Şenlik kavramı hakkında birden çok tanım bulunmaktadır. Bunlardan biri de Mustafa Kutlu’nun, *Sıra Dışı Ödül Töreni* (2013) adlı eserinde şenlik kavramıyla ilgili şu sözleri söylemektedir: “*Bu şenlik tantanasını bilmiyorlardı. Civardaki beldelerde sık sık yapıyor, kimine festival deniyordu. Canım bildiğin eğlence işte*”. Yapılan bu tanımların ortak noktası eğlencenin şenlikte aynı manayı taşıması ve şenliğin her kesime açık olması, zamanı, süresi ve yerinin önceden belirli olması vb. şeklindedir (Fidan, 2005: 10). Şenlik, eğlence manasında kullanılan bir diğer ifade faşingdir. Faşing, Almanca ’da yer almakta olan “*fasching*” kelimesinden türetmiş bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde faşing kavramı, “*Almanlarda Hristiyanlık inancına göre belli günlerde düzenlenen eğlenceler*” (2011: 854) şeklinde tanımlanmaktadır.

“*Osmanlı Devleti’nin düzenlenmiş olduğu şenlikler, şenlik sözcüğünün beraberinde sur, şadman gibi ifadelerde de adlandırıldığı görülmektedir*” (Kırılmış, 2020:107). Sözü edilen adlandırmalar; şehzade sünnetleri sebebiyle yapılan sur-i hitan, zafer kazanılmasının ardından düzenlenen fetih şadumanlığı vb. şekilde görülmektedir.

Anadolu coğrafyasından Avrupa’ya pek çok kültürel öğenin harmanlandığı şenlikler bünyesinde barındırdığı ziyafetler, savaş oyunları gibi etkinliklerin devlet tarafından düzenlenmesi bakımıyla da resmi bir mana taşımaktadır. Aynı zamanda şenlikler, Türk kültüründe misafir ağırlamanın, sofranın önemini göstermesi bakımından önemlidir. Yeme-içme ve eğlencenin yer aldığı ve çeşitli yarışma müsabakalarının düzenlendiği şenlikler, bireyin kişisel gelişiminin sağlanmasının beraberinde sosyalleşmesi açısından da öne çıkmaktadır.

Türk eğlence kültüründe yer alan bir başka kavram da toy ’dur. Toy ifadesi Tarama Sözlüğü’nde 1. “*şenlik, şölen, ziyafet*”; 2. “*kazdan büyük bir yaban kuşu*” (1996, 3832-3833) şeklinde tanımlanmaktadır. Türkçede şenlik, şölen olarak kendisine karşılık bulan toy, çeşitli durumlarda düzenlenmiştir. Doymak kelimesinden gelen toy sözcüğü “*bayram, bayram ziyafeti, düğün, düğün yemeği, büyük toplantı, ordu karargâhı, ordugâh*

anlamalarının yanı sıra Türk hükümdarının yılın belli dönemlerinde düzenlediği yağmayı andıran bir ziyafet” (akt. Özdemir, 2019: 42) olarak tanımlamıştır.

Türk kültüründe toylar önemli işlevlere sahiptir. Toya katılan davetlilerin nasıl karşılanacağı, nasıl besleneceği, nereye oturacağı başta olmak üzere birçok konu önceden bellidir. Bu durumu *Dede Korkut Hikâyeleri* başta olmak üzere pek çok metinde görmek mümkündür. Yine aynı zamanda *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde yer alan *Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyu*, *Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu*, *Kazan Big Oğlu Uruz Bigün Tutsak Olduğu Boy*, “*Salur Kazan’ın İvi Yağmalandığı Boy*, *Kam Pürenün Oğlu Bamsı Beyrek Boyu*” adlı hikâyeler de toy ile başlamaktadır. Sözü edilen hikâyelerde Bayındır Han’ın düzenlediği toylar; yıllık toylar, Hacet toyları, ad verme zamanı düzenlenen toy, ilk av dönüşünden sonra düzenlenen toy, akın sonrası verilen toylar, düğün için verilen toylar, büyük sevinçlerden sonra düzenlenen toylar ve yağma toyları olarak sekiz başlık altında sınıflandırılmaktadır (Kırılmış, 2020: 104).

“*Eski dönem toylarında hükümdarın açılış konuşması yaptığı ve beraberinde devlet meselelerinin görüşüldüğü kurban törenlerinin gerçekleştiği bilinmektedir*” (Kafesoğlu, 2014: 253). Düzenlenen bu toylarda çeşitli yöneticiler, yönetim mevkilerinde yer alan kişiler ve halk kurulan sofra eşliğinde hükümdarın cömertliği simgesel olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda toy, toylama ifadesi Eski Anadolu’da sadece beylerin ağırlanması için değil, Tanrı’nın ağırlandığını ifade etmek için de kullanılmaktadır (Ögel, 1988: 772). Bunun yanı sıra yağma toyu olarak adlandırılan toyda, elde edilen ganimetlerin adaletli bir biçimde dağıtılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı’nda toyla ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “*Oğuz Kağan kırk masa kırk sıra yaptırdı. Türlü yemekler, türlü şaraplar, tatlılar ve kıymızlar yediler ve içtiler*” (Ergin, 1970: 5). Yeme-içmenin ön planda olduğu toy kavramı, Manas Destanı’nda: “*Manas, Kozkoman-Gökeçegöz seferinden dönükten sonra büyük bir bayram/toy ilan edilmiştir. Kırk gün kırk gece yine içme ve eğlence yapılmıştır*” (İnan, 1992: 45) şeklinde geçmektedir.

Toyun ele alındığı bu kısımda, toy il e yakından ilişkisi olan kurultay kavramından da söz edilmelidir. “*Eski Türklerde devlet meselelerinin görüşüldüğü yer olan kurultay, dilimize Moğolca üzerinden geçmiştir*” (akt. Özdemir, 2019: 43). Diğer Türk lehçelerinde de kendine yer edinen kurultay sözcüğü: Azerbaycan Türkçesinde “gurultay”, Başkurt Türkçesinde “koroltay”, Kazak Türkçesinde “kurıltay”, Kırgız Türkçesinde “kurultay”, Türkmen

Türkçesinde “gurultay” (Ercilasun vd., 1991: 520-521) şeklindedir. Oğuz Kağan Destanı’nın Uygurca varyantında kurultay hakkında bilgilere yer verilmiştir: “*Oğuz Kağan büyük ordugâh... Sağ yanına kırk kulaç direk diktirdi; üstüne bir altın tavuk koydu, altına bir ak koyun bağladı. Sol yanına kırk kulaç direk diktirdi. Üstüne bir gümüş tavuk koydu; dibine bir kara bağladı. Sağ yanda Bozuklar oturdu; sol yanda Üç Oklar oturdu. Kırk gün, kırk gece yediler, içtiler ve sevindiler.*” (Ergin, 1970: 14).

Devlet işlerinin kararlaştırıldığı, yemekli ve sohbetli eğlence olan kurultay çok amaçlı bir sahadır. Buna karşılık toy ise devlet meselelerinden uzak, eğlence merkezinde insanların bir araya geldiği aktivitelerdir.

Dede Korkut Hikâyelerinde yer almakta olan boylar, verilen bir ziyafet ile başlamaktadır. Günümüzün şartlarından bakıldığında sözü edilen ziyafetler, kurultayı işaret etmektedir. Yılda bir sefer Bayındır Han tarafından düzenlenen toyda İç ve Dış Oğuz Beyleri davet edilmektedir. Bayın Han’ın toyunda, Oğuz beyleri önceden belirlenmiş olan kurallara göre ağırlanmaktadır. Bu durum diğer Oğuz beylerinin düzenlediği toylarda da aynı şekilde uygulanmaktadır. Dede Korkut Kitabı’nda toyun nasıl düzenlendiği ve kurallarından şu şekilde bahsedilmektedir:

“Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idip Şami günligi yir yüzine dikdürmüş-idi. Ala sayvanı gök yüzine aşanmış-idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş-idi. Hanlar hanı Bayındır Han yılda bir kere toy idüp Oğuz biglerin konuklar-idi. Gine toy idüp attan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurmuş-idi. Bir yere ağ otağ bir yere kızıl otağ bir yere kara otağ kurdurmuş-idi. Kiminki oğlu kızı yok kara otağa kondurun kara kiçe altına döşen, kara koyun yahnısından önine getirün, yir-ise yisün yemez-ise tursun gitsün dimiş-idi. Oğlı olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlı kızı olmayanı Allah Ta’ala kargayuptur, biz dahı kargaruz bellü bilsün dimiş-idi” (Ergin, 2004: 77).

Yukarıda yer alan toyda, Oğuz beylerinin çocukları üzerinden nereye oturacağı, neyle besleneceği gibi konulara karar verilmiştir. Düzenlenen bu toy ile aynı zamanda: Oğuz beylerinin sorunları, siyasi durumlar ve soylarının devamı gibi konular üzerine görüşmelerin yapıldığı bir alandır. Dede Korkut Kitabı’nda yer alan bir diğer toy, Salur Kazan tarafından yılda bir kere düzenlenen han yağması toyudur. Oğuz beyleri katıldıkları bu toy ile birlikte bağlılıklarını sunmaktadır. Han yağması toyu, ava giden Oğuz beylerinin eşleri ve anneleri tarafından düzenlenen eğlencelerdir. Bu eğlencelerde savaşta veya avda kazanılan ganimetler paylaşılmaktadır.

Dede Korkut Kitabı, içerik olarak oldukça zengindir. Bu nedenle Türk toplumunun toylarında yer alan yeme, içme ve eğlenme kültürünün incelenmesi açısından da kılavuz

niteliğindedir. Oğuzlarda düzenlenmekte olan toy ve şölenlerde cömertlik, itibar, iktidar ve otorite, yiğitlik, mutluluk, birlik ve beraberliğin bir arada verildiği önemli göstergelerdir (akt. Özdemir, 2019: 45). Bununla birlikte toylar, geçiş dönemi unsurlarından olan doğum, evlenme ve ölümü bünyesinde barındırmaktadır. Kahramanın ilk avı sonrası ad alma toyunun ardından düzenlenen düğün toyu ve ölüm toyu bunun en büyük örneklerindendir.

“Toy sözcüğü zaman içerisinde anlam değişimine uğramış ve devlet meclisi anlamı tamamıyla kullanımdan kalkmıştır” (Yıldız, 2016: 1516). Günümüzde toy düzenleme geleneği halen yaşatılmaktadır. *“Doğum sonrasında “doğum toyu veya anneler günü”: erkeklige ilk adımın atıldığı sünnet sonrasında “sünnet toyu/töreni/düğünü”; vatan borcunun ödenmesi “asker uğurlama veya karşılama/gecesi/eğlencesi”; söz, nişan, düğün vb. türlerde toylar düzenlendiği görülmektedir”* (akt. Özdemir, 2019: 47). Sözü edilmekte olan toylar sazlı, sözlü, müzikli olduğu gibi mevlit okumalarıyla da yapılmaktadır.

Eğlence kavramıyla ilişkili bir diğer ifade kutlamadır. Kutlama, kutsama temelinde gerçekleşen bir durumdur. *“Bu, Türk yaşamında “kut” Gök Tanrı tarafından kağanlara verildiği düşünülen yönetme yetkisidir”* (Yıldırım, 1998: 102). Kut terimi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde *“devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç; ilahi bir kaynaktan gelen rahmet ve bereket”* (akt. Özdemir, 2019: 34) şeklinde yer almaktadır. Tanrı tarafından kut alan kağanın halkı da bu vesileyle kutlanmış, kutsanmış olmaktadır. Gök *“Tanrı tarafından verilen yönetme gücü olan kağanın ilahi gücü mutlu etmek adına yaptığı uygulamaların tümüne kutlama denilmektedir”* (Ekici, 2002: 51).

Türk toplumunun bir diğer toplantısı, eğlencesi de törenlerdir. *“Tören sözcüğü, Türkçe Sözlükte “bir toplulukta, üyelerin belli bir hadiseyi, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim”* (2011: 2378) şeklinde açıklanmaktadır. Düzenlenen törende dini motif ve sembolleri yoğun biçimde barındırıyorsa söz konusu törenin kutsama yönünün daha baskın olduğu görülmektedir.

Kültürel etkileşim sonucu Türkçe’ye geçen “karnaval” ifadesi, TDK sözlüğünde *“Hristiyanların belli dönemlerde renkli, komik ve şaşırtıcı kılıklara girerek yaptıkları şenlik ve eğlence dönemi”* (2011: 1335) olarak geçmektedir.

Temellerini Pagan kültüründen alan karnaval, Hristiyanlıkla birlikte yüzyıllar boyunca kendinden söz ettirmiş ve ettirmeye devam etmektedir. Önceleri kilisenin dinsizlik olarak

nitelendirdiği ve yasaklamalar getirdiği karnavallar, günümüzde dinden bağımsız bir biçimde icra edildiği görülmektedir. *“Yaklaşık 7000 yıllık bir tarihi geçmişe sahip olan karnaval geleneğinin Hristiyanlık dönemi öncesinde çeşitli toplumlar tarafından bahar bayramı olarak kutlandığı bilinmektedir”* (Kırılmış, 2020: 69).

Düzenlenen karnaval etkinlikleri bireyin günlük yaşam ve sorumluluklarından uzaklaşmasını sağlamakla birlikte bireylerin kalıplara sokulmadığı özgür bir saha ortamı sunmaktadır. Bu sayede oluşan karnaval ruhu neşeli aktivitelere alan oluşturarak kişilerin rahatlamasını sağlamaktadır. Hiyerarşinin ortadan kalkmasıyla birlikte ortaya çıkaramadığı kimliklerini bu karnavallarda yaşama fırsatı bulan kişiler, karnavallarla birlikte bütün isteklerini gerçekleştirmektedir. *“Karnavallarda seçilen sahte kral veya kraliçelerin tahta çıkarılması gibi uygulamalar da günlük yaşama dair normların ortadan kaldırıldığına dair işaret olarak görülmektedir”* (Öztek, 2005: 27).

“Karnaval, resmi kültüre karşı gelen bir halk kültürü unsuru olarak kahkahayı, doğayı ve toplumsal yaşamın bütün örüntülerinin birleştiren sözlü, sözsüz ve davranışsal unsurların bir arada yansıtılmasıdır” (Özdemir, 2019: 54). Günlük yaşama dair birden çok özellik karnavalın bünyesinde ele alınmaktadır. Bu özellikler karnavalın doğasını oluşturmaktadır. *“İzleyici ve icra eden kişiler arasında farkın bulunmadığı karnaval, dışarıdan izlenilebilen ya da edebi bir tür değildir”* (Bahtin, 2001: 238).

Batı dillerinde toplantı, eğlence, şenlik vb. manalara gelen pek çok ifade bulunmaktadır. Bunlardan biri olan ve Türkçe’ye geçen festival ifadesi, Latince “festum” kökünden gelmekte ve “genel eğlence ve şenlik” manasını taşımaktadır (akt. Özdemir, 2019: 50).

Festival sözcüğünün incelenmesinde pek çok Batılı ve Türk araştırmalarda bulunduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda festival ifadesinin sözcük manası, yapısal ve işlevsel özellikleri baz alınarak tanımlamalarda bulunulmuştur:

Festival sözcüğü TDK’da *“dönemini, yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi; belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül ve derece verilmesi biçiminde düzenlenmekte olan ulusak ya da uluslararası gösterisi dizisi, şenlik; bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri, şenlik; düzensiz toplantı, curcuna”* (1998: 775) şeklinde

tanımlanmıştır. Aynı sözcük, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinde *kendine “yapıldığı yer ve zamanla bağlantılı özel sanat gösterisi”* (1979: 206) tanımı ile yer bulmuştur. Sosyal bilimler açısından da ele alınan festival, sosyal bilimciler için, *“yaygın bir biçimde birçok ritüel ve faaliyetten oluşan, doğrudan veya dolaylı olarak insanları etkileyen, içerisinde gizil bir biçimde insanların dünya görüşlerini paylaşan periyodik etkinlik”* şeklindedir (Green, 1997: 296). “Halkbilimi çalışmalarında festivalin, “ürüne dayalı şenlik, gösteri” manasından yola çıkarak Sedat Veyis Örnek, mandalina, üzüm, kiraz vb. ürünlerin festivallerinden söz etmektedir” (2000: 49).

Türk edebiyatı sahasının aksine Batı edebiyatında festival kavramı daha geniş manada kullanılmaktadır. *“Bu doğrultuda festivale bakan Batılılar, festivalin bir üst sınıflandırma olarak görmekte ve somut davranışları soyutlaştırma aracıyla meydana gelmesinden söz etmektedir”* (akt. İmirgi, 2005: 30). Festival, ortak duyguların somut biçimde sergilenmesine ortam sağlamaktadır. Tüm toplumlarda yer alan ve belirli zaman diliminde uygulanmakta olan festival; tarihsel olayların yıl dönümleri, geçiş törenleri gibi bir topluma ya da gruba ait özel anlam taşıyan günleri ifade etmektedir. Bu günleri olimpiyatlar, yarış, spor müsabakaları, fuar, pazar, panayır vb. aktiviteler de festival olarak nitelendirilmektedir (Türkmen, 2017: 5).

Köklerini efsane ve mitlerden aldığı bilinen festivallerin geçmişten bu yana icra ediliş nedenleri aynı olmuştur. Bereketi ve bereketin devamlılığını sağlamak, yaratanı memnun etmek, eğlenmek vb. amaçlar sayılabilmektedir. Buna karşılık ikinci dünya savaşı sonrasında eğlence anlayışı değişen toplumların talebine bağlı olarak hikâye anlatımı, müzik, dans vb. aktivitelerin de festivalin bünyesine eklendiği görülmektedir (Kırılmış, 2020: 78). Festivaller günümüzde amaç ve yöntemleri değişse de geleneksel kalıpları çağdaşlaştırarak geleceğe taşımaktadır. Günümüz dünyasında tanıtım, siyasi, ekonomik vb. pek çok faktörün festival bünyesine girmesiyle birlikte festivaller katmanlı bir yapıya bürünmüştür.

“Fest” şeklinde de kullanımı oldukça yaygın olan festival, yerel/ ulusal ve uluslararası olmak üzere iki türde ele alınmaktadır. Yerel/ulusal festivaller herhangi bir vilayette organize edilen etkinliklerdir. Yerel olarak nitelendirilmekte olan festivallerde organizasyonun ev sahipliği yaptığı ilin yerel özellikleri ile değerlendirilmektedir. Kivi Festivali, Kiraz Festivali vb. festivaller yerel festival kategorisine birer örnektir. Uluslararası festivaller ise turistik unsurları ön planda tutarak organize edilen daha çok katılımcılı

festivallerdir. *“Bu festivallerde ülke içi veya ülke dışından çeşitli sanatçılar, dans grupları, ziyaretçiler davet edilmektedir”* (Özdemir, 2019: 50). *“Festival etkinlikleri orta çağda iktidarların alaya alındığı bir sergi alanı konumundayken günümüzde düzenlenen uluslararası festivaller birleştirici bir amaç gütmekte olduğu görülmektedir”* (Kırılmış, 2020: 78).

“Festivallerde pek çok ritüel bulunmaktadır. Connerton, festivalin ritüelle bağlantısı hakkındaki görüşlerini, ‘törene mitostan farklı bir açıdan bakıldığında, törenin sadece belli işlevleri yerine getirmesinin alternatif yolu olmadığını görmekteyiz’ şeklinde ifade etmiştir” (Özdemir, 2005: 55). *“Smith, festivallerin bünyesinde seremonik hareketlerin bulunduğunu ve bu hareketlerin kimi zaman belli yasalarla belirlendiğinden söz etmiştir (1972: 60). Saide, festivallerin barındırdığı çeşitli figürlerin temelinde dini olguların olduğuna dayandırarak bu durumu açıklamıştır”* (akt. Özdemir, 2019: 50). *“Saide’nin görüşü merkez alınarak dini perhize girmeden önceki aşırı tüketim durumu festival olarak adlandırılmıştır”* (Ortaylı, 2013: 120). Festival kendi içerisinde pek çok özelliği barındırmaktadır. Bunlardan kısaca bahsetmek gerekirse: Yeme, içme, müzik, dans etmek, sergilenen gösterileri izlemek ve dini ritüelleri gerçekleştirmek gibi özelliklerdir.

“Kültürel bir aktivite olan festival, değişime ve gelişime açıktır. Geleneği koruma, aktarma gibi işlevlerinin bulunmasının yanı sıra festival, yenilik getirmek gibi görevleri üstlenmekte olan eğlence tarzıdır” (Falassi, 1987: 1).

Bünyesinde süsleme, atasözü, özdeyiş, yemek kültürü, müzik vb. pek çok unsuru barındırmakta olan festival, çok fonksiyonlu bir olgudur. Bu nedenle de festival, şehri dünya kamuoyuna tanıtmakta önemli bir araçtır. Festivaller, açık veya kapalı alanda sergilenmekte olan organizasyonlardır. Festivaller, çeşitli yaş aralığından katılımcılara ev sahipliği yaparak onlara yemek, müzik, oyunlar, yarışlar gibi çeşitli aktiviteleri sunmaktadır. *“Genellikle bir programa bağlı şekilde icra edilen festivaller genellikle iki-üç gün olmak üzere bir haftalık süre diliminde kutlanmaktadır”* (akt. Özdemir, 2019: 52). İki gün sürecek festivaller, halkın her kesimine hitap etmek adına cumartesi-pazar günleri üç gün süren festivaller Perşembe gecesinden itibaren olacak şekilde organize edilmektedir. *“Daha uzun soluklu festivaller genellikle tatil bölgelerinde düzenlenmekte ve birbirini takip eden hafta sonlarında düzenlenmektedir”* (akt. Özdemir, 2019: 52).

1.2. Türkiye’de Eğlence Kültürü Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de eğlence kültürü üzerine yapılan çalışmalar, nicelik bakımından ve nitelik bakımından da yetersizdir. Bunun temel nedeni Türkiye’ de düzenlenen eğlencelerin çokluğu ve hacminin geniş olmasıdır. Yapılan çalışmalar, Türk eğlence kültürüne ait unsurlar hakkında bilgi verme ve sınıflandırma ağırlıklı olmakla birlikte tarımsal faaliyetleri ele alan ve inceleyen çalışmalar bulunmaktadır.

Zengin tarihsel ve kültürel geçmişe sahip olan Türkiye, bulunduğu coğrafya bakımından bünyesinde eğlenceyi barındıran aktiviteye ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’de eğlence üzerine şekillenen aktiviteler başta toy, şölen olmak üzere birçok adlandırma ile anılmıştır. *“Cumhuriyet’in ilanının beraberindeki süreçte karşımıza çıkan festival kavramı da eğlence unsurlarını içeriğinde barındıran bir etkinlik olmuştur. 1931 yılında ‘Balkan Oyunları Festivali’ Cumhuriyet döneminde festival adlandırmasıyla düzenlenen ilk etkinlik olarak kayıtlara geçmiştir”* (Kırılmış, 2020: 113).

Günümüzde düzenlenen festival/şenlik gibi aktivitelerin nicelikleri ve nitelikleri her geçen gün artmakla birlikte bölgesel başta olmak üzere pek çok alanda düzenlenmektedir. Festival, şenlik vb. eğlenceleri konu edinen çalışmalarda, etkinliklerin yapısal ve işlevsel boyutu üzerinde çok durulmamaktadır. *“Yapısal özellikler düzenlenen eğlencenin ismi, yer, müzik, dans vb.; işlevsel özellikleri turistik ve ekonomik yönleriyle çalışılmaktadır. Bu da eğlence kültürünün analitik bir biçimde değerlendirmedini göstermektedir”* (Türkmen, 2017: 26). Türkiye’de eğlence kültürü üzerine yapılan ilk çalışmalarda tasnif ve kavram üzerinde çalışmalar oldukça azdır. Geçmişe nazaran günümüzde yapılan çalışmalarda eğlenceleri daha kapsamlı ele aldığı görülmektedir. Festival, karnaval, şenlik, şölen, bayram vb. adlandırmalara sahip eğlence unsurlarının adların üzerinde durulmuş ve Türk eğlence kültürünün niceliğinde meydana gelen artış, organize edilme biçimi, yapıyla ve işlevsel özellikleri başta olmak üzere pek çok açıdan ele alınmıştır.

Onur Atak (2009), *“Festivallerin Bir Kırsal Turizm Çekiciliği Olarak Önemi”* adlı çalışmasında dünyadaki ve Türkiye’deki festivalleri turizm açısından ele almıştır. Yaptığı çalışmada Antalya çerçevesinde düzenlenen eğlenceler ve bu eğlencelerin turizm ile ilişki hakkında değerlendirmede bulunmuştur.

Lale Han Öcal (2013), doktora tezi olan *“Film Festivalleri ve Anlatı”* çalışmasında festivalleri kültür bağlamında değerlendirmiştir. Film festivallerinin meydana geliş

nedenlerini ve işlevlerini incelemiştir.

Nebi Özdemir (2005), kaleme aldığı “*Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*” eseriyle cumhuriyetin ilanından itibaren icra edilen festivalleri incelemiş ve beraberinde sekiz başlık altında değerlendirmiştir.

Reyhan Özdemir (2004), Ankara’da icra edilen festivalleri yapısal ve işlevsel olarak incelediği “*Ankara İli Gıda Festivallerinin Kültür Bilimi Olarak İncelenmesi*” çalışmasıyla birlikte festival ve şenlik kavramlarını detaylı olarak tanımlamıştır. Özdemir, çalışmasında Ankara ilini kültürel yapısıyla da ele alarak gıda festivalini tahlil etmiştir.

Aysun İmirgi (2003), yüksek lisans tezi olan “Festivaller: Ankara’da T.C. ve ABD Urukluların Yeni Yıl Kutlamalarının Halk Bilimi Açısından İncelenmesi” adını taşımakta olan çalışmasıyla festivallere kültürel bakış açısıyla yaklaşmıştır. Söz konusu çalışmasında İmirgi, yeni yıl kutlamalarının bünyesinde barındırdığı sembolleri eğlence üzerinden ele almıştır.

Mehmet Özdemir’in (2019), “*Türk Eğlence Kültüründe Giresun Yayla Şenliklerinin Yeri ‘Yapısal ve İşlevsel Bir Çözümleme’*” adlı eserinde festival kavramıyla eş işleve sahip sözcüklerden yola çıkarak festival ifadesini tanımlamıştır. Özdemir, çalışmasında Giresun’a ait yayla şenliklerini tarihi, yapısal ve işlevsel açıdan ele almıştır.

Serhan Ada (2011), “*İstanbul’un Festivalleri*” adlı eserinde İstanbul’a ait yerel festivalleri analitik bir biçimde ele almıştır. Ada, çalışmasında festivalleri çeşitli kollarda ele almıştır. Bunlar; ritüel kökenli, mevsimsel geçiş etkinlikleri, tarihi olaylar vb. şeklindedir. Sözü edilen başlıklarda icra edilen festivallerin işlevsel açıdan ele alındığı çalışmada kültür ve sanat arasında ilişkini de ortaya koymuştur.

Gülsüm Ezgi Korkmaz (2004), Osmanlı dönemine ait eğlencelerden biri olan sûnameleri incelediği “*Sûnamelerde 1582 Şenliği*” çalışmasında şenlik kavramından bahsetmiştir. Sözü edilen çalışmada Korkmaz, Osmanlı dönemine ait kültürel, siyasal ve ekonomik durumunun sûnamelere yansımından söz etmektedir.

Gülşah Yiğit (2015), kaleme almış olduğu “*Isparta Yöresi Geleneksel Kutlamaları*” çalışmasında kutlama kavramı çerçevesinde Isparta yöresine ait uygulamalardan bahsedilmiştir. Yiğit, çalışmasında 1980 sonrası kültürün değişmesi ile artan kutlamaları kapsamlı bir biçimde incelemiştir.

Cemre Tokatlı (2019), “*Yerel Halkın Festivallerin Etkilerine Yönelik Algılarının Algılanan Değer, Festival Memnuniyeti ve Festival Sadakati Üzerindeki Etkisi: Uluslararası Şile Bezi Kültür ve Sanat Festivali Örneği*” adını taşımakta olan çalışmada festival turizmi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında Şile’de 97 yerel halk ile yapılan pilot çalışma ve bu çalışma bağlamında yapılan analizler yer almaktadır.

Derya Ürkmez (2020), “*Yerel Yönetimler Açısından Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Festivaller*” dört bölümden oluşan bir yüksek lisans tezidir. Sözü edilen çalışmada festivaller işlevleriyle ele alınmış olup bu işlevlerden en çok siyasal işlev üzerinde durularak Türkiye’de belediyelerin düzenlediği festivaller incelenmiştir.

Nilgün Türkmen (2017), “*Türkiye’de Festivaller ve Şenlikler*” adını taşımakta olan çalışmasında Türkiye’de düzenlenen festivalleri üç ayrı bölümde ele almıştır. Türkmen çalışmasında, daha önce festival ve şenlik kavramları üzerine yapılan çalışmaları göz önüne alarak karşılaştırmalar neticesinde Türkiye’de düzenlenen festivalleri işlevsel ve yapısal açıdan ele almıştır.

Yasin Kırılmış (2020), “*Rize Festivalleri Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*” adlı doktora tezinde Rize’nin tarihi geçmişi başta olmak üzere pek çok unsuru ilk bölümde ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında bayram, karnaval, şenlik ve festival kavramları mitolojik devirlerden günümüze kadar uzanan süreçte nasıl bir amaç güttüğü incelenmiş ve bu çıkarımlar sonucunda Rize’de düzenlene festivallerin işlevsel analizleri yapılmıştır.

Büşra Yılmaz Şirin (2018), “*Kentsel Etkinlikler Kapsamında Festivaller ve Kentsel Mekâna Etkileri: İki Mekân İki Festival*” adını taşımakta olan beş bölümlük yüksek lisans tezinde festivallerin kent yaşamında nasıl bir şekil aldığını yerel ve küresel çapla ele alan bir çalışmadır.

Yasemin Akkuş (2021), “*Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali*” çalışmasında festivali ortaya çıkaran temel unsurlar üzerinde durularak festivalin etkinlik turizmi bağlamında incelemesi yapılmıştır.

1.3. Türk Halk Eğlencelerinin Sınıflandırılması

Bir konunun derinlemesine ve doğru ele alınması bazı aşamalarla sağlanmaktadır. Boyraz, “1. Tasnif, 2. Tarif, 3.Tasnif, 4. Tahlil ve 5. Tatbik” (2012: 45) olarak açıklamış

olduğu aşamalarla sağlanmaktadır. Sözü edilen basamaklardan birinin atlanması, eksik bırakılması vb. hatalar sonucu olumsuz etkileyerek hatalı bir sonuca ulaştıracaktır.

Türkiye’de eğlence kültürü sahasında çalışmaların yetersizliği, halk eğlencelerinin sınıflandırılma noktasında sorunlara neden olmuştur. Yapılan sınıflandırma çalışmaları nitelik bakımından yetersiz ve birbirinden bağımsız şekilde ele alınarak yapılmıştır. Festival ifadesinin Türk eğlence kültüründeki yeri ve eş manada kullanılan kavramların çokluğu Batı’nın aksine festival kavramının daha küçük çapta yer edinmesine neden olmuştur. *“Yapı ve işlev açısından benzerlik içeren festivallerin farklı başlıklarda ele alınması, değerlendirilmemesi, titiz çalışmaması, tümevarım gibi yaklaşımlarda yapılan hatalardan ötürü eksik ve hatalı sınıflandırmalar ortaya çıkmaktadır”* (Türkmen, 2017: 61).

Türk eğlence kültürü üzerine Türkiye’de yapılan sınıflandırma çalışmaları geç dönemde gerçekleşmiştir. Batılı araştırmacı Durkheim festivalleri, “dini” ve “laik” olarak iki şekilde ele almaktadır (akt. İmirgi, 2005:33). Türk halkbilimcileri, festivalleri sınıflandırırken Durkheim’in dışında çeşitli sanatsal, sportif faaliyetler olacak şekilde de sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu sınıflandırma biçimi Türk araştırmacılar tarafından tek başına yeterli görülmemiştir. “Durkheim’den sonra Robert Jerome Stmith’in festival sınıflandırması Türk araştırmacılar tarafından oldukça dikkate alınan çalışma olmuştur” (akt. İmirgi, 2005: 345).

Batılı sınıflandırmaları merkez alarak veya inceleyerek yapılan çalışmalar; belirli bir zamanda icra edilmekte olan halk eğlenceleri bulundukları alan, mevsim, zaman, içerik, film, tarih, müzik başta olmak üzere çeşitli faktörler doğrultusunda sınıflandırılarak yapılmıştır.

Türkiye’ de festival, şenlik ve bayramlara yapılan sınıflandırma çalışmaları şu şekildedir:

Pertev Naili Boratav, 7 başlıkta bayramları incelemiştir:

- a. “Bayramlara Katılanların Dinlerine Göre
- b. Resmi Ulusluk Bayramlar
- c. Etnik Nitelikte Bayramlar
- d. Kadın ya da Erkek Gruplarınca Benimsenen Bayramlar
- e. Yaş Gruplarına Göre Benimsenen Bayramlar
- f. Kimi Bayramlar da Ekolojik Ögelerin Şartlandığı Gösterilerdir
- g. Köy Bayramları” (Boratav, 1984: 260).

Boratav, bir başka çalışmasında mevsimlik bayramları şu şekilde sınıflandırdığı görülmektedir:

- I. “Özel Mevsimlik Bayramlar
 - A. Çoban Bayramları Zinciri
 - (a) Koç-Katılım
 - (b) Saya (Duvar Yüzü)
 - (c) Döl
 - B. Ekinci, Meyveci, Bağcı Bayramları
 - C. Göç Bayramları
- II. Genel Mevsimlik Bayramlar
 - A. Bahar Bayramları
 - a. Nevruz
 - b. Çiğdem
 - c. Betnem (Gavur Küfrü ya da Kızıl Yumurta)
 - d. Hıdrellez
 - B. Yaz-Gün Dönümü
 - C. Kış Yarısı, Yılbaşı” (Boratav,1984: 268).

Aysun İmirgi, festivalleri şu şekilde tasnif etmiştir:

- I. “Mevsimlik Festivaller
- II. Dini Festivaller
- III. Sınırlı Katılımlı Festivaller
- IV. Resmi Festivaller
- V. Takvimsel Festivaller” (2005: 33-34).

İmirgi, çalışmasında köken, katılımcı ve zaman dilimi kapsamlarında Türk eğlence kültürünü tasnif etmiştir. Türk eğlence kültürünü dar bir kapsamdan ele alan İmirgi, yapısal ve işlevsel özelliklerin üzerinde yeterince durmamıştır. Bu nedenle söz konusu tasnifte spor, sanat, tarım, gıda vb. olmak üzere pek çok eğlence sahasına değinilmemiştir.

Onur Atak (2009), “*Türk Turizminin Tanıtımında Festivallerin Yeri ve Önemi: Antalya Örneği*” adlı çalışmasında Türkiye’de düzenlenen bayram, şenlik vb. etkinlikleri turizm açısından sınıflandırmıştır.

1. “Yerel Festivaller: Malatya Kayısı Festivali.
2. Bölgesel Festivaller: Güneydoğu Yemekleri Festivali.
3. Ulusal Festivaller: Türkiye Üniversitelerarası Halk Oyunları Festivali.
4. Uluslararası Festivaller: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali.
5. Geleneksel-Tekrarlanan Festivaller: 27. Geleneksel Kemal Paşa Kiraz Festivali.
6. Tek Bir Alan/Konu/Sanat Dalı ile İlgili Festivaller: Mengen Türk Yemekleri Festivali.
7. Çok Alanlı (Multidisipliner) Festivaller: Ayvalık Sanat Festivali” (Atak, 2009: 40).

Tuncer Baykara, şenlik ve eğlenceleri üç ana başlık altında incelemiştir:

I. “KİŞİSEL EĞLENCELER: (a) Düğün, (b) Çocuğun doğuşu, (c) Sünnet, (d) Mektebe başlama, (e) Askere gitme, (f) Meslek sahibi olma

II. TOPLUMLA İLGİLİ ŞENLİKLER

A. Takvime Zamana Bağlı Olan Şenlikler: (a) Yılbaşı, (b) Nevruz, (c) Hidrellez, (d) Saban toyu, (e) Kar bayramı, (f) Hicrî takvime bağlı eğlenceler, (g) Diğerleri

B. Mahsul İdrakleri: 1. *Hayvancılıkla İlgili Olanlar*: (a) Kuru Bozumu, Çayır-Çoban Bayramı, (b) İlk Süt, (c) Koyun-Keçi Kırımı, (d) Yayla Dönüşü, (e) Kımız Bayramı, (f) Yoğurt Bayramı, (g) Kaz Toyu. 2. *Ziraatla İlgili Bitkisel Şenlikler*: (a) Arpa mahsulü idraki şenliği, (b) Harman yeri şenliği, (c) Hâsıl toyu, (d) Bağ bozumu, (e) Hıyar bayramı, (f) İncir bayramı, (g) Diğerleri. 3. *Karmaşık Toylar*: (a) Saban toyu, (b) Nav toyu, (c) Ev toyu, (d) Diğerleri.

III. DEVLET HAYATIYLA İLGİLİ ŞENLİKLER: (a) Zafer şenlikleri, (b) Fetih günü şenlikleri, (c) Cülûs, tahta çıkma, bağımsızlık ve cumhuriyet bayramları, (d) Şehzadelerin doğum, sünnet ve evlenme şenlikleri, (e) Diğerleri (2001: 205-207) şeklindedir.

Metin Ekici, “*Kutsama ve Kutlama Anlayışında Nevruz*” bildirisinde kutlama olgusunu şu şekilde tasniflemiştir:

- a. “Doğada meydana gelen değişimleri ve olayları maddi ve manevi anlamda kendi lehine çevirmek düşüncesinden kaynaklanan bayramlar: Nevruz, Hidrellez.
- b. Dinsel bir olay veya dinsel inançtan kaynaklanan bayramlar: Ramazan ve Kurban Bayramları.
- c. Tarihsel bir olaydan kaynaklanan bayramlar: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı.
- d. Sosyal nedenlere dayalı günler: Babalar Günü, Anneler Günü” (Ekici, 2002).

Nebi Özdemir, Türk eğlence kültürünü incelemiş ve sekiz ana başlık altında sınıflandırmıştır:

- A. “Ritüel Kökenli Eğlenceler
- B. Dinî Günler ve Bayramlarla İlgili Eğlenceler
- C. Geçiş Dönemleriyle İlgili Eğlenceler
- D. Mevsimlik Toplantı ve Eğlenceler
 - a. Kış Toplantıları ve Eğlenceleri
 - b. Diğer Mevsimlerdeki Gezinti, Toplantı ve Eğlenceler
- E. Yöresel Şenlik, Festival ve Panayırlar
- F. Resmi Günler ve Bayramlarla İlgili Eğlenceler

- G. Kent Yaşamı Kökenli Eğlenceler
H. Diğer Eğlenceler” (Özdemir, 2005: 49-80).

Toy, şenlik, festival kavramları üzerine yapılan bir diğer sınıflandırma çalışması Millî Folklor Dairesi tarafından yüzlük kodlama sisteminde “Bayram-Tören-Kutlamalar” başlığında yer almaktadır.

- J “ Bayramlar, Törenler, Kutlamalar
J₁₀₀ Dinî Bayramlar
J₂₀₀ Millî Bayramlar
J₃₀₀ Kandiller
J₄₀₀ Kutsal Aylar, Günler
J₅₀₀ Hıdrellez
J₆₀₀ Nevruz” (Tan, 1985: 14-15).

1997 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yapılan çalışmada festival, kurtuluş günleri, önemli haftalar aşağıda yer alan şekilde tasnif edilmiştir:

- a) “Festival: Nar Festivali (Oğuzeli-Gaziantep); Yoğurt Festivali (Silivri İstanbul).
- b) Kurtuluş Günleri: İskenderun’a Türk Askerinin Girişi (5 Temmuz); İstanbul’un Fethi (29 Mayıs).
- c) Mahallî Kutlama Günleri: Hava Şehitlerini Anma Günü (15 Mayıs, Afyon); Namık Kemal’in Doğum Yıldönümü (21 Mart, Tekirdağ).
- d) Önemli Haftalar: Vakıf Haftası (13 Aralık, 1 hafta); Yeşilay Haftası (4 Mart, 1 hafta).
- e) Panayırılar: Manyas Panayırı (15 Eylül Balıkesir); Pirinç Panayırı (11 Kasım, Çorum):
- f) Şenlikler: Katibim Kültür ve Sanat Şenliği (Eylül’ün 1. Haftası, Üsküdar-İstanbul).
- g) Fuarlar: Tarım ve Sanayi Fuarı (Eylül’ün ilk haftası, Söke-Aydın)” (Kırılmış, 2020: 118).

Millî Folklor Araştırma Dairesi tarafından yayınlanan “*Türkiye Belirli Günler Takvimi*”nden hareketle bayram, etkinlik ve şenlikler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma:

- a) “Yiyecek-içecek ile ilgili şenlik, bayram ve günler
- b) Meyve-yemiş ile ilgili şenlik, bayram ve günler
- c) Kuş-hayvan ile ilgili şenlik, bayram ve günler
- d) Bitki-çiçek ile ilgili şenlik, bayram ve günler
- e) Su, çağlayan, deniz, göl ile ilgili şenlik, bayram ve günler
- f) Mevsimlerle, aylarla ilgili olanlar” (Kırılmış, 2020: 119) şeklindedir.

2008 yılında Getz tarafından yapılan tasnifleme çalışmalarında festivaller:

1. “Kültürel kutlamalar
2. Siyasi olaylar ve sanat etkinlikleri
3. Ticari etkinlikler, eğitim ve bilimsel etkinlikler
4. Spor etkinlikleri, rekreasyonel etkinlikler ve özel kutlamalar” (akt. Şirin, 2018: 17) biçimindedir.

2010 yılında Fahri Yıldırım tarafından yapılan festival ve şenlik tasnifidir. Söz konusu tasnifte birlikte Yıldırım, Türk eğlence kültürünü yapısal ve işlevsel unsurlarını ele almıştır.

- I. “Sanat festivalleri
 - a. Müzik festivalleri
 - b. Film festivalleri
- II. Yöre ve bölge isminin kullanıldığı yer tanıtım amaçlı festivaller
- III. Tarımsal ürün/yiyecek festivalleri
- IV. Tarihi olay/anma festivalleri
- V. Spor ve özel ilgi festivalleri.
- VI. Kültürel değerler ile ilgili festivaller
- VII. Doğa/tabiata ve mevsim festivalleri
- VIII. Birlik ve dayanışma festivalleri
- IX. Dinsel temelli festivaller
- X. Fuarlar ve panayırılar
- XI. Diğer festivaller” (Yıldırım, 2010: 84-111).

Festivallerin tasnifi üzerine yapılan en kapsamlı çalışma Nilgün Türkmen’ e aitti. Türkmen’in halkbilimsel bakış açısıyla ele aldığı sınıflandırma:

- i) “Anma ve Tanıtmayı Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) Tek Öğeli Anma ve Tanıtma Festivalleri
 - (a) Tarihi Şahıslarla İlgili Festivaller
 - (b) Tarihi Olaylarla İlgili Festivaller
 - (2) Çok Öğeli Anma ve Tanıtma Festivalleri
 - (a) Yerle/Mekânla İlgili Festivaller
 - (b) Kültür-Sanat-Turizmle İlgili Festivaller
- ii) Tarımsal ve Hayvansal Ürünleri, El Sanatlarını ve Tabiat Unsurlarını Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) Tarımsal Ürünlerle İlgili Festivaller
 - (2) Hayvansal Ürünlerle İlgili Festivaller
 - (3) Hayvanlarla İlgili Festivaller
 - (4) El Sanatlarıyla İlgili Festivaller
 - (5) Tabiatla İlgili Festivaller
 - (6) Karma Unsurlarla İlgili Festivaller
- iii) Spor Dallarını Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) İnsanın Ön Planda Olduğu Sporlarla İlgili Festivaller
 - (a) Güreşle İlgili Festivaller
 - (b) Doğa Sporlarıyla İlgili Festivaller

- (c) Olimpiyatlarla İlgili Festivaller
- (d) Motor Sporlarıyla İlgili Festivaller
- (e) Motorsuz Araçlarla İlgili Festivaller
- (f) Atlı Sporlarla İlgili Festivaller
- (g) Briçle İlgili Festivaller
- (2) Hayvanın Ön Planda Olduğu Sporlarla İlgili Festivaller
 - (a) Hayvan Güreşleriyle İlgili Festivaller
 - (b) Hayvan Koşullarıyla İlgili Festivaller
- iv) Sanat Dallarını Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) Tek Bir Sanat Dalını Öne Çıkaran Festivaller
 - (a) Tiyatroyla İlgili Festivaller
 - (b) Müzikle İlgili Festivaller
 - (c) Dansla İlgili Festivaller
 - (d) Sinemayla İlgili Festivaller
 - (e) Edebiyatla İlgili Festivaller
 - (f) Fotoğrafçılıkla İlgili Festivaller
 - (2) Birden Fazla Sanat Dalını Öne Çıkaran Festivaller
- v) Mevsimsel/Zamansal Döngü ve Kutlamaları Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) Mevsimsel Geçiş Sağlamak/Kutlamak İçin Düzenlenen Festivaller
 - (2) Bolluk ve Bereketi Sağlamak/Kutlamak İçin Düzenlenen Festivaller
- vi) Katılımcıları Öne Çıkaran Festivaller
- vii) Birlik, Beraberlik, Dayanışma, Hoşgörü Gibi Duygu ve Düşünceleri Öne Çıkaran Festivaller
- viii) Ticari Meta ve Amaçları Öne Çıkaran Festivaller
- ix) Geçiş Dönemlerini Öne Çıkaran Festivaller
 - (1) Sünnetle İlgili Festivaller
 - (2) Düğünle İlgili Festivaller
- x) Eğitim ve Bilimi Öne Çıkaran Festivaller
- xi) Dini Gün ve Gerekçelerini Öne Çıkaran Festivaller” (Türkmen, 2017: 71-72) şeklindedir.

Yukarıda verilen sınıflandırma çalışmalarına bakıldığında Türk eğlence kültürünün sınıflandırılmasında kullanılacak pek çok kıstas vardır. Çalışılan her sınıflandırma eğlence unsurlarının bir başka konusuna odaklanmaktadır. Bu noktada festivalin düzenlendiği mekân önem arz etmektedir. Sözü edilen sınıflandırmalardan yola çıkarak Türk halkının kent ve köy kökenli olmak üzere çeşitli geleneksel uygulamaları devam ettirdikleri görülmektedir. Yapılan tasniflerdeki bir başka husus eğlencelerin hitap ettiği kitle ve ölçektir. Bu durum eğlencelerin yapısında değişim ve dönüşümlere sebep olmakla birlikte ulusal, uluslararası gibi ölçekler arası değişimlere neden olabilmektedir.

Yapılan sınıflandırma çalışmalarının daha işlevsel olması adına eğlencede yer alan etkinliklerin içeriği ve sayısı önemlidir. Düzenlenen festival, karnaval, şenlik vb. etkinlikte sürece kaynaklık eden aktivite ve hedeflerin yer aldığı bir sınıflandırma görülmemekle birlikte katılımcıların sayısı ve niteliği de farklı verileri ortaya koyacaktır. Bunların yanı sıra dinsel ya da din dışı içerikli olması Türk eğlence kültüründe dinin etkisinin tespit edilmesi

noktasında fayda sağlayacaktır.

Verilen sınıflandırma ölçütleri ve sınıflandırma çalışmaları eğlenceleri farklı perspektiflerden ele almayı sağlamaktadır. Eğlencelerin tasnifinde festival, şenlik, karnaval, bayram, şölen vb. adlandırmalar karşımıza çıkmaktadır. Sözü edilen adlandırmalar halk tarafından kullanılarak geçmişten günümüze süregelmiştir. Kullanılan ad, eğlencenin niteliğini büyük çapta değiştirmemekle birlikte uygulanan etkinliklerde farklılıklar bulunmaktadır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, yapıldığı dönem/zaman, yer/mekân vb. özellikleri göz önüne alınarak yapılan eğlence sınıflandırmalarında kendine yer edinmeyi sağlamıştır.

1.4. Kent Kültürü ve Festivalleşme Olgusu

Kent ifadesi, Soğdça'dan Türklerin diline “*kend*” olarak geçmiş ve Orta Asya Türklerinin dilinde de “*şehir*” olarak kullanılmakta olduğu bilinmektedir (Akalin, vd., 2011). Dîvânu Lugâti't-Türk'te “*kend*” ve “*kent*” olarak geçmekte olan ifadeler şehir, kale manalarını taşımaktadır. Dîvânu Lugâti't-Türk'te geçmekte olan bir başka ifade “*Senirkent*” olup bu adlandırma ile bir mekân temsil edilmektedir (Kaşgarlı Mahmud, 1985: 360). Orta Asya'da kullanılan şehir sözcüğü ise dilimize Farsçadan geçmiştir. Farsça “*şehr*” kökeninden (Akalin, vd., 2011) gelen bu kelime, “*kent*” sözcüğü ile eş anlamlıdır. Kent sözcüğü Türkçe Sözlükte, “*nüfusun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı*” (URL-6) şeklinde tanımlanmıştır. Weber ise kenti, “*bir evler topluluğuna sahip olmasının yanı sıra kendisine dayalı mülkiyeti gelir ve giderlerden oluşan bütçesiyle aynı zamanda iktisadi birliğe sahip*” (akt. Yeter, 2007: 94-95) birim olarak ifade etmiştir.

Kent sözcüğünün tanımı sosyologlar, antropologlar, tarihçiler, edebiyatçılar başta olmak üzere farklı açılardan bakıldığında değişmektedir. Kent bilimcisi Keleş, kent sözcüğünü, “*sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş, geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak ifade edilmektedir*” biçiminde açıklamıştır. Ancak ideal bir kent tanımlamasının yapılabilmesi için nüfus büyüklüğü,

nüfusun yapısı, sektörel dağılım, üretim yapısı vb. ölçütler kullanılmalıdır (Dinçer, 1999: 341).

Rüstem Erkan, “*Kentleşme ve Sosyal Değişme*” adlı eserinde, yerleşim yerinin kent/şehir olarak nitelendirilebilmesi için gerekli olan özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. “Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması,
2. Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması,
3. Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
4. Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
5. Nüfus büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
6. Yerel değerlerin yerini ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
7. Eğitimin düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
8. Sosyal normların yerini resmi denetleme kurumlarının almış olması,
9. Statülerin aileden gelmeyip bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olması” (Kaya, 2017: 16-17).

Kenti var eden unsurlardan biri olan insan, Türkçe Sözlük’te: “*Toplum halinde bir kültür çerçevesinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı*” (Akalin, vd., 2011) olarak tanımlanmıştır. Yapılmış olan tanımda insanların sosyal bir varlık olduğu ve toplu/topluluk biçiminde yaşam sürdürdükleri üzerinde durulmaktadır. İnsanın sosyal ve iş birliğine dayalı bir varlık olduğu çeşitli düşünürler tarafından da ele alınmıştır. Bunlardan biri Platon’dur. Platon, bireylerin birliktelik halinde olması durumunu “*Devlet*” eserinde özellikle vurgulamıştır. Toplumlara oluşturan faktörün, hiçbir insanın kendi kendine yetememesi ve her daim başkalarına ihtiyaç duymasına bağlamıştır (Eflatun, 2004: 369.). Çünkü her insan eksiktir ve bu eksikliği ekseriyetle bir başkasının becerileri yahut sahip olduğu diğer koşul ve şartlarla tamamlamaya çalışır. Yani temelde, insanları bir arada yaşamaya iten şey, eksiklerdir. İnsanları birlikte yaşamaya iten şey de bu eksiklik duygusu ve beraberinde getirdikleridir. Aristoteles, insanı yapısı gereği toplumsal bir varlık olduğunu, “*kendi kendine yeterli bir yaşamı amaçlayan bir insan topluluğu*” (Aristoteles, VII 1328b.: 209) sözüyle de ifade etmektedir.

İnsanoğlunun tek başına çözemediği çeşitli güçlük ve problemler bireylerin birlik içerisinde yaşama ihtiyacını meydana getirmiştir (Tuna, 1987: 75). Bu durum avcı-toplayıcı yaşam tarzını sürdüren insanlardan itibaren eksikliği çekilen güvenlik ihtiyacını karşılayabilmek başta olmak üzere pek çok nedenden ötürü meydana gelmiştir. Bu birliktelik

çeşitli meslek alanlarını ve zanaatı beraberinde getirmiş, ekonomilerin ortaya çıkışını sağlamıştır. Beslenme alışkanlıklarını, barınma ve yaşayış tarzlarını değiştiren bu ilerleme, toplu ritüelleri beraberinde getirmiştir. Eksikliklerin fark edilmesi insanları birlikte yaşamaya itmiştir. Bu durumun beraberinde içinde bulunduğumuz medeniyetin gelişmişlik düzeyinde önemli faktörlerden olduğu düşüncesi, bu gerçeklik temelinde pek de yanlış bir çıkarım olarak sayılmamaktadır.

Topluluk halinde yaşama ihtiyacı insanın fitratında bulunmaktadır. Bir arada yaşama ihtiyacını ortaya çıkaran çeşitli faktörler, ortak yerleşim alanlarını meydana getirmiştir. İnşa edilen yerleşim yerleri önceleri köy gibi küçük ölçekli mekânları temsil ederken nüfusun artması ve Sanayi Devrimi gibi gelişimlerin beraberinde kendisini kentlere bırakmıştır (Kaya, 2017: 13). Yerleşim alanlarının kent olarak adlandırılmasında nüfus kadar fiziksel gelişmişlik de önemlidir (Kaya, 2017: 17). Okullar, dernekler, ibadet alanları, galeriler, sanayiler, bankalar, park alanları, localar, devlet daireleri vb. pek çok kurum ve kuruluş kentin yapı taşlarıdır ve kenti oluşturan bu yapı taşları çevresinde kentin merkezi belirlenmektedir.

Kentin gelişmesinde nüfusun önemi olduğu kadar ekonominin, alınan-satılan ürünlerin ve bunların saklanması da önemlidir. Çünkü kentlerin ve kent merkezlerinin meydana gelişinde artı ürünün¹ saklanması için bir alana ihtiyaç duyulması arasında bir bağ vardır (Kaya, 2017: 22). Pek çok bilim insanı ilk kentleri Yunan ve Roma kentleri olarak görmektedir lakin hâkim olan kanı ise ilk kentlerin Mezopotamya, Meso-Amerika'da ve Nil, İndus ve Sarırmak'ta ortaya çıkmış olduğudur (Kaya, 2017: 21). İlk yerleşim alanları avcı-toplayıcı dönemin bitmesinin ardından tarımla birlikte ortaya çıkmış ve bu dönem avcılık yerini hayvancılığa bırakmıştır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan toplum kentlerini suyu bol, toprağı verimli Mezopotamya ve Nil Nehri gibi alanlarda inşa etmiştir.

Türk devletlerinde kentlerin kuruluşu ilk olarak Uygur döneminde gerçekleşmiştir. Bazı araştırmacılar Göktürkler ve Hunlar zamanında da kent izlerinin olduğu görüşündedir. Türklerde şehir hayatının başlamasının Uygurlar olarak nitelendirilmesinin temel sebebi görkemli ve büyük kentlerin bu dönemde başlamasıdır. Uygur hakanının kurduğu Bay-Balık bir Türk kenti olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya, 2017: 28).

¹ Hayatın devam edebilmesi için gerekli olan miktardan daha fazlası.

Tarımsal üretimin devamlılık kazandığı toplumlar artı ürünü ilk olarak tapınaklarda muhafaza etmiştir. Ürünün muhafazası için bir milis² kuvvetinin oluşturulması ve doyurulması ihtiyacı doğmuştur (Kaya, 2017: 23). Bu sayede artı ürün bir kuvvet tarafından yönetilmiş ve hükümet algısının temelleri atılmıştır.

Oluşturulan ilk kentlerde “*tahıl ambarı, saray ve tapınak*” önemli mekânlar olarak görülmüş, bu nedenle de yerleşim dağılımı bu doğrultuda yapılmıştır. İnşa edilen yerleşimlerde dinî alanlar merkezde yer alarak mabet ihtiyacı üzerine kentin planı çizilmektedir (Kaya, 2017: 23-24). Söz konusu durum ülkenin değerlerine göre değişiklik göstermektedir. Bazı kentler cami, kilise gibi ibadethanelerin çevresinde şekillenirken diğerleri çarşı ve pazar etrafında düzenlenmiştir.

Günümüz kentleri ise modernleşmenin etkisi ile oluşmuştur. Modernleşme terimi millî devlet anlayışı, endüstrileşme, kentleşme, mesai ve boş zaman kültürü, liberal değerler, milliyetçilik ve laiklik gibi ifadelerle birlikte eski olanı kırma ve yeni olana uyum sağlama (akt. Metin, 2021: 13) süreci olarak nitelendirilmektedir. Modernleşme, literatürde ilk defa Weber tarafından iki şekilde ele alınmıştır. İlki, “*sanayi hamleleriyle, nüfus hareketleriyle, kentleşmeyle yaratılan ve küresel pazarın itici gücüyle desteklenerek genişleyen, ‘nesnel modernlik’ ikincisi ise; sanatsal estetiği anlatmak için kültürel vizyonda ifadesini bulan ‘modernizm’ sürecidir*” (akt. Kaypak, 2013: 85). Modernleşme, modernitenin beraberinde meydana gelen bir olgudur. Giddens, modernite ifadesini özetle “*sanayileşmiş dünya*” (2010: 29) olarak açıklamış ve sanayileşmenin modernleşme yolundaki ilk adımı olarak görmüştür. Modernleşme çok kapsamlı bir yenilenme hareketidir. Bu hareket doğrultusunda sanayileşme, endüstrileşme gibi yeni oluşumların meydana gelmesiyle birlikte var olan yapının da yenilenerek değiştiği görülmektedir.

Modernleşmenin beraberinde meydana gelen kentler, tarım sektöründe makineleşmenin ortaya çıkardığı yapılardır (Yeter, 2007: 20). Bu kentlerin gelişim göstermesinde önem arz eden Sanayi Devriminin beraberinde kent nüfusunda bir yığılma yaşanmış, yüzbinlerle ifade edilen bir kitle köylerden kentlere göç etmiştir. Şehir plancıları, tarihçileri köylerden kentlere doğru olan bu göçü “*kent devrimi*” (Kaya, 2017: 30) olarak adlandırmıştır. Kentlerde görülen modernleşme hareketleri farklı kentleşme tecrübelerinin yaşanmasına ve sanayileşmeyle neden-sonuç bağı kurduğu düşünülmektedir. Bu çıkarımdan

² Silahlı sivillerden oluşturulmuş paramiliter ve düzensiz askeri kuvvet.

yola çıkarak, modernizm gösteren kentler, sanayi sürecini geçirerek sanayi kentlerini oluşturmuştur. (Giddens, 200: 100). Sanayi kenti kavramı; tarımsal faaliyetlerin azalması, köylülerin kitleler halinde göç etmeye hazır duruma gelmesi ve tarımın kentli nüfusu besleyecek duruma gelmesi zeminindedir (Gülöksüz, 1983: 1228). Bahsi edilen şehir yapısında köy, kasaba gibi yerleşim alanları şehirlerin besin ihtiyacını karşılamaktadır. Kentli nüfusun artmasıyla kırsal alanda yaşanan nüfus düşüşü beraberinde tarım faaliyetlerinde beden gücünün azalmasına sebep olarak makineleşmeyi meydana getirmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası kentlerin kurulumu ve kent kültürü Türk toplumu için önemli iki kavram olarak öne çıkmıştır. Türk toplumunda görülen kent yapısının oluşumu kavramsal çerçevede Şikago kent sosyolojisidir (Gülöksüz, 1983: 1224). Bu kavramsal çerçeve doğrultusunda Türkiye’deki kentleşme iki kısımda meydana gelmektedir. İlk kısım, kentleşme nüfusun yoğunluğunun belli bir alanda toplanması ve tarım haricindeki faaliyetlerle uğraşan, heterojen bir toplum olmasıdır. İkincisi ise kendisini “*kent kültürü*” olarak göstermekte olan kısımdır. Kente ait değerlerin, davranışların, tutumların benimsenmesi olarak ifade edilmekte ve tüm faaliyetler çıkar dengesi üzerine sağlanmaktadır (Gülöksüz, 1983: 1224).

Gülöksüz, kentleşmeyi tanımlamak için toplumsal kuruluştaki dört basamaktan söz etmektedir:

- I. “Mekânda bir noktaya yerleşme
- II. Sanayi kentinin doğuşu
- III. Kentin doğuşu
- IV. Sanayi kentinin aşılarak metropolleşmesi” (1983: 1225).

Kentteki toplumsal gelişmesinin sağlanması için evrimsel aşamaların gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Kentlerin evrimsel aşamalardan geçerken sanayileşebilmeleri ve bunu devam ettirebilmeleri adına belirli bir yerleşim alanına ve nüfusa sahip olmaları gerekir (Gülöksüz, 1983: 1224). Bütün somut gerçekler bir araya geldiğinde insanların kendi yaşamlarına uygun davranışları, uygulamaları ve tavırları ise kent kültürü ve sosyolojisini oluşturmaktadır. Hayvansal ürünlerle yaşamını sürdüren toplum, köylerde dağınık bir yerleşime sahiptir (Gülöksüz, 1983: 1225). Bu açıdan kentin ve kent kültürünün doğuşu tarımsal üretim, teknoloji ve tarım dışı üretimin beraberinde gerçekleşmiştir. Kırsal alanda dağınık bir yerleşim süren halkın kent yaşantısına geçmesi kollektif bir bilinci gerektirmektedir. Bu kollektif bilinç kırsal alandaki organik dayanışmanın aksine mekanik bir dayanışmaya

dayalıdır. Sosyal ve siyasal olarak iki koldan ilerleyen kolektivizm, sanayi kentinin temellerinin atılmasına vesile olduğu söylenebilmektedir.

Asıl temelleri II. Dünya Savaşı sonrasında atılan modern kent anlayışı ilk olarak 19. Yüzyılın ilk yarısında Sanayi Devrimi'ni gerçekleştiren İngiltere'de meydana gelmiştir (Gülöksüz, 1983: 1225). Kaypak, modern kent ve kentleşme kavramını geliştirmekte olan ülkelerde sanayileşmenin beraberinde gerçekleşen bürokrasi, kentleşme, iş birliği, bireysellik gibi terimlerle harmanlanarak ortaya çıktığından bahsetmektedir (2013: 88). Türkiye'de 1950 sonrasında gerçekleşen kentleşme olgusunda görülen artış ülke içerisindeki yerleşmeler, sanayileşme gibi durumlar neticesinde meydana gelmiştir. Sanayileşme ve tarım sektöründeki gelişmeler kentleşme serüvenini başlatmış ve bunun beraberinde kırsal çözülme ile kentli nüfusta artış söz konusu olmuştur (Gülöksüz, 1983: 1228). II. Dünya Savaşı sonrası geliştirmekte olan ülkelerde sanayi sektörünün gelişmesi, ulaşım ve iletişim gibi unsurların cazibesi köyden şehre doğru olan nüfus hareketliliğinin artmasına vesile olmuştur.

Modernizm, özü gereği küreselleştirici bir etki sağlamaktadır (Tomlinson, 2013: 75). Şenses küreselleşmeyi, *“mal ve hizmetlerin, üretim araçlarının, teknolojinin ve finans kaynaklarının serbestçe dolaşabildiği ve piyasaların giderek bütünleştiği bir süreç”* (Saykal, 2022:7) olarak tanımlamıştır. Küreselleşme olgusu ekonomik, sosyo-kültürel, siyasi gibi boyutları bünyesinde barındırmaktadır. Küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunda, halkların siyasi ve ekonomik gelişim ve değişimlerinin beraberinde kültürel manada da değişim söz konusudur (Saykal, 2022: 8). Bu durum, farklı toplumların bir arada bulunduğu kentlerde heterojen kültürler kaybolarak üst kültür yapısı oluşturmakta ve beraberinde mahalli kültürde yer alan değerlerin kaybolmasına neden olmaktadır (akt. Saykal, 2022: 8). Küreselleşmeyle birlikte kentler değişime uğramıştır. Bu değişim ekonomik, sosyal, siyasal ve psikolojik vb. açılardandır. Sassen'e göre *“küreselleşmeyle birlikte kentlerdeki yeni değişim üç şekilde olmaktadır; birincisi ekonomisinin mekâna bağlı olarak örgütlenmesi, ikincisi sosyal üretim yapılarının yeniden oluşumu ve son olarak işgücü sürecinin örgütlenmesi”* (akt. Saykal, 2022: 10) şeklindedir.

Küreselleşme olgusuyla kentlerde meydana gelen yenilikler toplumsal özelliklerin de değişmesine vesile olmuş, yeni bir kitle, mekân bağı gelişmiş ve kentlerin çekiciliği artmıştır (akt. Saykal, 2022: 10). Bu durumun beraberinde cazibesi pekiştirilen kentlere olan nüfus hareketliliği artış göstermiştir. Kırsaldan kente göç eden kitleler, kentin yapısının

bozulmasına neden olmuş ve kentlerde görülen modernleşme hareketi kırsalın kente gelmesiyle yavaşlamıştır. Kentlerdeki değişim ve dönüşüm süreci nihayetine ulaşmadan yaşanan bu olumsuz durumları engellemek adına köylerde çeşitli uygulamalarda bulunulmuştur. Köy enstitüleri bunun bir örneğidir. Yapılan çeşitli uygulamalarla kırsal kitlenin köyünde kalması veya köyüne dönmesi gibi amaçlar hedeflenmiştir (Kaya, 2017: 133). Köyden kente olan nüfus hareketliliğini azaltan bu uygulamalar neticesinde çarpık kentleşme de bir ölçüde engellenmiş ve kent, olanakları doğrultusunda kendi kültürünü korumaya ve oluşturmaya devam etmiştir. 1920 ve 1930’lu yıllarda yapılan inkılaplarla beraber modern bir toplum yapısı inşa edilmeye çalışılmıştır (Kaya, 2017: 133). Ancak bu durum 1950’lerden itibaren değişmiştir.

1950 sonrası dönemde tarımda makineleşmenin bir getirisi olarak Anadolu coğrafyasına giren traktörler, tarımda beden gücüne duyulan talebin azalmasına neden olmuştur. Enis Yeter, sanayileşmenin köy yaşantısına etkisini “*Kentleşme ve Kültür Değerleri*” adlı eserinde: “*Toplumsal, ekonomik koşulların elverişsizliği, toprak ve gelir dengesizliği, topraksız ve işsiz köylülerin tarımdan ve köyden kopmalarını hızlandırmıştır*” şeklinde açıklamıştır (2007: 206). 1950-1960 yılları arasında tarım sektöründe artış gösteren makineleşme ve buna bağlı modernleşme geleneksel ekim-biçim tarzının değiştirmiştir. Kırsal kesimde meydana gelen bu değişimler kırsaldan-kente göçün başlamasında etkili olmuştur (Kaya, 2017: 132). Bu durumun yanı sıra tarımda görülen teknolojik gelişmelerle birlikte Anadolu insanının hayatına traktör, biçer-döver gibi araçlar girmiştir. Söz konusu araçların tarım sektöründe kullanılmaya başlanması beden gücüne duyulan talebin azalmasına ve bu durum da göç hareketinin hızlanmasına vesile olmuştur.

Göç, insanların bulundukları mekândan ekonomik, sosyal ve kültürel gibi çeşitli sebeplerden ötürü başka bir mekâna hareket etmelerine verilen ad, evrensel bir olay olarak nitelendirilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 164). II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde görülen göç hareketleri daha çok kırsaldan kente doğru olmuştur. Ancak göç, kırsaldan kente veya ketten kıra doğru da olabilmektedir. 1950 Türkiye’inde görülmeye başlanan kırdan kente doğru olan nüfus hareketinin günümüzde de devam ettiği söylenmektedir (Kaya, 2017: 131). Kaya, köylü veya kırsal nüfus olarak nitelendirilen kitlenin kentlere çekilmesini maddeler halinde sınıflandırmıştır.

1. “ Kentlerdeki iş olanakları, iş gücü artış hızının çok altında gelişmekle birlikte, yine de sanayideki yüksek ücretler çekicilik konusunda önemli bir yere sahiptir.

2. Özellikle büyük kentlerde ‘marjinal sektör’ diye adlandırılan bir sektörün gelişmiş olması dolayısıyla göç eden insanlar bu alanda çalışarak yaşamlarını sürdürebilirler.
3. Kentlerde ister sanayi isterse hizmet alanında istihdam edilsin, sigortalı çalışma oranı daha yüksektir. Bu da insanları geleceklerini güvence altına almak istediğinden dolayı kente göçü teşvik etmektedir.
4. Her ne kadar kentlerde gerek eğitim gerekse sağlık olanakları yeterli düzeyde değilse de kırsal kesime göre oldukça ileri düzeydedir. Özellikle eğitim konusunda aileler çocuklarının kendilerinden daha iyi bir eğitim almalarını istemektedir. Bu istek de kentlerin çekiciliğini arttırmaktadır.
5. Toplumun kültürel değerleri de kente göçü hızlandırmaktadır. ‘Boğulursan büyük denizde boğul!’, ‘İstanbul’un taşı toprağı altındır’ gibi halkın arasında yaygın olarak kullanılan deyimler de kentlerin cazibesini arttırmaktadır.
6. Hem kırsal alanın iticiliğini hem de kentlerin çekiciliği çevresinde değerlendirilecek bir diğer faktör de güvenlik konusundaki sorunlardır. Eskiden kan davası gibi nedenlerden kaynaklanan göç, son 10-15 yıldan beri özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da terör ve güvenlik nedeniyle yaşanmaktadır.
7. İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan Marshall yardımı sonucu kırsal bölgelerde sağlık koşullarında iyileşmenin ve bebek ölümlerinin azalması ve bunun sonucu olarak nüfusun %2,8 oranında artması” şeklinde sıralamıştır (Kaya, 2017- 129-130).

Sanayileşme, tarımsal düzenin bozulmasını ve köylü halkın kitleler halinde göç etmeye karar vermesiyle birlikte kentli nüfusun artmasını sağlamıştır (Gülöksüz, 1983: 1228). Dönemin medya yayın grupları göçü, “*köy itiyor, kent çekiyor*” tarzı sloganlarla gündeme taşımıştır (Gülöksüz, 1983: 1234). Çeşitli faktörler doğrultusunda köylü nüfus, kentin cezbediciliğine kayıtsız kalmamış ve göç etmiştir. Temelinde hareketlilik barındıran göç kavramı kır-kent, kent-kent vb. mekânlar arasında gerçekleşmektedir (Kaya, 2017:130). Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen nüfus hareketliliği iç göç olarak adlandırılırken ülke sınırları dışında olan hareketlilik dış göç olarak adlandırılmaktadır.

1950 sonrası Türkiye’de genç ve orta yaşlı nüfus, kentin sunduğu imkanlar karşısında iç göçte bulunmuştur. Kırsal kesimin doğurganlık oranı, kentlerin oranından yüksek olmasına rağmen kırsal yerleşmeler, göçler neticesinde giderek boşalmıştır. Terk edilen köyler yaşlıların ve çocukların ikamet ettiği mekânlar haline gelmiş ve zaman içerisinde tamamen boşalmış veya emekli olanların gelip yerleşim kurduğu mekânlar olmuştur (Kaya, 2017: 28).

Nüfus hareketliliği toplumsal bir olaydır. Nüfus hareketliliği sonucunda hem göç veren hem de göç alan yerleşimlerde birçok açıdan yenilik meydana gelmektedir. Ortaya çıkan yenilikler beraberinde toplumsal hadiseleri, davranışları ve pek çok köklü değişimin

meydana gelmesini sağlamıştır (Dursun, 1998: 30). 1950 ve sonrası dönemde başlayan ve giderek artan kırsaldan kente doğru olan nüfus hareketliliği beraberinde kentleşme ve kentlileşme hareketlerini getirmiştir. Bu hareketlerden biri olan kentleşmenin sonucunda kentlerde konut sorunu meydana gelmiştir (Kaya, 2017: 94). Ortaya çıkan konut sorunu, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmekte olan ülkelerde “gecekondulaşma” olgusunu da beraberinde getirmiştir. Gecekondu ifadesi Türkçe Sözlükte, “*imar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi veya arsalar üzerinde toprak sahibinin bilgisi ve rızası olmaksızın acele yapılmış konut; konu*” (URL-7) şeklinde tanımlanmaktadır. Gecekondu, yurtdışında genellikle gaz teknesi, çöpe atılmış malzemeler, paçavralarla örtülmüş 2-3 metre karelik mekânlar olarak tasvir edilmektedir. Bu tasvire karşılık Türkiye’de görülen gecekondu, sağlam yapı malzemeleriyle inşa edilmiş, ufak bir avlusu olan ve temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak yapıya sahiptir. Gecekondulaşma, Türkiye’de köyden kente nüfus hareketliliğinde bulunan kitlelerin kentleşmesinin ilk basamağıdır (Kaya, 2017: 96-97). Bu basamakta köyden göç eden kitleler kamuya ait arazilerde kendi inşa ettikleri derme çatma yapılarda yaşam sürmektedir.

Gecekondu, konut sahipleri tarafından inşa edilmiş yapılardır. Kendi ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak nitelikte olan bu küçük yerleşimlerin ilk döneminde kiracılık görülmemektedir. Bu yönüyle gecekondu, kırsaldan kente nüfus hareketliliğinde bulunan kitleler için birçok işlevi yerine getirmiş ve kenti deneyimledikleri mekân haline gelmiştir (Kaya, 2017:97). Köyden kente göç kademeli ve belirli ağlar içinde oluşmuş bir süreçtir ve bu süreçte köyden göç eden kitleler genellikle hemşerileri ile iletişime geçmektedir (Kaya, 2017: 97). Kurulan iletişim neticesinde iş ve barınma imkanını sağlayabileceğinden emin olarak kente göç etmektedir. Kendinden daha önce göç etmiş hemşerilerinin yanına yerleşmelerinde pek çok faktör bulunmaktadır. Köylerden yeni bir yaşam alanına gelen kitlelerin güvenlik sorunu yaşama endişeleri, gelenek ve göreneklerine bağlı olmaları, yeni bir kültüre açık olmamaları, uyum sorunu bunların birkaçıdır.

Kırsal nüfusun kentlere göç etmesi, emeğini icra etmesi ve iş bulması kırsal kitlenin kente adapte olması için yeterli değildir. Kente ait değerlerin benimsenmesi, kentin imkânlarını fark edilmesi gibi faktörlerin yanı sıra kırsal kitlenin pek çok açıdan değişim ve dönüşüm geçirmesi gerekmektedir. Kaya, bu dönüşümün beş aşamada gerçekleştiğini:

1. “Karar kılma
2. Ümit vaat etme

3. Anlamalı kılacak iş
4. Eğitim ve kültür
5. Kente özgü davranış kalıplarını edinmesi” şeklinde gerçekleştiğini ifade etmektedir (2017: 145).

Sanayi devrimi sonrasında yerleşik hayata geçen toplumlarda kent ifadesi ve içeriği de buna bağlı olarak değişim göstermiştir. Kentlerin oluşum göstermesinin ardından ortaya çıkan kentleşme ise sanayi devrimi sonrasında meydana gelen nüfus hareketliliğinin sonucudur. Çeşitli olanakların beraberinde çekiciliği artan kentlere doğru yaşanan nüfus hareketliliği kentlileşme terimini ortaya çıkarmıştır (akt. Saykal, 2022: 24). Kentlileşme ifadesi sosyal, kültürel ve ekonomik olmak üzere pek çok alan tarafından tanımlanmaktadır. En basit tanımıyla kentlileşme, kentte bulunan nüfusun kentin cazibesinin beraberinde hızlı bir biçimde artmasıdır (Tolan, 1991: 162). Es ve Ateş, “*Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” çalışmasında kentlileşme ifadesini tanımlamıştır:

“Kentlileşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla kaynaşması anlamına gelir. Kentlileşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarması sürecidir. Başka bir deyişle ‘kırlıktan uzaklaşma, organize edilmiş sosyal hayata geçiş’ olarak da kentlileşme ifade edilir” (2014: 214-215).

Kentlileşme kavramı iki boyutludur. Bu boyutlar ekonomik ve sosyal olarak adlandırılır. Ekonomik boyutlu kentlileşme, kente göç eden bireyin geçimini kentin iş olanaklarıyla geçimini sağlaması; sosyal boyutlu kentlileşme ise kente ait değer yargılarına uyum sağlaması ve benimsemesi yoluyla gerçekleşmektedir (Kaya, 2017: 142). Bu uyum kente göç eden bireyin ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik vb. pek çok açıdan yeni davranış biçimlerini edinmesiyle gerçekleşmektedir.

Kırsaldan kente göç eden kitlenin kente uyum sağlaması uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreçte göç alan ve göç veren kesimlerde olumlu veya olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Göçün beraberinde getirdiği karmaşıklıklar, sorunlar ve çözümleri kaosu veya çöküşün bir sebebi olarak görülmektedir. (akt. Kaya, 2017: 146-148). Bu da kültür kaosunu meydana getirmektedir. Kültür kaosu, sahip olunan kültürel kimlik ile yeni edinilen kimliğin yaşadığı çatışma olarak nitelendirilmektedir.

Göç eden kitle, göçün beraberinde değer yargılarını da taşımaktadır. Taşınan çeşitli değerler kentte kültürel farklılığın oluşmasına ve çatışmasına ortam hazırlamaktadır (Taşçı, 2012: 173). Toplumsal göç beraberinde kentlerde hızlı bir kentleşme ve altyapı yetersizliği

gibi sorunları da meydana getirmiştir (Saykal, 2022: 35). Kente gelen kitle, var olan geçmiş mekân bilgisi ve tecrübesinin beraberinde kente uyum sürecinde problem yaşamaktadır. Bu problem sosyal aktivitelere dahil olma, komşuluk ilişkileri, mahalle yapısı, eğitimsizlik vb. konular etrafında oluşmaktadır. Kentte karşı yabancılık hisseden ve ötekileştirilen kırsal kitle, yaşadıkları problemler neticesinde hayal kırıklığı yaşamaktadır (Saykal, 2022:36). Kırsaldan kente göç eden kitle hayal kırıklığını bir nebze azaltmak adına hemşerilerine yakın yerleşimleri kendilerine seçmektedir. Kırsal kitle, yeniden konumlandıkları kentte ideolojik bir yer olarak “*hatırlanabilen bir köy*” yaratmış ve bu sayede de değerlerini korumaya çalışmışlardır (Connerton, 2011: 74). Bu durum kent yapısının homojenliğini bozmakta ve çeşitli kültürel problemlere (Geray, 1997:128) kapı açmaktadır.

Kent, beraberinde kentli davranış kalıplarını meydana getirmiştir. Bu davranış kalıplarının benimsenmesi ve uygulanması kentlileşmenin tamamlanması için gereklidir. Yeni kültürel değerlerin benimsenmesi toplum yapısını etkileyerek aile yapısının özellikleri başta olmak üzere pek çok değişikliklerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu değişiklikler, kırsal mekânlardan kentlere göç neden nüfusun kent kültürü içerisinde gelenek ve göreneklerinin kaybolmasına da yol açmaktadır.

Kent kültürüne göre düşünme, hareket etme, giyinme ve konuşma önemli basamaklarındandır. Söz konusu davranışların edinimi kentte, kentlilik okulunda gerçekleşmektedir. Kentte yaşam sürmeye başlayan bireylere kent kültürü tanıtılarak değerlerinin benimsetilmesi ve yaşatılması yolunda adımlar atılmaktadır (Yeter, 2007: 116).

Kaya, “*Kentleşme ve Kentlileşme*” adlı eserinde kırsaldan kente göç eden ve kentli bireyin davranış kalıplarının farklılığını:

“Gerçekten de köyden şehre gelen insanın davranışlarında, eğilimlerinde ve tutumunda nasıl köklü değişimlerin meydana geldiğini günlük gözlemlerimizle tespit etmek mümkündür. En basitinden şehirli insanın yürüyüşü ile köyden daha dün gelen insanın yürüyüşü bile farklılıklar göstermektedir. Şehir insanı düzgün mekânlarda ritmik yürüyüşe alışkındır; adım atışları belli bir ritme tabidir, adımları belli ölçüler içindedir, adımlarında bir düzensizlik göremezsiniz. Köylü insanın adımlarında düzensiz, ritimden yoksun, ölçsüz ve daha hesaplıdır. Çünkü onun adım atışları düz bir mekânda değil düzensiz bir yerde cereyan etmektedir. Attığı her adımda ayağını nereye basacağını hesaplayarak, ölçerek ve emin olarak atmaktadır. Bundan dolayı vücudu tabiat şekillerine ve şartlarına uygun şekilde hareket kazanmıştır. Mevcut tabiat şartları adeta köylü insanın davranışlarını belirlemekte, onu belli şekillerde davranmak zorunda bırakmaktadır” şeklinde ifade etmektedir (Kaya, 2017: 148-149).

Yapaylığın eseri olarak adlandırılan kentler, yapay ve çıkar üzerine kurulu davranış biçimlerini oluşturmuştur. Bu durum bireyin gösterdiği davranış biçimi kendisinden ziyade karşı tarafın yani kentlinin nasıl anladığına, gördüğüne göre şekillenmektedir (Kaya, 2017: 150). Kırsaldaki komşuluk ilişkisi kent kültüründe yerini iş arkadaşlığına bırakmış ve mahallelerde birbirini tanımayan bireylerden yerleşim alanları kurulmuştur.

Kentte kurulan insani ilişkilerde rekabet önemli bir yere sahiptir. Rekabet, beraberinde güvensizlik duygusunu getirmekte ve bu durum bireyselliği ön plana çıkartmaktadır. (Kaya, 2017: 151). Bireyselliğin ön planda olduğu kent kültüründe duyarsızlık söz konusudur. Artık kentlileşen bireylerin edimleri siyasi, sosyal gibi çeşitli çıkarlar doğrultusundadır.

Kırsaldan kente gelen bireyin kırsala özlem duyduğu görülmektedir. Kırsal kitlenin aile sohbetleri, dayanışma hareketleri, geleneksel ritüelleri gibi aktiviteleri kent yaşamında karşılıksızdır. Kentlere göç eden kitle, sıra hasretini gidermek adına çeşitli çözümler bulmuştur. Apartmanın, gecekondunun önündeki boşluklara ekin ekilmesi veya balkonda domates, biber, çilek gibi küçük ölçekli sebze ve meyvelerin ekilmesi bu çözümler arasında yer almaktadır. Kırsalın bulduğu bu çözümler, kent için bir uyum sağlayamama problemidir.

Kırsaldan kente yaşanan göç hareketleri her ne kadar ekonomik temellere dayansa da sosyolojik açıdan birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. En yaygın biçimiyle yerleşmede görülen sorunlar ve bireylerin geldikleri kültürel çevreye karşı takındıkları uyum sorunları ilk akla gelenlerdir. Bireylerin kendilerine edindikleri gecekondularda başladıkları şehir hayatı toplumsal açıdan olduğu kadar bireysel açıdan da birtakım açmazları beraberinde getirmektedir. Mekân değişimi bireylerde sıra hasreti olduğu kadar geleneğe de belli açılardan özlemi beraberinde getirir. Bu noktada yerelden çıkan gelenek kent kültüründe yeni kalıplar yaratmaktadır. Yerelin şenliği, kutlaması ve eğlence olguları kent çevrelerinde festival kalıbında yeni yaratmalara olanak sağlamaktadır. Yerelin kentte geçirdiği dönüşümler bu noktada festivalleşme kavramıyla açıklanabilir.

21. yüzyılda eğlenceler kırsalın kente göç etmesi ve küreselleşmenin beraberinde değişim meydana gelmiştir. Bu değişim kırsal kitlenin kente taşıdığı kültürel değerlerle gerçekleşmiştir. Artık kentte yaşamına devam eden inanış, tutum, davranış, ritüel ve uygulamalar başta yerel sonrasında ulusal ve uluslararası nitelikler kazanmıştır. Kırsalın sırtında kente göç eden çeşitli ritüeller festivalleşerek kentin yapısına uyum sağlamıştır. Festivalleşme, geleneksel eğlence anlayışının küreselleşmeyle birlikte ulusal ve uluslararası

ölçekteki eğlencelere benzemesidir. Yani, yerel bir şenliğin ulusal veya uluslararası ölçekteki eğlencelerin şeklini alması ve bellekte yerleşmiş olan geleneksel eğlence unsurlarını bu yeni boyuta taşıyarak bireyin kendini ifade etmesidir.

Kırsal kitlenin şenlikleri fırsatçılık, modernizm ve kent kültürü gibi faktörler festivalleşmeyi ve festivalleşme de beraberinde kültür ekonomisi, kültür endüstrisi ve kültür turizmi kavramlarını oluşturmuştur. Kültür turizmi, kültür ifadesinin getirileriyle birlikte turist ve toplumlara ait kültürleri tanıma isteğiyle meydana gelen kısa süreli göç (Arınç, 2002: 54) olarak tanımlanmaktadır. Ülkenin farklı coğrafyalarında icra edilen şenlik, şölen, panayır ve festivaller kültür turizminin gelişmesini sağlayan etkinlikler arasındadır. Söz konusu etkinliklerin icrası ülkeye ekonomik getiri de sağlamaktadır. Bu ekonomik getiriyi Theodor Adorno ve Max Horkheimer “*Aydınlanmanın Diyalektiği*” adlı eserinde kültürü ekonomik bir gaye olarak endüstrileşme çatısında ele almış ve kültür endüstrisini aldatış olarak (Adorno, 2014: 56) nitelendirmiştir.

Theodor Adorno için kültür endüstrisi bir bakıma toplumun beklentilerini karşılama (2014: 13) üzerine kurulmuş yapay bir hazdır. Bu haz, günümüzde her şeyin tıpkılaşması veya tek tipleşme olarak görülebilmektedir. Televizyon dizileri, moda kanalları, magazin dergileri ve eğlence sektöründeki endüstrileşme sonucu oluşan festivalleşme bunun birer örneğidir (Adorno, 2014: 61). Modernizme paralel olarak değişen ve gelişen eğlence sektörü, yeniliklerle birlikte kültürü ekonomiye çevirmektedir. Bu dönüşüm çeşitli aktivitelerle gerçekleşebilmektedir. Özdemir, “*kültür ekonomisi aktörleri, bireylerin bütün anını bir kutlama ya da eğlenceye dönüştürme gayreti içindedir*” (2012: 36) ifadesiyle eğlence ekonomisi ve kültürün özünde kültür ekonomisini barındırdığından söz etmektedir.

Barnouw ve Kikland, eğlence ifadesini, “*satılabilen ve çok türlü, geniş insan gruplarının hoşlanabildiği bir anlatı, gösteri ve yaşantılar*” (akt. Özdemir, 2006: 154) şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımın beraberinde festival, şenlik gibi çeşitli eğlenceler tüketim unsuru olarak ele alınmaya başlamış ve kırsal kitlenin gelenekleri, şehrin getirileriyle birlikte yeni ve tek tip bir biçim almıştır. Söz konusu çalışmayla birlikte, kentlinin eğlence ihtiyacını giderme maksadıyla icra edilen yerel, ulusal veya uluslararası organizasyonlar diğer bir manada da tüketim unsuru olarak görülmüştür. Bahsi edilen eğlence türevli tüketim unsuru, ilk basamağında varlığını koruyan eğlence geleneklerinden yararlanmakta ve beraberinde bellekte olan geleneğin tek tipleşmesiyle süreci

tamamlamaktadır (Özdemir, 2006: 154). Bu sayede kente göç etmiş olan kırsal kitle geleneğe duyduğu özlemi kentin getirileriyle birlikte hem tüketmekte hem de gidermektedir.

Kentlerde çeşitli adlandırmalar altında düzenlenen festivaller, festivalleşme olgusuyla birlikte başka bir boyuta taşınmıştır. Kentte düzenlenen eğlencelerle kitleler arası iletişim sağlanmakta ve kültür endüstrisini pekiştirmektedir. Endüstrinin bir parçası olarak oluşum gösteren bu yeni ve tek tip eğlence önceden planlanmaktadır. Programlı bir şekilde şehirde icra edilen şenlik ve festivallerde şehirli insanların farklılıkları çeşitli organizasyonlara vesile olmuştur. Meydana gelen bu çeşitlilik, kentli insanın kırsal hayatına duyduğu özlemi dindirmek adına icat edilmiş pek çok geleneksel aktiviteden oluşmaktadır.

Kökeni geçmiş dönemlere dayanan Nevruz ve Hıdrellez etkinlikleri başta olmak üzere pek çok geleneksel etkinlik 21. Yüzyılın getirileriyle birlikte tören, anma gibi etkinlikler çatısında birleştirilmiş, belirli gün ve zamanlarda kutlanılmaya başlamıştır. Geleneksel etkinliklerin yanı sıra kentte oluşum gösteren kitlelerin sıra hasretini dindirme ve eğlence ihtiyacını dindirme etkinlikleri söz konusudur. Geleneğin devamı olan ve icat edilmiş eğlenceler, resmi ve gayri resmi olarak iki şekildedir (Özdemir, 2019: 65-6). Resmi etkinlikler veya organizasyonlar kaymakamlık, valilik, belediye, dernekler ve Turizm ve Kültür Bakanlığı gibi kuruluşların öncülüğünde, önceden belirlenmiş bir zaman diliminde büyük kitlelere hitap eden organizasyonlardan oluşmaktadır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resmi organizasyonlara örnek verilebilmektedir. Gayri resmi organizasyonlar ise birey, topluluk gibi küçük ölçekli oluşumların meydana getirdiği organizasyonlardır (Özdemir, 2019: 66). Arhavi eğlenceleri başlığında yer alan etkinlikler bu sınıflandırma grubunda yer almaktadır.

Düzenlenen eğlencelerin bir kısmı temellerini dinsel ritüellerden almaktadır. Bu bağlamda bazı araştırmacılar festivallerin, Eski Yunan uygarlığında Dioniyos³'u anmak adına düzenlenen danslı, müzikli eğlencelerden geldiği öne sürülmektedir (Ünal, 2020: 92). Günümüzde de festival mekânında farklı yörelere ait halk dansları, marşlar, geçit töreni, açılış konuşması, tenis ve yüzme gibi yarışmalar, kurulan çeşitli yiyecek ve içecek tezgâhları, lunaparklar görülmektedir. İçeriğinde bulunan farklı uygulamalar aynı zamanda festivalin heterojen yapısının bir örneği olarak görülebilmektedir.

³ Antik Yunan mitolojisinde şarabın, neşenin ve tiyatronun tanrısı.

Kent hayatıyla birlikte değişen sosyal, kültürel ve politik yapıdaki düzenlemeler endüstriyi de etkilemiştir. Bu etkilenme sonucunda eğlence ve festivaller tüketim unsuru olarak görülmüş ve icra edilen etkinliklerin değeri giderek artmıştır (Ünal, 2020: 93). Değeri artan ve festival çerçevesinde icrasını sürdüren etkinlikler, kültür endüstrisiyle adeta bir seri üretim ürünü olmuş ve her şeyle benzerlik içeren bir yapıya bürünmüştür (Andorno, 2014: 47-49).

Küreselleşmenin etkisi sonucu eğlence sektöründe de tek tipleşme meydana gelmiştir. Söz konusu bu durum kültürel zenginliğe sahip ülkelerde, geleneksel eğlencenin yeni formatla kentte yaşam süren ve kırsal yaşama özlem duyan kitlelere sunulması şeklindedir. Çağın gerekliliklerine yönelik olarak oluşturulan kültürel öğeler bu noktada birer kültür endüstrisi ürünü olup kültür ekonomisine can vermektedir. Boratav, bu temelde düzenlenen organizasyonları turizm endüstrisinin oluşturduğu bayramlar olarak görmektedir (2003: 273).

Festivalin organize edilmesi, o mekândaki kitlenin birlik içerisinde hareket etmesini sağlamak ve kentsel etkinliğin icrası zarfında yürütülen farklı ortak çalışmalarla sağlanmaktadır (Şirin, 2018: 17). Düzenlenen kentsel eğlence, kentin bünyesinde barındırdığı kitlenin tamamına hitap edecek nitelikte olmalıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde festivaller geçmiş dönemlerde yer alan etkinliklerin kentin kendine has özellikleri doğrultusunda yeniden yaratılarak kent insanına sunulmasıdır. Bahsedilen yeniden yaratma ve sunma durumu giyim-kuşam, gelenek, yiyecek ve içecek, halk dansları gibi başlıklar altındadır. Kentli nüfusun ihtiyaçlarına paralel olarak şekillenen festivaller kentlinin bilincinde pekişmekte ve bellekte kalıcılığı artmaktadır. Connerton, akılda kalıcılığın nasıl sağlanacağını “*bir sokağı ya da sokakları hatırlanabilir kılan şey şehre bir bütünlük kazandırma, düzen getirme ve şehir için odak bulabilmedir*” (2011: 43) sözleriyle ifade etmiştir. Festivallerinde de hatırlanabilirliğini arttırmak için yapılan kente ait unsurların farklı kültürel değerlerle bütünleştirilerek yeni bir düzen içerisinde aktartılması durumudur.

Kentte icra edilen festivaller kentlileşme sürecine de katkı sağlamaktadır. Kente göç eden kitlenin sadece mimari olarak uyum sağlaması yetmemektedir. Çevrenin getiri ve şartlarına da adaptasyon sağlaması gerekmektedir. Bahsedilen farklı uyum süreçlerine maruz kalan kitlenin, kent festivalleri sayesinde uygulamalı olarak uyum sağladığı görülmektedir.

Beyhan ve Üngür, “*Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli*” adlı çalışmasında geleneksel kültürün kent festivallerinde yaşatıldığından söz etmiştir (2005: 79-87).

Kentte yaşamını süren farklı toplumsal ve kültürel özelliklere sahip bireylerin birbirleriyle kurdukları temas, değiş-tokuşu getirmiştir. Düzenlenen festivaller daha geniş kitlelerin birbiriyle değiş-tokuş içerisine girmesine ve kitlelerin bağ kurmasına ortam sağlamıştır. Bu sayede, festivaller ve eğlenceler kentte yaşam süren farklı kitlelere mensup bireylerin sosyal uyum sağlamasına hizmet edebilmektedir.

Kentte yaşama adım atan kırsal kesimin kente ait davranış biçimlerini edinmesi, kültürel değerlerini tanıyabilmesi adına sosyal aktivitelerde bulunması gerektiği gibi kırsala duyduğu hasreti dindirmek adına da eğlence temelli aktiviteler gerekmektedir. Bu aktiviteler gelenekte var olan eğlence anlayışını devam ettirmenin yanı sıra modernleşme ve küreselleşmeye bağlı olarak yeni bir form olan festivallerle kentlerde kendisine yer edinmiştir.

Geleneksel eğlence anlayışı olarak nitelendirilen toy ve şölenler hakkında Dede Korkut Kitabı’nda çok sayıda veri olduğu görülmektedir. Bunlardan biri ilk hikâye olan “*Dirse Han Oğlu Buğaç Han Destanı*”dır. “*Dirse Han Oğlu Buğaç Han Destanı*”nda şölenle katılımcıların nasıl katılacağı, oturacağı, ağırlandığı ve uğurlanacağı aşamalar halinde belirtilmektedir:

“Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi. Şami günlüğü yir yüzine dikdürmüş-idi. Ala sayvanı gök yüzine aşanmış-idi. Bin yerde ipek halıcası döşenmiş-idi. Hanlar hanı Han Bayındır yılda bir kerre toy idüp Oguz biglerin konuklar-idi. Gine tou idüp aygır deveden buğra koyuncan koc kırdurmuş-idi. Bir yire ağ otağ bir yere kızıl otağ bir yere kara otağ kurdurmuş-idi. Kimün ki oğlu kızı yok kara otoğa kondurun kara kiçe altına döşen kara koyun yahnısından önine getirün, yir-ise yesün yimez-ise tursun gitsün dimiş-idi” (Ergin, 2021: 79).

Festivalleşmeyle birlikte Dede Korkut Kitabı’nda yer alan ak çadır, kara çadır motifinin günümüzde protokollere dönüştüğü görülmektedir. Aynı zamanda Dede Korkut’ta yer alan ak ve kara renklerinin yönleri temsil ettiği bilinmektedir. Ak çadır ile batı, kara çadır ile de kuzey temsil edilmektedir. Eski Türk devletlerinde renkler bir işareti bir yönü temsil etmesiyle bilinmekte ve yön sınıflandırmasında renkler, yönler ve yersular iç içe görülmektedir (Yıldırım, 2022: 59). Emel Esin, “*Türk Kozmogonisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar)*” çalışmasında, “gök kuzeydedir ve su ile temsil edilir; renk simgesi kara olan

yeryüzü karalığı olarak bilinir” sözleriyle de renklerin yer-yön adlandırmasındaki konumuna örnek vermiştir (1979: 3-5). Eski Türk devletlerinde bahsedilen bu dört renk dört hayvanla da temsil edilmektedir. Bu temsil; doğu mavi-koyun, batı beyaz-köpek, kuzey-yabani domuz, güney-çaylak şeklindedir (akt. Yıldırım, 2022: 91).

Kırsal nüfusun, kent yaşamında kendine yer edinmeden öncesine ait giyim-kuşamı kentlileşmenin ve modernleşmenin beraberinde değişime uğramıştır. Söz konusu bu değişim küreselleşmenin de etkisiyle festivallerde de görülmeye başlamıştır. Kentlerde düzenlenen ilk eğlencelerde nüfusun giyim-kuşam bütünlüğü yoktur. Bunun başlıca nedeni her yöreden gelen insanın farklı yöresel giyim-kuşama sahip olmasıdır.

Küreselleşmeye bağlı olarak değişim gösteren pek çok unsur söz konusudur. Bunlardan biri de müziktir. Farklı coğrafyalardan kente göç eden kitlelerin farklı enstrümanlarla çalınan parçaları bulunmaktadır. Gelişen ve değişen şartların beraberinde bu farklılıklar ortadan kalkarak her kitleye hitap eden bir müzik anlayışı meydana gelmiştir. Bu durum eğlencelerde çalınan müziklerin Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde farklılık göstermeksizin bir kalıba bağlı olarak halka sunulmasıyla açıklamak mümkündür.

Düzenlenen eğlencelerin ilk örneklerinde de halkı eğlendirmek ön plandadır. Kentleşme ve küreselleşmenin beraberinde icra edilen festivallerde bu gelenek birtakım değişikliklerle devam etmiştir. Ozanın koşmalar söyleyip kopuz çalarak katılımcılara sanatsal ziyafet çektiği dakikalar, festivallerde kitleler tarafından tanınan sanatçıların orkestrasıyla birlikte sahne alması şeklini almıştır. Küreselleşme ve modernizmin de beraberinde yerel bir şehir olan Arhavi’nin sahip olduğu imkânlarla kent festivalini yapacak düzeye geldiği görülmektedir. Farklı yörelerden dans ve müzik ekiplerinin gelmesi bir festivalleşme örneğidir. Normalde bu tarz yöresel şenliklerin amacı yörenin kendi oyunlarının ve müziğinin icra edilmesidir. Amaç o gün yöresel toylarda olduğu gibi halkın bir araya gelerek eğlenmesi, geleneklerini yaşatması ve sohbet etmesidir. Ancak festivalleşme ile bu durum farklı yörelerin çeşitli aktivitelerinin sergilendiği ve etkileşim kurulduğu bir mekân olmasını imkân sağladığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASI VE ÖRNEKLEM

2. Artvin İlinin Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü

Bu tezin araştırma sahası Karadeniz Bölgesinde yer alan Artvin iline bağlı Arhavi ilçesidir. Geçmişten günümüze dek geçen zaman içerisinde meydana gelmiş olan çeşitli sebeplere bağlı göçler, kıtlıklar, işgal ve savaşların oluşturduğu tarih, folklorik unsurların oluşmasında ve şekillenmesinde etkin bir rol almaktadır.

Yapılan arkeolojik çalışmalar, mezar taşları, eski yerleşim kalıntıları vb. pek çok faktör doğrultusunda Artvin'in eski bir yerleşim yeri olduğu aşikârdır. İlk yerleşim izleri Tunç Çağı'nda tespit edilmiş olan Artvin'in Paleolitik Çağda da yerleşim yeri olarak kullanıldığı düşünülmektedir. *“Elverişli toprak ve coğrafi konuma sahip olması sebebiyle tarih öncesi dönemlerdeki insanların yaşam sürdürmesini sağlayarak insanları kendisine çekmiştir”* (Ünsal, 2006: 131).

“Uzmanlar tarafından Artvin merkezde ve Şavşat'ın Meşeli Köyü'nde yapılan çalışmalar sonucunda bulunan bakır baltaların M.Ö. 4000-3000, tunç olanların ise M.Ö. 3000-2000 yıllarına ait olduğu tespit edilmiştir” (Tokdemir, 1993: 35). Tunç Çağı'na ait diğer buluntu ise 1955 yılında Yusufeli ilçesi Demirköy yakınlarında çalışma esnasında bulunan balta olmuştur. Yine 1955 yılında Aytekin ve ekibi tarafından Yusufeli ilçesinin Bakırtepe Köyü mevkiinde bulunan *“Runik Yazılar”* Tunç Çağı hakkında önemli bilgiler taşımaktadır. Tunç Çağı'na ait başka buluntu ise Arhavi ilçesi Demirkapı yaylasında Arkeolog Oktay Hacıoğlu tarafından bulunan 100 kaya panosudur (Kurt, 2022: 26). *“Panoda 9 kollu güneş tekerleği ve at üstünde şaman olduğu düşünülen betimlemeler kayaya oyulmuş olarak bulunmuştur”* (akt. Kurt, 2022: 26). Söz konusu sembolün benzer biçimi çalışmanın konusu olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde rozet olarak kullanıldığı bilinmekte olup ilerleyen kısımlarda ele alınacaktır.

M.Ö. 3000 yıllarında Artvin coğrafyasında Hurrilerin yaşamış olabilecekleri ve maden kaynaklarının da Hurriler tarafından kullanıldığı düşünülmektedir. M.Ö. 1190 Hititlerin yıkılmasının beraberinde Artvin ili ve çevresine ait bilgiler kaybolmuştur. *“Günümüze ulaşan tarihi verilerde Asur ve Urartular sayesinde Artvin tarih sahnesinde kendinden söz ettirdiği görülmektedir”* (Subaşı, 2017: 10). Bölge olarak Artvin ve çevresinden ilk

bahseden Urartular olmuştur. Urartuların ardından bölgeye M.Ö. 720 de Kimmerler'in yerleştiği bilinmektedir. Sakalar'ın düzenlemiş olduğu akınlarla birlikte Artvin coğrafyasında Türk boyları vuku bulmaya başlamıştır (Tokdemir, 1993: 36-37). *“Artvin’e yerleşen Türk boyları kendinden önce gelen soydaşları gibi yurt edindikleri bu bölgeye isimler verdiği görülmektedir: Çaruklı’lardan Çoruk/Çoruh, Borçalı Boyu’ndan Borçka, Şavuş Boyu’ndan Şavuşet/Şavşet”* (Tokdemir, 1993: 36-37).

“Sakalar’ın ardından M.Ö. 149’da “Torkman/Türkmen” olarak nitelendirilen ve Dede Korkut Metinleri’nde Eski Oğuz olarak anılan yaman okçu, cenkçi Arsaklılar’ın eline geçmiştir” (Tokdemir, 1993: 38). M.S. 415’te bölge Bizanslıların egemenliği altına girmiştir. Bizans’ın ardından M.S.575 tarihinde Bagratlılar’ın egemen olduğu coğrafyaya 619-645’te İran ve Bizans istilaları, 646 yılında ise Arap akınları düzenlenmiştir.

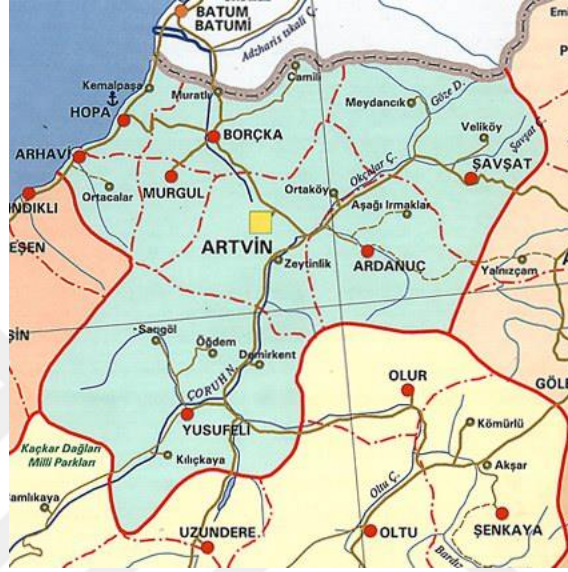
Düzenlenen Arap akınlarının beraberinde İslamiyet Artvin ve çevresinde yayılmaya başlamıştır. *“653 yılında tekrardan Bizans İmparatorluğu’nun eline geçen bölge 737-744 yılları arasında düzenlenen Arap akınıyla birlikte kale ve kiliseler büyük ölçüde yağmalanmıştır”* (Tokdemir, 1993: 38). *“İslam Orduları’nın egemen olduğu Çoruh bölgesi, Bagratlı Aşut Beg tarafından ele geçirilmiş ve Ardanoç başkent ilan edilmiştir. Bagratlılar/Bey-Börekler günümüz Gürcistan’ını da egemenliği altına almış ve Tiflis’i başkent yapmıştır”* (Tokdemir, 1993: 40).

Anadolu coğrafyasında boy göstermeye başlayan Selçuklular, 1068 yılında Artvin’i egemenliği altına almış lakin kısa bir müddet sonra Gürcüler tarafından ele geçirilmiştir. *“1081 yılında tekrar Selçuklu egemenliğine giren Artvin, 1240’ta Moğollar’ın, 1256’da İlhanlılar’ın yönetimine girmiş ve 1265-1282 yıllarında ise Sargis Adlı Kıpçak Bey’i ilk Atabeylik’i kurmuştur”* (Tokdemir, 1993: 40).

“Yavuz Sultan Selim, Trabzon Bey’i olduğu dönemde Macakhel, Laz-Eli ve Batı Gürcistan’ı Osmanlı egemenliği altına almıştır” (Tokdemir, 1993: 40). Osmanlı himayesi altında olan bölge Osmanlı-Rus Savaşları sürecinde her yönüyle etkilenmiştir. *“1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nın ardından 3 Mart 1878’de imzalanan Santo Stefano Antlaşması ile Ruslara Kai Marpasha Edge teklif edilmiş ve Ruslar 3 Mart 1918’de imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması ile Artvin’den ayrılmıştır”* (Bilgin, 2023: 36).

“Mondros Ateşkes görüşmeleri ile İngilizler tarafından korunan Artvin, 43 yıllık aradan sonra 23 Şubat 1921’de Gürcü elçisi Medivani, Arvin ve Ardahan’ın Türklere terk edilmesini kabul ettiklerini bildirmiş ve aynı gün Artvin ve Ardahan Osmanlı topraklarına

katılmıştır” (Kurt, 2022: 89). “6 Mart 1921 günü 11. Piyade Alay Komutanı Şükrü Paşa, Artvin’i 18.00’ da ele geçirdiğini ve Borçka’ya bir bölük asker bırakarak yarın Ardanuç’u işgal edeceğini bildirmiştir” (akt. Kurt, 2022: 89). Ardanuç’un işgalinin ardından 7 Mart 1921 tarihinde 43 yıllık esaret sona ermiş ve Artvin’in kurtuluşu ilan edilmiştir. Bilgin, Artvin iliyle alakalı olarak eserinde “7 Mart 1921’de Sancak olarak kurulmuş ve 24 Nisan 1924’te vilayet olmuş” ifadesinde bulunmuştur (2023: 36).

Şekil 1: Artvin siyasi haritası.

Folklor ürünleri, insanoğlunun yaşamını idame ettirdiği zaman ve yer çevresine göre şekil almaktadır. Artvin ilinde yaşamını sürdüren insanların bulunduğu kara parçasının fiziki yapısı, biyolojik durumu, iklimi, doğal zenginlikleri Artvin’i ve folklorunu tanıma açısından önemlidir.

Türkiye haritasının en doğu kesiminde yer alan ve Gürcistan’a sınır olan bir yer olarak karşımıza çıkan Artvin, 400 35’ ile 410 32’ kuzey enlemleri ve 410 07’ ile 420 00’ boylamları arasında yer almaktadır. “Yüzölçümü 7327 km² olan Artvin’in Kuzeydoğusu Türk-Rus sınırını, Güneydoğusu Kars, Güneyi Erzurum ve Batısı ise Rize ile çevrilidir. Artvin’in ilçesi olan Hopa, Karadeniz’in en uç limanı olma özelliğini taşımaktadır” (URL-1).

Toprak yapısında anakaya ve iklimine bağlı olarak oluşmuş olan yerli toprak türleri yer almaktadır. Artvin’in coğrafi yapısının ve kayaç türünün özellikleri incelediğinde bölgede kahverengi ve kireçsiz orman toprakları, alüvyal topraklar, kırmızı-sarı topraklar ile rakımı yüksek bölgelerde görülen dağ-çayır toprakları yer almaktadır (URL-1). Sahil kesimdeki

bölgelerinde kumlu-killi toprak yapısı görülürken ayrıca bu toprakların içeriğinde demir tozuna da rastlanmaktadır (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 2). *“Bölgenin en önemli doğal güzelliklerinden biri olan Çoruh Nehri’nin havzasında kahverengi orman toprağı görülürken yükseltinin arttığı, bitki örtüsünün gür olduğu ormanlık bölgelerde orman toprağı yayılım göstermektedir”* (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 2).

Artvin toprakları; sarp ve geçit vermeyen dağlar, derin ve dik vadiler ve akarsularla çevrilidir. 30’a yakın akarsu bulunan Artvin’de bunların en önemlisi Çoruh nehridir. *“Uzunluğu 376 km olan Çoruh, yatağı bakımından geniş ve dar özellikler göstermektedir. Nehrin 354 kilometresi Türkiye sınırları içerisinde olup Maradit’te ülkemiz sınırlarından çıkmaktadır. Artvin sınırları içerisinde moren, sirk, krater oluşumlu göller yanında yapay olarak inşa edilen Muratlı ve Borçka baraj gölleri de bulunmaktadır”* (URL-1).

Artvin’de bulunan dağlar, Çoruh vadisine göre iki şekilde ele alınmaktadır. “Bunlar; Çoruh vadisinin kuzey ve kuzeybatısında kalan dağlar ve Çoruh vadisinin güneyinde kalan dağlardır. Çoruh ve Berta vadileri ile Gürcistan sınırına kadar uzanan Karçallar, 3428 metre ile bölgenin önemli dağları arasında yer almaktadır” (URL-1). *“Karçalların beraberinde Kükürt, Kurt, Arsiyan, Gül, Cin, Yalnızçam, Horsantepe, Ziyarettepe, Demir ve Sahara bölgenin yükseklikleriyle öne çıkan dağ silsileleridir”* (URL-1).

Artvin’in konumu, coğrafi şartları başta olmak üzere pek çok unsur, iklim özelliklerinin belirlenmesinde temel faktördür. İlkim yönünden Artvin, sahil kısmından içerilere doğru değişmekle birlikte daha çok Doğu Karadeniz iklim özelliklerini taşımaktadır. *“Borçka, Artvin Merkez ve Şavşat bölgesi civarında iklim şartları daha sert geçmekte olup Ardahan ve Yusufeli ilçelerinde ise Karasal iklim ve Akdeniz ikliminin esintileri görülmektedir”* (URL-1). Görülen iklim çeşitliliğe bağlı olarak çay, turuncgiller gibi ılıman iklim mahsullerinin yetişmesinin yanı sıra pirinç, zeytin vb. ürünlerin de yetiştiği görülmektedir.

Bitki örtüsü, iklime bağlı olarak şekil almaktadır. Artvin, farklı iklim özelliklerini bünyesinde barındırması bakımıyla pek çok bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. *“Yeryüzünde görülen Makroklima iklim tipleri arasında olan Karadeniz iklim tipi sayesinde Artvin’in de bitki örtüsü çeşitli ve gür kalmıştır”* (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 15). *“İç kısımların bitki örtüsü daha çok kuraklığa dayanabilen bitkilerden oluşmakta olup genellikle meşe, ardıç, geve, kestane, ceviz vb.”* (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 15) bitki grubundan oluşmaktadır. Bölgenin kıyı kesimlerinde yer alan bitki örtüsü ise daha çok iğne yapraklı ağaçlardan meydana gelmektedir. Bitki örtüsü olarak daha çok dağlık ve engebelik alana

sahip olan Artvin, genellikle ormanlarla çevrili bir araziye sahiptir. “Bitkiler ve endemik türler bakımından zengin özelliklere sahip olan il bünyesinde 1268 tür tespit edilmiş olup bunun 119 adedi endemik tür kategorisinde yer almaktadır” (URL-1).

“Yer altı zenginlikleri açısından yapılan jeoloji ve madencilik çalışmaları neticesinde 44 adet bakır-kurşun-çinko, 1 adet demir, 17 adet manganez, 5 adet bakır-molibden ve 5 adet altın yatak ve zuhuru” (URL-1) tespit edilmiştir. Artvin, kireçtaşı ile granit-mermer hammadde açısından önemli rezervleri sınırları içerisinde barındırmaktadır. Artvin’in bir diğer yer altı zenginliği Ardanuç, Borçka ve Şavşat ilçelerinde bulunan madensuyu ve kaplıcalardır. Lakin söz konusu suların ekonomik anlamda bir getiri sağlanamamaktadır.

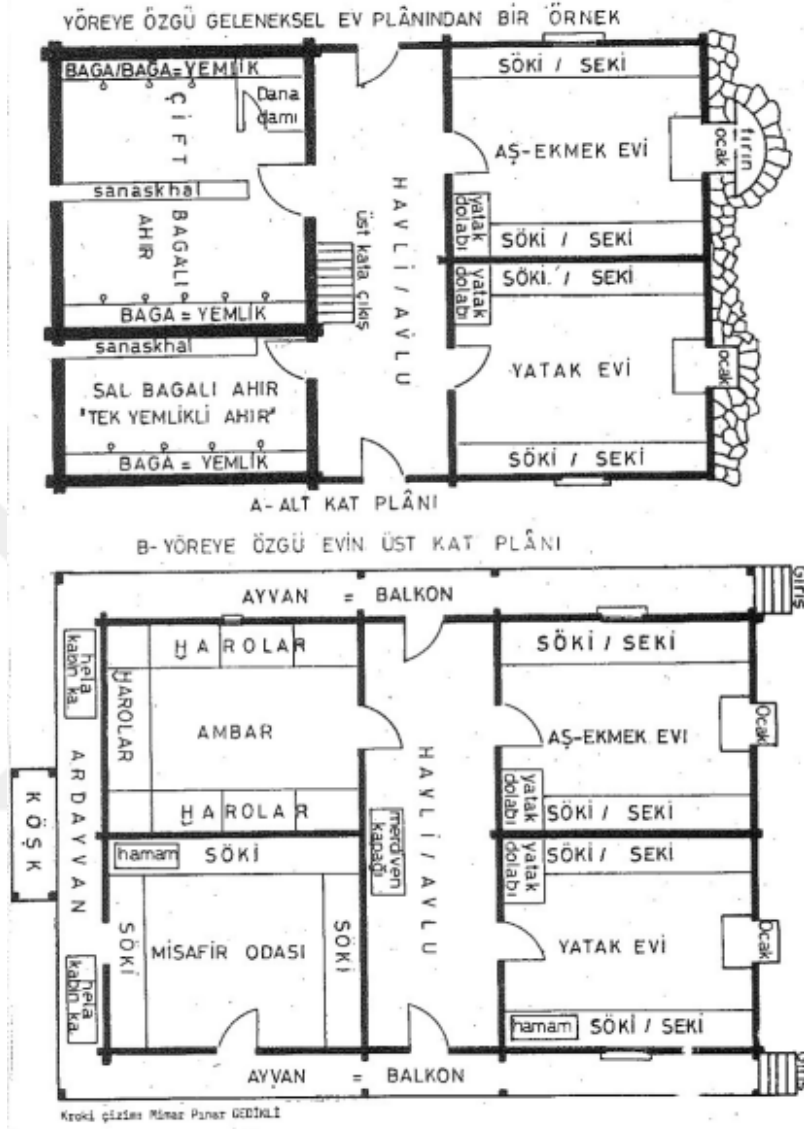
Artvin’in coğrafi, iklimsel ve etnik zenginliği bölgenin kültürel bakımdan çeşitlenmesini sağlamıştır. Etkileşim sonucu meydana gelen ve kaynağı insan olan kültür, bir milletin var olduğu ilk andan itibaren meydana getirdiği maddi ve manevi değerler bütünüdür. Gökalp kültürü: “Bir milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür” (1975:27) şeklinde açıklamıştır.

Yeryüzünde kültürlerin oluşumunda gözlenen birtakım özelliklerin Artvin kültürünün şekillenmesinde belirleyici olduğu söylenebilir. Özellikle göçler, savaşlar, evlilikler başta olmak üzere toplumların birbirleriyle kaynaşmalarında etkili olan unsurlardır. Yaşanan etkileşimlerin bir sonucu olarak kültür insanlık tarihinin ortak birikimlerinin bir ürünü şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Tokdemir, 1993:16).

Yöre ait kültür özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan yerleşim tarzı ve barınma biçimleri coğrafi özelliklere bağlı olarak dağınıklık göstermiştir. Bu yerleşim biçimi bölge halkının gerek geçimini sağlamak gerekse de geçimini sağladığı hayvancılık sektörüne bağlı olarak da dağınık bir şekilde yerleşim kurmayı seçmiştir. Kurulan dağınık yerleşim biçiminin beraberinde getirmiş yolduğu yalnızlık ve kendi işini kendi görme olgusu zaman içerisinde yöre halkının kültürüne de işlemiştir. Sözü edilen durumun izleri şehirleşerek toplu yerleşim alanına geçmiş bireylerin göç ettiği sahalarda görülmektedir (Tokdemir, 1993: 44). Yöre halkının barınma biçimi hayvancılığa bağlı olarak şekillenmiştir. “Ev yapımına ahırdan başlanmakta ve beraberinde ahırın önüne denk gelen alana kışın kullanılan alt evin yapımı ile devam edilmekte olduğu bilinmektedir” (Tokdemir, 1993: 48). Yöre evlerinin genel planı önde iki oda, avlu, misafir odası ve ambardan oluşacak şekildedir.

Yörede inşa edilen evler yaz ve kış evleri olarak iki biçimdedir. “Ev, iki katlı ise alt eve genellikle kış evi, üst eve veya üst kata da yaz evi” (Tokdemir, 1993: 53) denilmektedir.

Artvin’de yapılan evler, halkın yaşam tarzı ve geçim olanakları göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır.

Şekil 2: Artvin yöresine ait geleneksel ev modeli (Hayrettin Tokdemir Arşivi, 1993).

Artvin coğrafyasında görülen bir diğer kültürel özellik serenderlerdir. Nalya ve Paskha olarak da adlandırıldığı bilinen serenderler, evlerin yanına dört direk üzerine yapılan tek odalı bir yapıdır. Yanında bulunduğu evin yazın mahsulünü asarak kuruttuğu, kışın da depo işlevinin görüldüğü serenderlere merdiven yardımıyla çıkılmaktadır. Bu sayede de serenderde muhafaza edilen mahsul kemirgenlerden korunmaktadır.

Yörenin kültürüne ait unsurların önemli bir kısmını da çalgılar oluşturmaktadır. Artvin’de coğrafi yapı ve özelliklere bağlı olarak ilçeler arası kültürel farklılıklar söz

konusudur. Artvin merkez ve ilçelerinde kullanılan çalgılar genel çerçevede akordion, tulum, kemençe, bağlama (saz) ve zurna şeklindedir.

“*Artvin civarı giyim-kuşamı halk çetelerinin giyinmiş olduğu giysilerden oluşmaktadır*” (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 244). “Erkek giysileri; kabalak, gömlek, cepken, şal, aba, çorap, çizme, kemer, fişeklik gibi parçalardan oluşmakta olup genellikle tercih edilen renk siyah olmakla birlikte üzerinde sarı sim sırmalarıyla şekiller çizili olduğu bilinmektedir” (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 244). Kadın giysilerinde iklim koşullarına bağlı olarak sahil ve iç kesim arasında farklılıklar söz konusudur. “*Kadının sosyal yaşatışı ifade eden özelliklerini ifade eden unsurların bulunmasının yanı sıra Artvin kadının giyiminde kırmızı, beyaz, yeşil renklerinin daha çok tercih edildiği görülmektedir*” (Şahin, Şahin ve Akalın, 1997: 245). Göz alıcı renklerin ön planda tutulduğu kadın giysileri başlık, fistan ve üç etekten oluşmaktadır. Sözü edilen giyim-kuşam örneği günlük yaşamda kullanımını yitirmiş olmasına rağmen Artvin yöresi halk oyunlarında varlığını sürdürmektedir.

Artvin folkloru üzerine çeşitli çalışmalarda bulunan Mustafa Âdil Özder, yapmış olduğu çalışmalar neticesinde Artvin’in âşıklık geleneğinin canlı bir biçimde yaşadığı kültür kavşaklarından biri olarak ele almıştır (Özdemir, 2023: 627). Kars-Erzurum coğrafyasına yakın olması vesilesiyle de âşıklık geleneğinden nasibini almış olan Artvin, Özder’in deyişiyle bir “âşıklar yatağı”dır (akt. Özdemir, 2023: 627). Artvin’de âşıklık geleneğiyle birkikte adından söz ettiren pek çok âşık bulunmaktadır. Bunlar içinden özellikle Ardanuçlu Âşık Efkarî, Şavşatlı Âşık Kara, Âşık Engünî, Âşık Huzurî, Âşık Muhibbî, Yesari Baba, Âşık Yaralı, Âşık Sancaktar, Âşık Suzanî vb. âşıklar önemli bir yer taşımaktadır.

Kültürü oluşturan öğelerden bir diğeri de bölgeye ait oyunlardır. Artvin yöresine ait oyunlar tıpkı diğer yörelerin oyunları gibi zihinsel ve bedensel gelişimi tamamlamaya yardımcı olacak şekilde olmuştur. “*Koco/goco, çöt/çot ve körköçtü/köykçtü adını taşımakta olan oyunlar Artvin yöresine mâl olmuş oyunlardır*” (Tokdemir, 1993: 240). Sözü edilen oyunlardan biri olan koco oyunu, çocukların olası bir savaş, harp durumuna karşı becerilerini geliştirmesini sağlayan bir oyundur. “*Çöt oyunu, Yakut Türkçesi’nde kendisine “değnek oyunu” olarak karşılık bulmakta olan*” (Tokdemir, 1993: 243) ve en az üç çocukla oynanabilen bir oyundur. Artvin yöresine özgü bir diğer oyun ise körköçtü oyunudur. Bu oyun, kırdan ve en az dört kişiyle oynanan bir oyun olup oyuncu sayısından bir eksik kuyu

açılarak oynanmaktadır. “*Oyunda amaç değneklerle koco yani ebeyi değneklerle yerdeki kuyuya sokmaktır*” (Tokdemir, 1993: 245).

Yörenin sözlü kültürü oldukça geniş bir hacme sahiptir. Bu hacmi Artvin’e ait efsane, destan, mâni, masal ve bilmecele oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yöre halkının Türkiye Türkçesi’nden farklı bölgesel adlandırmalar kullanıldığı da bilinmektedir. “Bu durum ağaçlar başta olmak üzere pek çok nesne ve varlıkta görülmektedir. Adlandırmalar; soko (mantar), pampara (yemlik), buruti (eşek arısı), gena (kene), boçoça (örümcek), zera (atmaca), bıziki (yaban arısı), gölük (eşek)” (Tokdemir, 1993: 569-572) vb. şeklindedir.

Artvin’in coğrafi şartlarına bağlı olarak şekillenen el sanatları kültürün bir parçasıdır. Yörenin ormanlarla çevrili olması buna bağlı olarak ağaç oymacılığına dayalı sanatların gelişmesine vesile olmuştur. Başta Artvin, halkının günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan sepet, masa vb. araç ve gereçler zaman içerisinde çevre il ve ilçelere de satılmaya başlanmış ve aynı zamanda bir geçim kaynağı olmuştur.

2.1. Arhavi İlçesinin Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü:

Artvin’in bir vilayeti olan Arhavi, dönem içerisinde farklı adlandırmalarla anılmıştır. Antik çağda Arkhabis başta olmak üzere Kapisre, Arkabi gibi adlarla kendinden söz ettirmiştir. “Arhavi’nin tarih sahasında meydana gelişi M.Ö. 11-12. Yüzyıllarda Lazların antik dönem devleti olan Kolhis Krallığı’na dayanmaktadır” (URL-2). “*Kolhis Krallığından bahseden en eski belge Urartu Kralı II. Sarduri dönemine ait kitabe olup Arhavi’nin Athene/Atina (günümüz Pazar ilçesi)’ya bağlı bir köy olduğu bilinmektedir*” (Zehiroğlu, 1999: 26).

“*Kolhis devri kapandıktan sonra Arhavi coğrafyasında vuku bulan Lazika, M.S. 7. Yüzyılda Lazika Krallığının yıkılmasının beraberinde Abhazlara daha sonrasında da Gürcü egemenliği altına girmiştir*” (URL-2). Arhavi, Yavuz Sultan Selim döneminde Lazistan Sancağına bağlanmış ve bu dönemde sancağın merkezi Batum’dur. “*1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında Lazistan Sancağının merkezi Trabzon olmuş ve Arhavi ilçesi Rize’ye bağlanmıştır*” (Özçakmak, 2014: 32). “*1869 yılında Gönye (Gürcistan), Hopa, Pazar, Çamlıhemşin ilçeleri bucak olarak Arhavi’ye bağlı durumdayken çeşitli faktörler neticesinde Pazar ve Hopa nahiyesi ilçe yapılmış, Arhavi ilçesi bucak statüsüyle Hopa*

kazasına Fındıklı, Ardeşen ve Çamlıhemşin ise Pazar'a bağlanmıştır" (Özçakmak, 2014: 32).

"23 Şubat 1915'te Hopa'nın işgal edilmesinin beraberinde 15 Mart 1915'te Arhavi'nin doğu kısmına kadar olan bölümü Rus kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir" (URL-2). Çarlık Rusya'nın yıkılması ve iç mübadeleler neticesinde Rus kuvvetleri Arhavi'den geri çekilmeye mecbur kalmıştır (URL-2). *"4 Kasım 1936'da yürürlüğe giren 2885 sayılı kanun ile merkezi Rize olan Çoruh vilayeti kaldırılmış, Artvin olan Çoruh iline bağlanmış ve beraberinde Arhavi Belediyesi de kurulmuştur."* (URL-2).

"Artvin ilinin kıyı ilçelerinden olan Arhavi, 41.3512 enlem ve 41.3046 boylamı arasında yer almaktadır. Sahil şeridi boyunca uzanan Kavak (Kapisre) Deresi'nin taşıdığı topraklarla oluşan ova haricinde şehir dik ve falezli bir yapıya sahiptir" (Özçakmak, 2014:75). Doğu Karadeniz'in eteklerinde bulunan Arhavi'nin batısında Fındıklı, doğusunda Hopa ilçeleri bulunmaktadır. 314 kilometre yüzölçümüne sahip olan bölge, 30 köy ve 7 mahalleden oluşmaktadır. Yeryüzü özellikleri bakımından kıyı şeridi niteliklerini taşımasının yanı sıra güneydeki dağlara doğru paralel uzanan denizin doğru ilerledikçe büyük derinliklere ulaşıldığı görülmektedir (URL-3).

"Yörenin topografyası genel olarak engebeli ve dağlık olmakla birlikte ilçede bulunan dağlar 3000 metreye yaklaşan zirvelere sahiptir" (Özçakmak, 2014: 75). *"Bu dağlar; Kızıltepe (3210m), Çalkaya (2985m), Koyun Yaylası (2292m), Mete (2142m), Dikme (2068), Ağara (1143m) vb."* (Özçakmak, 2014: 75) şeklindedir. Söz konusu dağlara bağlı pek çok yayla ve köy bulunmakla birlikte göllerin de varlığından söz edilmektedir.

Karadeniz'in kıyı kentlerinden olan Arhavi'de Karadeniz iklimi özellikleri görülmektedir. Yılın 12 ayında da yağış alan coğrafya aynı zamanda kış mevsiminin ılıman bir şekilde geçtiği bir yerdir. *"Arhavi'nin yıllık sıcaklık ortalaması 14.9 C iken yağmış miktarı 2265.5 mm olarak tespit edilmiştir"* (Özçakmak, 2014: 75). Yörenin en uzun akarsuyu olarak nitelendirilen Kavak (Kapisre) deresinin kollarının oluşturduğu vadilerde sıcaklık değişimleri olmakla birlikte ve mikro düzeyde sıcaklığı azaltan veya arttıran etkiler görülmektedir (Özçakmak, 2014: 76). Arhavi'de en yağışlı mevsim sonbahar olarak görülürken yağışın en az görüldüğü mevsim ilkbahar olarak saptanmıştır.

İklima bağlı olarak şekillenen bitki örtüsü, Karadeniz ikliminin de etkisiyle geniş yapraklı gür bir bitki örtüsünün oluşmasına imkân sağlamıştır. Bölgenin bitki örtüsünde rakıma bağlı olarak değişiklikler söz konusu olmuştur. *"Kıyı ormanlarının bitki örtüsünde*

Arhavi’de kumar adıyla anılan orman gülü türevleri, ayı üzümü, böğürtlen türleri, eğrelti otu, ısırgan otu vb. su bitkileri de yer almaktadır” (Özçakmak, 2014: 77). “0-750 metre arasındaki sahada daha çok geniş yapraklı kıyı ormanları görülmekte olup “klasik flora” adlandırmaktadır” (Özçakmak, 2014: 77). Bu kısımda yer alan ağaçlar genel çerçevede sakallı kızılâğaç, kayın, ıhlamur, kestane, gürgen, çınar vb. türlerden oluşmaktadır. “750-800 metre aralığında geniş ve iğne yapraklı ağaçların karışık bir biçimde yer aldığı görülmektedir” (Özçakmak, 2014: 77). Bu aralıkta görülen ağaç türlerinin bir kısmı 1000 metre üstünde de görüldüğünden sözü edilen aralık 800-1400 metre olarak da ele alınmaktadır. “Arhavi yöresinde 2000 metre yüksekliğinden itibaren görülmeye başlayan bitki örtüsü daha çok tahrip edilmiş dağ çayırlarından oluşmaktadır” (Özçakmak, 2014: 77).

“Yörede çoğu bitki türü mart ayında çiçek, yaprak açmakta ve haziran-temmuz ayı aralığında meyve vermektedir lâkin yörenin sıcaklık durumuna göre bu tarihlerin değişime uğradığı da görülmektedir” (Özçakmak, 2014: 76). Yörenin genel olarak ekin ekme tarihi olarak ele alınan 1-20 Eylül tarihinin hava şartlarına bağlı olarak 15-25 Eylül olarak da ele alınmaktadır.

Arhavi’nin bitki örtüsüne bakıldığında farklı iklim kuşaklarına ait bitkilerin de yer aldığı görülmektedir. Akdeniz iklimine ait turuncgillerin Arhavi coğrafyasında, Karadeniz ikliminde görülmesi bunun bir örneğidir. “Karadeniz bölgesinde yaz ve kış mevsimleri arasındaki sıcaklık farkının az olması, gece ve gündüz arasındaki izotermi yakınlığı vb. faktörler farklı iklimlere ait bitkilerin Arhavi’de kendilerine yaşam alanı oluşturmalarına imkân sağlamaktadır” (akt. Özçakmak, 2014: 77).

Yörenin kültür envanterini yöresel ev yapısından tutularak yemek türlerine kadar tüm yaşamsal uygulamalar kapsamaktadır. Arhavi halkının yaşamsal ortamını ifade eden ev, yöre içerisinde “oxori” olarak adlandırılmaktadır. “Evlerin girişi Kapisre deresinin konumuna göre iki şekildedir. Kapisre’nin solundaki evlerin girişi güney cephesinde, sağındaki evlerin ise kuzey cephesinde bulunduğu görülmektedir” (Özçakmak: 2014: 286). Bunun yanı sıra Artvin merkezde de görülen serender (serenti), Arhavi’de de yer alır. “Serender, evin tersi istikametinde konumlanmakla birlikte doğal klima görevini üstlenerek besinlerin uzun süre muhafaza edilmesini sağlamaktadır” (Özçakmak, 2014: 286). Yöredeki evler genel olarak aynı plan üzerinden tasarlanmış ve bu evlerin girişinde hep basamak bulunur.

Kültürü oluşturan yapı parçalarından biri de yöreye ait oyun ve oyuncaklardır. Yörenin bol yeşillik ve ağaçlarla kaplı olması oynan oyun ve oyuncakların da bu çerçevede şekillenmesini sağlamıştır. “*Arhavi’de baharın gelmesinin beraberinde filiz açan ağaçlardan biri olan kızılağacın dallarından eşitli oyuncaklar yapılmaktadır*” (Özçakmak, 2014: 325). Bu oyuncaklar biri olarak “*opiyinoni*” (kabuk düdüğü) karşımıza çıkmaktadır. Koparılacak kızılağaç dalının kalem ebadında olmasına özen gösterilmekte birlikte koparılan dalın su yürümüş kabuğu yavaş yavaş çekilerek ağaç kabuğunun derisi atıldıktan sonra geriye kalan kısım dişlerin yardımıyla çekilerek düdükle elde edilmektedir (Özçakmak, 2014: 325). Sözü edilen işlemlerin ardından düdükle açılan 5 delik yardımıyla opiyinoniye nota düzeni kazandırılmaktadır. Opiyinoni, kurduğu vakit esnekliğini kaybedeceğinden ötürü nemli ortamda veya suyun içerisinde muhafaza edilmekte olup tulum çalmak isteyen çocuklar için önemli bir pratik araçtır.

Arhavi ilçesi kırmızı et, balık ve sebzeler bakımından mutfak kültürü imgeleri açısından zengin bir yerdir. Sebze bakımından yörede en çok yetiştirilen ve tüketilen besin karalahana’dır. Yöredeki karalahana tüketimini yiyecek türünün çokluğundan anlamak mümkündür. Bunlardan birkaçı; lu ncaxeri (karalahana ezmesi), lu princoni (pirinçli lahana) vb. şeklindedir. Yöreye özdeşleşen pek çok yiyecek bulunmaktadır. Arhavi’yi kültürel manada da temsil eden yemek ve tatlılar; Laz böreği, hamsili ekmek, termoni, hamsili pilav vb. olarak sıralanabilmektedir. Bunlardan en bilindik olanı Laz böreğidir. Karadeniz coğrafyasına özgü olan Laz böreği, bir börek kategorisinde olmasına rağmen tatlıdır. Yöreye ait bu böreğin bir diğer özelliği de muhallebisi hazırlanırken içine atılan bir tutam karabiberdir. Açılan ince yufkanın arasına muhallebinin dökülmesinin ardından fırınlanan Laz böreği, sonrasında şerbetlenerek sunulmaktadır. Arhavi halkıyla özdeşleşen bir diğer yiyecek hamsili ekmektir. Hamsili ekmek Rize coğrafyasında “Hamsikoli” olarak da anılmaktadır. Tarifi yöreden yöreye, kişiden kişiye değişmekte olan hamsili ekmek tarifinde sabit kalan besinler soğan, patates, mısır unu, hamsi ve yağdır. Bunun yanı sıra değişkenlik gösteren besinler domates, süt, yoğurt, pazı, pırasa, havuç, salça ve yeşil biberdir. Artvin/Arhavi yöresinde yapılan hamsili ekmek tarifinde genellikle süt yerine yoğurdun tercih edildiği bilinmektedir.

2.2. Arhavi İlçesinde Halk Eğlenceleri

Kültür unsurlarından biri olan eğlence, yaşam sorunlarında boğuşan insanoğlunun mutluluğu yaşamasına imkân sunan alandır. Eğlence kavramı kültürel bir olgu olarak ele alındığında bağımsız bir alana ait geleneği kültürün yaşatılıp, icra edildiği bir sahadır (Özdemir, 2001: 153). Bu açıdan bakıldığında halk eğlenceleri, yaşam sorunlarıyla mücadele eden bireyin işi eğlenceye, eğlenceyi de işe çevirmesidir.

Eğlenceler, kendi içerisinde pek çok faktöre göre sınıflandırılmaktadır. Bunlardan birisi de eğlencenin sergilendiği mekândır. Eğlence, icra alanı kimi zaman yaşamsal faaliyetleri sergiledikleri alanlar olurken kimi zaman da belli dönemlerde düzenlenen panayır, festival vb. aktivitelerin yer aldığı alanlar olarak görülmektedir. Çalışmanın konusu olan festival ve çeşitli eğlenceler Artvin ili Arhavi ilçesinde düzenlenmektedir. Arhavi halkının çeşitli faktörlere bağlı olarak şekillenen halk eğlenceleri şunlardır:

Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali: Bu etkinlik Arhavi ilçesine bağlı Dikyamaç (Kamparna) Köyü'nde yapılmaktadır. Bu festivalin ilki, 4 Eylül 2017 tarihinde düzenlenmiştir. Ancak bu festival daha önce 2012 yılında “*Hamsili Ekmek ve Laz Böreği Festivali*” adı ile Arhavi Turizm Derneği tarafından organize edilmiştir (URL-4). Festival daha sonralarında Dikyamaç Köyü Kalkındırma, Eğitim, Kültür, Sanat ve Müze Geliştirme Derneği tarafından düzenlenen festival, Laz kültürüne ait çeşitli unsurların halka tanıtılması yanında kültürel yozlaşmayı önlemek ve geleneksel yaşam konusunda farkındalık oluşturmak gibi çeşitli amaçlara hizmet etmektedir.

Şekil 3: Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali (Dikyamaç Kültür ve Yaşam Derneği Arşivi, 2019).

Köy muhtarlığı ve dernek tarafından organize edilen söz konusu festival, Dikyamaç Köyü Yaşam Tarzı Müzesi bahçesinde yapılmaktadır. Başta Arhavi'nin tek müzesi olan Dikyamaç köyünün yaşam tarzının tanıtımını yapma amacı güden bu festival, zaman

içerisinde farklı amaçlara da hizmet etmeye başlamıştır. Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali son olarak 18 Haziran 2024'te düzenlenmiştir

Şekil 4: 5. Dikyamaç Köyü Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali afişi (2024).

Pilarget (Ulukent) Şenliği: Bu etkinlik Arhavi'nin Ulukent Köyü'nde düzenlenen ve doğaya sahip çıkma teması içeren bir kutlamadır. İlki 2019 yılında düzenlenen Pilarget Şenliği, köyün eski ilkokul bahçesinde organize edilmiş olup çeşitli yöresel sanatçıların sahne almasıyla gerçekleştirilmiştir. Pilarget Doğa ve Yaşam Derneği'nin düzenleyicisi olduğu şenlik, yöre halkının doğaya sahip çıkması ve çevrenin bilinçlenmesini sağlaması yönüyle de önem taşımaktadır. Pandemi nedeniyle ara verilen Pilarget Şenliği 2022 yılında tekrar organize edilmiştir.

Şekil 5: Pilarget (Ulukent) Şenliği (Pilarget Doğa ve Yaşam Derneği Arşivi, 2022).

İmece Şenliği: Bu etkinlik, Arhavi Turizm Derneği tarafından Arhavi ilçesine bağlı Gidreva (Dereüstü) köyünde fındık imecesi konulu halk eğlencesidir. Sadece 2014 yılında ve bir defaya mahsus olarak düzenlenen bu köy eğlencesinde katılımcılar atma türkü eşliğinde fındık ayıklarken bir diğer yandan da sosyalleşme imkânı bulmuştur. Fındık imecesi, Arhavi halkının geçmiş dönemlerinde kültüründe yer alan bir aktivitedir. Laz kültüründe “meci” olarak da adlandırılan imece, halkın birliktelik içerisinde işlerini çözmesidir. İmece buluşmaları iş ve çalışma kültürünün bir buluşması olduğu kadar halk kültüründe bir dayanışma, yardımlaşma, paylaşma ve sosyalleşme alanıdır.

Şekil 6: Dereüstü Köyü Fındık İmecesi (Mehmet Remzi Öncel Arşivi, 2014).

İmece üzerine yörede düzenlenen pek çok halk eğlencesi ve faaliyeti bulunmaktadır. Bunlar kimi zaman düzenlenen herhangi bir eğlencenin alt kategorisi olarak kimi zaman da sadece imece merkezli aktivite olarak düzenlenmektedir. Bu imeceler köme/küme yapma, fındık ayıklama, pestil yapma vb. şeklindedir. Aslına bakılırsa bu tez çalışmasının konusunu oluşturan Arhavi Kültür ve Sanat Festivallerinde de imecenin önemli bir mevkii işgal ettiği görülmektedir.

2.3. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali

Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, dönemin ilçe kaymakamı Erol Ertuğrul'un festival düzenleme fikri üzerine ortaya çıkmıştır. Erol Ertuğrul'un öncülüğünde dönemin belediye başkanı Musa Kazım Kurdoğlu'yla birlikte 1973 yılında düzenlenmeye başlamıştır.⁴

⁴ Festival düzenleme fikri ve girişimleri dönemin kaymakamı Erol Ertuğrul ve belediye başkanı Rüştü Hatinoğlu'yla başlamış, 1973 yılında düzenlenen yerel seçim sonucu festival düzenleme girişimi Musa Kazım Kurdoğlu ile devam etmiştir.

Festivalin oluşturulma aşamasında resmî kurumların birim amirleri başta olmak üzere Arhavi’de sosyal faaliyetlerde bulunan bireylerden oluşan bir festival kutlama komitesi oluşturulmuştur.

İlk olarak 1-3 Temmuz 1973 tarihinde Kabotaj Bayramı’nda düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, ilk dönemlerinde Arhavi’nin sembolü olarak görülen boks üzerinden şekillenmiştir. *“Festivalin başlangıcı konusunda ilginç bir olay. Arhavi spor çok ünlüydü Türkiye çapında hatta bu Pakistan, İran’ın olduğu yarışmada bunun şampiyonu Arhavi’den çıkmıştı Hamdi Yıldırım”* (KK-1). Boks temalı şekillenen festivalin üçüncü gününde bir boks şenliği yapılmıştır. *“Festivalin nc günü boks şöleni gibi düzenlenirdi ve böyle kapalı spor salonu yok, hiçbir şey yok. Genelde şu anki Atatürk Ortaokulu’nun bahçesinin ortasında ring kurulurdu tabii çok da ilgi olduğu için kapalı bir yer bulsan bile ilgi çok olduğu için seyirciyi oturtacak yer bulunmuyordu. Bu okulun sıraları olduğu için insanlar çok rahat oturuyordu”* (KK-1).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, düzenlenmeye başladığı ilk dönemlerde boksun yanı sıra ilçeler arası müzik yarışmalarına da ev sahipliği yapmıştır. 1970’ler Arhavi’ye ait orkestra ekibinin yer alması ve o zamanın şartları için şehir açısından önemli bir husustur. *“Orkestra olayı büyük bir olay, o zamanlar vatandaş ancak Türk filmlerinde orkestranın ne olduğunu öğreniyor. O zaman Moğollar, Kurtalan Ekspres vardı ama bir de Arhavi’de orkestra vardı”* (KK-1). Arhavi başta olmak üzere evre şehirlerde yavaş yavaş görülmeye başlanan orkestra ekipleri toplanarak “orkestra şenliği” düzenlenmiştir.

Birincisi Kabotaj Bayramı tarihinde düzenlenen festival, söz konusu zaman diliminin ilerleyen süreçte herkese hitap etmemesi başta olmak üzere çeşitli sebepler dolayısıyla 15 Temmuz’a çekilmiştir. Bu konuda: *“O zamanlar maaşlar 1’inde değil de 15’inde verilmeye başlandı. Festivalin ilk yıllarında da cretliydi. Yani bilet alıp öyle gidiliyordu”* (KK-1). Festivalin ilk yıllarında biletli olması yörede ilgiyle karşılandığının bir göstergesidir. Nitekim bir konser, tiyatro veya spor müsabakası izler gibi bilet alarak festival izleme geleneği günümüzde büyük şehirlerde sürdürülmektedir.

Festivalin formu ilk zamanlarında birbirini tekrar eden üç günden oluşmaktadır. İlerleyen zamanlarda ve artan imkânlar doğrultusunda festivalin içeriğinde birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Festival komitesince alınan kararlara birlikte festivalin formu yöre halkının farklılıklarını şehir dışına taşımaya ve paylaşmaya yönelik olmuştur. Bu konuya yönelik çalışmalarda bulunan ve ilk dönem komite üyelerinden biri olan M. Remzi

Öncel şü değerdendirmeyi yapmıştır: *“Futbol turnuvaları bir farklılık değıl ki festivalin birinci günü tümüyle yöresel olsun. Gece de eğlence boyutunda olan taraf da bu yöre başta Arhavi, Hopa, Fındıklı çevre ilçeler ve arkadaşlar bir sahnede şarkı söylesin dedik, bunu kısmen başardık”* (KK-1) olarak ifade etmiştir.

Tez çalışmasının ana konusunu oluşturan Uluslararası Arhavi Kùltür ve Sanat Festivali böyle bir amaçla başlamış ve yaklaşık 50 yıl boyunca düzenlenen bir geleneğe dönüşmüştür. 2023 yılında 49. Uluslararası Arhavi Kùltür ve Sanat Festivali çeşitli etkinlikler ve çok sayıda katılıcıyla 9-13 Ağustos tarihlerinde düzenlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI ARHAVİ KÜLTÜR SANAT FESTİVALİNİN YAPISAL VE İŞLEVSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

3. YAPISAL ÇÖZÜMLEME MODELİ

Sözlü, yazılı ya da elektronik ortam vasıtasıyla nesiller arası aktarımı sağlanan geleneksel unsurlar, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda meydana gelmiştir. Geleneğin oluşumu, gelenek olarak nitelendirilmesi gibi hususlar yapısal çözümlemeyi meydana getirmiştir. Yapısal çözümleme esasında metin merkezli bir model olup masal, efsane ve halk anlatıları üzerinde yapılan çalışmalarda tercih edildiği görülmektedir. Folklor çalışmalarında yapısal çözümleme modeli önemi üzerine Dundes, “*From Etic to Emic Units*” adlı makalesinde folklorun en küçük yapı biriminin yapısal çözümlemesi sonrası folklor unsurunun yayılımı üzerinde tespitler yapılması gerektiğinden söz etmektedir (Çağlayan Mazanoğlu, 2022: 27). Yapısal çözümleme yapılırken geleneksel modelleri yok sayarak bir çalışma yapılması güçtür bir durumdur. Dolayısıyla en küçük yapısal birimlerin birbirleri arasındaki ilişkiler ve kalıplaşmalar temel konudur.

Alan Dundes, yapısal çözümleme modelinin halkbilimine katkılarını üç ana başlıkta toplamıştır:

1. “Tür teorisi, üzerine yoğunlaşan halkbilimcilere türlerin tanımlamasında geçerli kriterler sunmakta oluşu.
2. İleri sürülen tezlerin kolaylıkla başka kültürlerden malzemeye uygulanabilir veya geçerliliklerin test edilebilir olması.
3. Bu özellikleri nedeniyle halkbilimcilere çalışmalarında daha somut bir objektif çalışma vasatı ve vasıtası oluşturmıştır (Çobanoğlu, 2022: 144-145).

Metin merkezli kuramların yanı sıra bağlam merkezli kuramlarda folklor malzemesinin icra alanı bir sahne olarak nitelendirilmektedir. Sanatsal faaliyetin icrası kadar bağlamı da önemlidir. B. Malinowski bağlam konusundaki görüşünü, “*metin son derece önemlidir; ancak bağlama dayanmayan metin ölüdür*” (1988: 107) sözleriyle ortaya koymuştur.

Tür merkezli yaklaşım tanımlamalarında halkbiliminin bir yönüne ya da nesnesine bağlı olarak oluşan ürünün bir kalıba sokulması “*folklorun bu ürüne benzeyip benzememesi açısından tanımlanması*” vb. sınırlılıkları için gelenekçilik temelli halkbilimi tanımlarını meydana getirmiştir (Özdemir, 2019: 200). Geleneksel halkbilimi çalışmaları geleneğe bağlı olarak meydana gelen oluşumları tasniflemeyi ve icra ortamında değişiklikler yaratmayı

beraberinde getirmektedir. Geleneksel çalışmalar, sözlü kültür özelliklerini ve kadim olanı barındırmaktadır. Lakin halkbilimi ürünleri değişime ve gelişime açıktır. Bu nedenle de halkbilimi çalışmalarında bağlam önem arz etmektedir. Dundes, “*doku, metin, konteskt*” adlı çalışmasında derlenen halkbilimi unsurunun araştırmacı, ortam, katılımcı vb. faktörler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur (2006a: 106-119).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, Artvin vilayetinin Arhavi ilçesinde takvimsel olarak yılın belirli günlerinde, halkın katılımına açık biçimde, dans-müzik vb. sanatsal etkinliklerin bir araya gelmesiyle düzenlenen ve iç-dış turizmi hareketlendiren geleneksel bir festivaldir. Festival, Türk eğlence kültüründe yer alan şölen, şenlik, toy vb. etkinliklerin küreselleşmiş bir formudur.

Festivalde kültürel, siyasal, ekonomik, tarihi doku iç içe bir biçimde icra edilmekte ve katılımcının yaşadığı deneyim bir defaya mahsus olmaktadır. Dolayısıyla farklı bir zaman diliminde aynı deneyimin elde edilmesi mümkün değildir. Folklor unsurları sözlü ve yazılı kültürün beraberinde gelecek nesillere aktarılmaktadır. Düzenlenen eğlence kökenli ilk etkinlikler sözlü kültürün birer ürünüdür. Nesiller arası aktarımı sağlanan ve folklorun bir ürünü olan çeşitli uygulamalar tekrarlar neticesinde geleneğe dönüşmüştür. Performansa dayalı olarak düzenlenen festivaller, icrasına göre farklılıkları ve zenginlikleri bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla bu durum çeşitlenmeyi sağlamakla birlikte zamana bağlı olarak anonimleşmeye zemin hazırlamaktadır. Ayrıca icra esnasında kazanılan ortak özelliklerle birlikte form kazanmaktadır (Yıldırım, 1988: 69).

Toy, şölen, festival vb. düzenlenen Türk halk eğlenceleri incelendiğinde pek çok yapısal katmanın olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda eğlencelerin zamanı, mekânı, yeri, dans ve müzikleri başta olmak üzere çeşitli özelliklerinden ötürü farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nin çözümlenmesinin yapılması düzenlenen geleneksel eğlencelerin küreselleşmenin bir nişanesi olan festivale dönüşümünün incelenmesi açısından önemlidir. Çalışmanın söz konusu bölümünde 1973-2024 yılları arasında düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali verilerinde yola çıkılarak yapısal bir çözümleme yapılmıştır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivalinin yapısal açıdan çözümlenmesinde Nebi Özdemir’in *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü* çalışmasında yer alan yapısal çözümleme modeli merkez alınmıştır.

3.1. Festivalin Adı

Adlandırma/isimlendirme olarak nitelendirilen kavram, dünya üzerinde var olan canlı veya cansız tüm varlıkları sınıflandırmak, ayırt etmek için kullanılan tanımlamadır. Türk halk eğlenceleri çeşitli faktörler doğrultusunda adlandırılmaktadır. Bunlardan birkaçı zaman, katılımcı, yer, halk oyunları, yaşantı, ekonomik amaçlar, turizm vb. şeklindedir (Özdemir, 2005: 81). Ayrıca eğlencenin icra edildiği il/ilçe, köy, kasaba vb. yerleşim alanları da eğlencenin adlandırılmasında yer alabilmektedir. Düzenlenen festivalin ulusal, uluslararası nitelikte olması da festivalin adlandırılması konusunda önem taşımaktadır.

Türkiye’de düzenlenen festivallerin isimlendirilmesi bazı hususlar noktasında yapılmaktadır. Bu hususlar organize edilen festivalin yapısal ve işlevsel özellikleri başta olmak üzere festivalin icra edildiği mekâna ait özel nitelikler de olabilmektedir. Çalışmanın konusu olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali adlandırılmasında bölgenin kültürel yaşamı ve aktiviteleri belirleyici olmuştur. Türkiye’de düzenlenen çoğu festivalde “*kültür ve sanat*” ya da “*kültür, sanat ve turizm*” kategorileri öne çıkmaktadır. Yapılan bu isimlendirmeler festivalin içeriğiyle alakalı bilgi vermekle birlikte festivalin kapsamı, sınırlılıklarıyla ilgili bilgileri vermektedir.

İlk düzenlendiği yıllarda Arhavi Festivali ismini taşıyan söz konusu etkinlik, yöre özgü imgelerle zenginleştirilmiştir. Festivalin, ülke genelinde düzenlenmeye başlanan festivaller doğrultusunda Arhavi’yi temsil eden bir unsur olan “*atmaca*” ile anılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda festivalin adı “*Arhavi Altın Atmaca Festivali*” olarak belirlenmiştir. Arhavi Altın Atmaca Festivali adıyla düzenlenen halk şenliğinin adında yaban hayatının korunması kapsamında belediye başkanı Fethi Özkazanç döneminde değişikliğe gidilmiştir. İsim değişikliği “*Devletlerin yaban hayatını koruma kararı*” doğrultusunda gerçekleşmiştir.

“*Arhavi Altın Atmaca Festivali*” adlandırmasının değişmesine vesile olan yaban hayatını koruma konulu yönergesi resmî gazetede şu şekilde yer almaktadır:

“915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4 üncü maddesine, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 10 uncu maddesine, 27/4/1996 tarihli ve 96/8125 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES) ve 9/1/1984 tarihli ve 84/7601 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe giren Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesine, Yabani Kuşların Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Direktifine (79/409/EEC), Yabani Fauna, Flora ile Bunların Doğal Habitatlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Habitat Direktifine (92/43/EEC)” (RG, 24/10/2005, s. 25976).

Etkinlik günümüzdeki adıyla Arhavi Kültür ve Sanat Festivaline dnlmŖtr (URL-5). Komite yelerinden R. ncel, “Bir ara Arhavi’nin festivalinin adı Altın Atmaca olarak deęiŖtirdik. O zaman atmaca adıyla ilgili sıkıntılar yaŖandı.” (KK-1). Konuyla ilgili bir diğer kaynak kiŖi Ŗu yorumda bulunmuŖtur: “GmŖ, deniz, yeŖil çay vb. olunca bizde altın atmaca yapmıŖsınız ki o zaman da yasal olarak atmaca tutmak yasaktı. O konuda yazanlardan biriyim ben de” (KK-2).

Ŗekil 7: 3. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi ArŖivi ,1975).

Ŗekil 8: 48. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi ArŖivi 2022).

Festivalin yerelden ulusala ve uluslararası alana açılması ise daha sonra gerekleŖmiŖtir. “Festivalin uluslararası nitelik kazanması, Küçükçekmece Halk Oyunları Festivali ile olmuŖtur” (KK-1). Küçükçekmece Belediyesi tarafından organize edilen festivale ait olan kurul, yurt içi ve yurtdıŖı halk oyunları ekiplerine düzenlenecek festivallerin takvimini sunmaktadır. Kurul “1-3 Temmuz’da Arhavi’de festival düzenlenecek diyor ve kurul buradan 5 ekibi finanse edip bize yolluyordu. Demek istediğim uluslararası ismi de o zaman aldık” (KK-1).

3.2. Festivalin Zaman ve Süresi

Yapısal unsurlardan biri olan zaman, düzenlenecek olan eğlencenin icra edileceği tarih aralığını karşılamaktadır. Düzenlenecek olan halk eğlencesi takvimde seçilen zaman diliminde her yıl aynı tarihtedir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı her sene aynı zaman zarfında kutlanmaktadır. Süre ifadesi ise takvimsel olarak ifade edilen halk eğlencesinin kaç gün veya hangi saatler arasında düzenleneceğidir (Özdemir, 2019: 209). Eğlencenin icra zamanı ve süresi toplumu derinden etkileyen salgın, savaş vb. olaylar olmadıkça değişmemektedir.

Nebi Özdemir, Türk halk eğlencelerini zamanı ve süresi bağlamında iki kategoride ele almıştır. Bunlar; zamanı ve süreleri belirli eğlenceler, zamanı ve süreleri belirsiz eğlenceler şeklindedir. Zamanı ve süresi belirli olan eğlenceler, yılın belirli zaman dilimlerinde tekrar eden eğlenceler olurken zamanı ve süresi belirsiz olan eğlenceler, yıl içerisinde geliş güzel seçilen zaman dilimlerinde ve tekrarı aynı zaman diliminde gerçekleşmeyen eğlencelerdir (2005: 86-93). Özdemir, zaman ve süre kavramına göre eğlenceleri ayırırken resmî gün ve bayramları, zamanı ve süreleri belirli olan eğlenceler kategorisinde ele almıştır.

Geleneğe bağlı olarak şekillenen ritüel aktivitelerin zamanı ve süresi çoğunlukla mevsim dönüşleriyle alakalıdır. Yeni yılın haberini veren Nevruz, baharın gelişini simgeleyen Hıdrellez vb. ritüel eğlenceler önceden belirlenmiş zaman ve süre zarfında icra edilmektedir (Özdemir, 2019: 210). Bir tekrarın kalıplaşmasıyla ortaya çıkan Türk halk eğlenceleri, toplumsal kabullenme sonucu meydana gelmiştir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin ortaya çıkmasında halk eğlenceleri yanında kültürel ve tarihi zemin etkili olmuştur. Bu açıdan festival, zamanı ve süresi bakımından yılın belli döneminde yapılan halk eğlencelerinden biridir. Düzenlenen eğlence ile çeşitli kültürel, geleneksel faaliyetler anılmaktadır.

Belirli bir zaman ve süre diliminde icra edilen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivalinin bazı dönemlerde yaşanan toplumsal olaylar başta olmak üzere çeşitli nedenlere bağlı olarak planlanmasında değişiklikler olmuştur. Yaşanan değişiklikler festivalin niteliğini etkileyecek oranda değildir. Bilindiği üzere festival ilk olarak 1-3 Temmuz 1973 tarihinde Kabotaj Bayramı vesilesiyle düzenlenmiştir. Temmuz ayında kent kültürü olgusunun beraberinde düzenlenen festival, kentli olmanın getirisiyle birlikte zamanla yerel inançlardan, tarımsal faaliyetlerden ve uygulamalardan uzaklaşarak organize edilmiştir. Bu nedenden ötürü Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin düzenlenme zamanında

yerel bir kimlik ifade eden belli bir tarihten ziyade kent yaşamının bir parçası olan Kabotaj Bayramı kutlamaları etkili olmuştur.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin ilki 1-3 Temmuz 1973 tarihinde düzenlenmiştir. Festival, daha çok katılımcı elde etmesi gerekçesi başta olmak üzere çeşitli nedenler doğrultunda 15 Temmuz'a taşınmıştır. *"Festivalin ilk yıllarında da  cretliydi. Yani bilet alıp öyle gidiliyordu. İnsan en azından maaş aldığı zaman misafirlerine hayır, yok diyemesinler dedik 15 Temmuz'a taşıdık"* (KK-1). Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali'nin bir sonraki tarih değişimi festival formatına uygun olması gerekçesiyle temmuz sonu ağustos başı olacak şekilde yapılmıştır. Süre bakımından düzenlendiği ilk yıllarda    gün olarak icra edilen festival, bu formatını koruyamamış ve çeşitli süre zarflarında organize edilmiştir.

şekil 9: 40, 42, 43, 44, 47 ve 49. Yıllara Ait Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişleri (Dijital Arşiv).

Festivalin süresi hakkında yapılan bir görüşmede kaynak kişimiz şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"Zamanına gelecek olursak temmuz sonu ağustosun başı gibiydi artık ağustos sonuna kadar sarkıyor. Bu böyle sürer mi bilmiyorum ama benim için başlangıç her zaman hafta olmalı. Başlangıcın Cuma olması enerji açısından, insanların toplanması açısından daha iyi devamı da hafta içine eklenerek pazartesi falan olarak ilerlemeli"* (KK-3). Festival bazen iki bazen    gün şeklinde organize edilmiştir. Günümüzde ise festivalin beş günü kapsayan bir etkinlik takvimi bulunmaktadır.

Tablo 1: Tespit edilen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali tarihleri.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Tarihleri
1.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 1-2-3 Temmuz 1973
14.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 15-16-17 Temmuz 1987(?)
32.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 20-21-22 Ağustos 2004
33.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 26-27-28 Ağustos 2005
34.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 18-19-20 Ağustos 2006
35.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 17-18-19-20 Ağustos 2007
36.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 22- ? Ağustos 2008
37.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 14-15-16-17 Ağustos 2009
38.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 6-7-8 Ağustos 2010
39.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 2-3-4 Eylül 2011
40.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 24-25-26 Ağustos 2012
41.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 23-24-25 Ağustos 2013
42.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 29-30-31 Ağustos 2014
43.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 21-22-23 Ağustos 2015
44.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 26-27-28 Ağustos 2016
45.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 23-24-25-26-27 Ağustos 2017
46.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 29-30 Ağustos ve 1-2 Eylül 2018
47.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 21-22-23-24-25 Ağustos 2019
48.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 27-28-29-30-31 Temmuz 2022
49.Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 9-10-11-12-13 Ağustos 2023
50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali / 25-26-27-28 Temmuz 2024

En son 25-28 Temmuz 2024 tarihinde 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali düzenlenmiştir. Festival tarihine bakıldığında kutlamaların siyasal, toplumsal, ekonomik nedenler yanında kimi zaman da salgın hastalıklar nedeniyle yapılmadığı görülmektedir. Yaşamı derinden etkileyen bir faktör olmadıkça ertelenmediği görülen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, genellikle temmuz sonu, ağustos başı olacak şekilde üç-dört günlük bir program düzeniyle kutlanmaktadır.

3.3. Festivalin Mekânı

İnsan-çevre ilişkisi bakımından mekân, insanoğlu tarafından seçilen ve şekillendirilen bir sahadır. Bireyler arası ilişkilerin, kültürel değerlerin bir sahnesi olan kent diğer yandan toplumsal süreçlerin yapı taşıdır. Bu nedenle de insanlık tarihi kent yaşam tarihi olarak görülmekte ve insan-çevre ilişkileri kentsel mekânlar çerçevesinde ele alınmaktadır (Solak, 2017: 14). Mekân bu yönüyle bulunduğu kentin ve bireylerin kimliğini bünyesinde taşımaktadır.

Somut veya soyut bir alan olarak tezahür eden mekân, bireylerin yaşam sürdürdüğü yerdir. Bireyin anılarının yer aldığı mekân kişinin içinde barındırdığı anlamlarla ilişkilidir. Yani bireyler mekânları yalnızca bir sembol ya da somut bir kavram olarak yaşamaz, aynı zamanda bilişsel süreçlerin de yardımıyla mekânın anlamını tekrardan yapılandırır (Solak, 2017: 20). Bireyin çevresinde şekillenen bu mekânların yanı sıra toplum çevresinde oluşan ve toplumu temsil eden mekânlar da bulunmaktadır. Herhangi bir toplumu temsil eden farklı gruplar, belli mekânlarda kendilerine ait bir yaşam alanı oluşturmaktadır (Assmann, 2001: 42-43). Grubun bu yaşamsal aktivitesi çeşitli biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Bu aktiviteler eğlence, şölen, ayin başta olmak üzere pek çok türdedir.

Türk eğlence kültüründe mekân iki kategoride kullanılmıştır. Bu kategorize ediliş açık ve kapalı mekân şeklindedir (Özdemir, 2005: 93). Büyük kitlelerin katılımıyla düzenlenen şenlik, şölen, festival vb. etkinlikler açık bir alanda, daha küçük kitlelerin katılımıyla organize edilirken nişan, düğün vb. kutlamalar kapalı alanda icra edilmektedir. Düzenlenen eğlencenin koşulları, konaklama, ulaşım vb. hizmetler başta olmak üzere pek çok faktör mekânın seçilmesinde önemlidir (Özdemir, 2019: 212). Bunun yanı sıra sergilemeye dayalı sanatsal festivallerin kapalı mekânlarda düzenlendiği bilinmektedir. İl/ilçe halk eğitim merkezleri, vakıf, dernek gibi kuruluşlar, tarihi mekânlar, kültür evleri, müzeler vb. pek çok saha, kapalı mekân olarak festivallerin icrasında karşımıza çıkmaktadır. Yaylalar, geniş çayır alanı ve düzlükler, bahçeler, parklar ve meydanlar festivallerde açık mekân olarak ele alınmaktadır.

Kentlerde düzenlenen festivallerin mekânları, şehrin geniş ve düzlük alanları arasından seçilmektedir. Bunun temel nedeni binlerce hatta on binlerce katılımcının ağırlanmasını karşılayacak bir kapalı mekânın bulunmamasıdır. Festival mekânı seçilirken dikkat edilen en önemli faktörlerden biri tüm katılımcıları her türlü koşulda ağırlayabilecek bir alanın bulunmasıdır.

Çalışmanın konusu olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, yerleşim yeri olarak Arhavi’de düzenlenmektedir. Arhavi, 314 kilometrekare alana sahip bir yerleşim birimidir. Bu alanın yaklaşık 6 kilometrekaresi şehir merkezini kapsamaktadır. Şehir, coğrafi ve tarihi güzellikler bakımından çeşitliğe sahiptir. Ciha Kalesi, Mençuna Şelalesi, Çifte Köprü ve yeşille mavinin birlikteliğinin gözler önüne serildiği pek çok doğa güzelliği bunlardan birkaçıdır.

Şekil 10: Arhavi şehir merkezi (Kişisel Arşiv, 2023).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, düzenlendiği ilk yıllarda katılımcılarını ağırlayabileceği bir mekâna sahip değildi, bu nedenle de festivalin aktiviteleri çeşitli mekânlarda icra edilmiştir. Bu konuda görüştüğümüz kaynak kişi görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: “Festivalin üçüncü günü boks şöleni gibi düzenlenirdi ve böyle kapalı spor salonu yok, hiçbir şey yok. Genelde şu anki Atatürk Ortaokulu’nun bahçesinin ortasında ring kurulurdu tabii çok da ilgi olduğu için kapalı bir yer bulsan bile ilgi çok olduğu için seyirciyi oturtacak yer bulunmuyordu. Bu okulun sıraları olduğu için insanlar çok rahat oturuyordu.” (KK-1). Bunun yanı sıra düzenlenen çoğu etkinlik Arhavi Merkez Camii avlusunda icra edilmiştir. Karadeniz Sahil Yolu’nun yapılmasının ardından şehir merkezi büyüyen Arhavi, festivalini şu anki yürüyüş alanı hizasında yapmaya başlamıştır. “Daha sonrasında değişti. Sahil gazinosunda şu anki tenis kortunun önü gibi düşünebiliriz. Tam olarak Loresima’nın karşısı” (KK-2). Bu yer değişikliğinin temel nedeni, katılımcı sayısının çokluğu olarak nitelendirilebilmektedir.

Bir kent eğlencesi olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, 2011 yılından itibaren mekân olarak kendisine Arhavi Gösteri Merkezi’ni (AGM) seçmiştir. Festivalin konser ve sergi gibi etkinliklerinin icra edildiği mekân olmakla birlikte çevresinde kurulan

pek çok seyyar tezgahlarla birlikte de yiyecek, içecek ve hediyelik eşyaların alışverişine de imkân sağlayan bir alandır.

Şekil 11: Arhavi Gösteri Merkezi planı (İnternet Arşivi).

AGM, sahil dolgu alanına inşa edilmiş ve 4000m² alana sahip bir yapıdır. Bölge halkının faaliyetlerini icra edecekleri mekân ihtiyacını karşılama amacı başta olmak üzere birçok amaca hizmet eden AGM, 4200 kişilik kapasiteye sahiptir. İnşa edildiği günden itibaren konserlere, mitinglere, konferanslara, halk oyunları gösterilerine ve daha nice etkinliklere ev sahipliği yapmıştır.

Şekil 12: Arhavi Gösteri Merkezi 47. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi 2019).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin bir diğerk mekânı İn Bulvarı'dır. Bulvarda festivalde yer alan Dibeke mısırayıklama yarışması, fındık ayıklama yarışması, hamsili ekmek yapma yarışması, Laz böreği yapma yarışması, aykırı hızarla odun kesme yarışması ve dik hızarla tahta biçme yarışması yapılmaktadır. Festivalin gündüz kuşagında yer alan bu yarışmaların yanı sıra İn Bulvarı'nda halk dansları gösterileri de yapılmaktadır.

Şekil 13: İn Bulvarı 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Festivalin mekânı olarak Arhavi vilayeti ulaşım imknları açısından zengindir. Bu açıdan bakıldığında Arhavi; Artvin il merkezine 80 kilometre, Rize merkeze 82 kilometre ve Trabzon merkeze ise 158 kilometre uzaklıktadır. Festival alanına en yakın havalimanları, 70 kilometre uzaklıkta olan Rize-Artvin Havalimanı ve 153 kilometre uzaklıkta Trabzon Havalimanıdır. Rize-Artvin Havalimanı iç hat olarak İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Gaziantep ve Bodrum; dış hat olarak Riyadh seferleriyle kısa veya uzun süreli iç / dış göç hareketliliğine imkân sağlamaktadır. Trabzon Havalimanı iç hat olarak Adana, Ankara, Antalya, İzmir, Gaziantep, İstanbul; dış hat olarak ise Jeddah, Kuwait, Riyadh, Muscat, Doha, Bahreyn, Dubai, Bagdad, Gassim, Abu Dhabi, Dammam, Sharjah, Amman ve Düsseldorf seferleriyle kısa veya uzun süreli iç / dış göç hareketliliğine imkân sağlamaktadır. Havalimanlarının yanı sıra Arhavi ilçe merkezinde yer alan Arhavi Terminali, Türkiye'nin yedi bölgesinden otobüs seferleriyle Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne katılımcı ve konukların ulaşım sağlamasına imkân sunmaktadır.

3.4. Festivalin İçeriği

3.4.1. Arhavi’de Festival Hazırlıkları

Bir konuda harekete geçilmeden önce organize edilen plan ve programların tümü hazırlık olarak ifade edilmektedir. Hazırlık faslı, festival anında meydana gelebilecek muhtemel problemleri hesaplamak, etkinliğin organizasyonunu iyi bir biçimde yönetmek, güvenlik, tanıtım vb. konulardan meydana gelmektedir. Titizlikle planlanan hazırlık aşamaları günümüz festivallerinin yanı sıra geçmiş dönem organizasyonlarında da aynı işleviyle görülmektedir.

Festival çatısı altında icra edilen söz konusu gelenek ve görenekler köklerini geçmişten alırken bugünün şartlarıyla mayalanarak oluşturulmuş bir eğence organizasyonudur. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali gelenek ve modernitenin bir bileşkesidir. Festival bu yapısıyla hem halk kültürü hem de popüler kültür içeriklerinin yaşatıldığı ve aktarıldığı bir kültürel ortamdır. Küreselleşmenin ardında gelişen tek tip konser ve müzik etkinliğine has eğence anlayışının yanı sıra bölgeye ait halk oyunları, giyim-kuşam, mimari yapı, gastronomi gibi pek çok unsur alıcısıyla buluşturulmak adına belirli hazırlık aşamalarından geçmektedir.

Festivalin hazırlık kısmına bakıldığında valilik, kaymakamlık, belediye ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinden oluşan bir kurul toplantısı neticesinde düzenlenecek festivalin organizasyonu konusunda kararlar verilmektedir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali komitesinde yer kaynak kişi komite yeleri hakkında *“kaymakamlık ve belediye başkanının öncülüğünde kurulmaktadır. Komitenin doğal başkanı kaymakam beydir ama icra kurulumuz sırasında Belediye Başkanı başkanlık etmektedir. Diğer yeler belediye çalışanları birim amirleri, Halk Eğitim Merkezi Müdürü, sivil toplum örgütlerinin dernek başkanları, Turizm Dernek Başkanı ve STK kuruluşları festival komitesi yeleri olup bunların kendi içlerinde gönülleri vardır”* (KK-7) yorumunda bulunmuştur. Komite yeleri tarafından verilen kararlar katılımcılara radyo, televizyon, gazete, pankart ve afiş gibi kitle iletişim araçları yardımıyla duyurulmaktadır. Bu konuda festival komitesinde yer alan kaynak kişi: *“Düzenlenen festival komitesi toplantısında bütçe belirlenir ve bütçe doğrultusunda davet edilecek sanatlarla temas sağlanır. şartlar konusunda anlaşma sağlanırsa afişler hazırlanarak halka ilan edilir”* (KK-1) bilgisini vermiştir. Bu kapsam festivalin hazırlık ve organizasyon süreci titiz bir şekilde planlanmaktadır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, planlanma sürecinde kültürel bellekte var olan özellikleri farklı kesimden insanlara tanıtmayı amaç edinmektedir. Kültürel bellek, *“lkelere, yörelere ve kentlere asıl rengini, kokusunu veren, dahası kimliğini ortaya koyan unsurlar”* olarak tanımlanabilmektedir (zdemir, 2012: 114). Bu bağlamda icra edilen festivalle birlikte yörenin veya bölgenin öğeleri en iyi şekilde katılımcılara pazarlanmalıdır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali hazırlık süreci hakkında komite üyesinin verdiği bilgiler şu şekildedir:

"En az bir yıl önce, biz mesela şimdi bu yıl festivali bitirdik, 15 20 gün sonra yani eylül ayı içerisinde yapacağımız 2025 yılının festival komitesi toplanacak. Festival komitesi toplantısında çalışmalarına sanki yarın festivalde bulacakmış gibi başlar çünkü festivalin gece etkinliklerini yani sanatsal boyutunu hayata geçirmek için sanatçıların menajerleriyle veya sanatçıların kendileriyle bir yıl önceden görüşme konuşma ve programını almak lazım çünkü her sanatçı bir yıl önceden dolar bu nedenle de hazırlıklar bir yıl önce başlar" (KK-7).

Bu hazırlıklar, festival komitesi tarafından bizzat yönetilmektedir. Festival komitesi tarafından hazırlanan programa bağlı kalınarak gerekli hazırlıklar yapılmaktadır. Hangi günlerde icra edileceği, konaklama, programın başlangıç ve bitiş saati, davetli sanatçıların sahne alma sıralaması, geleneksel yarışmaların icrası ve katılımcıların ağırlanması komitenin sorumluluklarındandır.

Katılımcılara cazibe sunacak şeklinde hazırlanan festival için en önemli hususlardan biri bütçedir. Bütçe, festivalde sahne alacak sanatçılardan kentin peyzaj düzenlemesine kadar etki edecek bir öneme sahiptir. Festivalin bütçesi belediye, Turizm ve Kültür Bakanlığı, valilik ve sponsorlarla sağlanmaktadır. Elde edilen bütçe festivalde yer alacak etkinlikler, konaklama, reklam vb. işlemler için uygun bir biçimde paylaştırılmaktadır.

Festivalin hazırlık aşamalarından biri de reklam yani program akışının duyurulmasıdır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde davetiye uygulaması protokol yeleri için uygulanmaktadır.

Şekil 14: 2024 yılında düzenlenen 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Etkinlik Davetiyesi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Festivalin diğer katılımcıları için bireysel bir davetiye söz konusu olmamakla birlikte şehrin çeşitli bölgelerinde afişlerle (elektrik direği, mekânların iç ve dış camları, bilbord vb. halkın temasının fazlaca olduğu yerler), Instagram, X, Facebook gibi sosyal medya platformlarında tanıtım içerikleriyle ve belediye tarafında yapılan anonslara halk festivale davet edilmektedir. Festivali programının ilanı ve reklamı konusunda kaynak kişi “biz ilk önce ilçemiz için billboardlara afişi geçiyor sonra sosyal medyayı tam anlamıyla kullanıyoruz çünkü sosyal medya çok önemli. Belediyenin resmi sayfaları var. Instagram hesabı, Twitter (X) hesabı, Facebook hesabı ve web sitesi var. Web sitesi aracılığıyla da katılımcılara iletiyoruz” (KK-7) yorumunda bulunmuştur. Değişen dünya şartları neticesinde dijital platformlar haberleşmenin merkezi haline gelmiştir. Bu nedenle de festivalin tanıtımı konusunda dijital platformlara ağırlık verildiği görülmektedir. Ayrıca yazılı ve dijital kültür ortamlarında yapılan davetlerin yanı sıra sözlü kültüre bağlı olarak da davetler söz konusudur. Festivalin kişilerarası iletişim yöntemiyle akraba, komşu, arkadaş vb. tarafından duyularak ve kulaktan kulağa aktararak duyurulması sağlanmaktadır.

Festival duyurulurken dikkat edilen önemli hususlardan biri de içeriktir. Sonuçta festival katılımcıları kendilerine hitap eden ve beğendikleri etkinlikler için bir araya gelmektedir. Festivalin adı, icra edileceği mekânı, zamanı ve yer alan aktivitelerin bulunduğu yapısal durum, çeşitli sözlü, yazılı ve dijital kültür unsurlarının beraberinde değerlendirilmektedir. Duyuru yapılırken Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nin halkın yoğun katılımı ile gerçekleştirileceği önceden belirtilir. Duyuruda festivale katılımın ücretsiz olduğu vurgulanır. Bu durum da ev sahibi olan yerel halkın ve diğer katılımcıların festivale rağbet göstermesine de vesile olmaktadır.

Şekil 15: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Protokolü oluşturan misafirlerin davet biçimi gibi ağırlanma biçimi de farklılık göstermektedir. 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde Cengiz Kurtoglu, bizzat Belediye Başkanı tarafından telefon görüşmesiyle davet edilmiştir.

Şekil: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali pankart (Kişisel Arşiv, 2024).

Tanıtım sonrasında hazırlık yapılması gereken diğer hususlar da şunlardır: Festival katılımcıları olan, misafirlerin karşılanması, ağırlanması ve konaklatılması, mekân güvenliğinin sağlanması, oturma düzeninin planlanması, otopark alanının organize edilmesi, trafik planlaması vb. aşamalardan oluşmaktadır. Konaklama ve güvenlik konusunda yapılan planlamalar konusunda kaynak kişi şu yorumlarda bulunmuştur.

“Festivalde birinci dikkat edilmesi gereken şey saha güvenliğidir. Saha güvenliği için dediğimiz gibi hangi etkinlik varsa o etkinliğe güvenlikle ilgili gerek emniyetten gerek ceza zabıta müdürlüğümüze bağlı ekipler alanda hazır halde bulunuyor. Ayrıca

konaklama konusunda ise sanatçıların, yarışmacıların ve özellikle sanatçı kesimlerin konaklaması ile ilgileniyoruz. Bir de uluslararası folklor ekipleri geliyor. Bu sene Gürcistan, Kıbrıs ve Azerbaycan geldi. Bu ekiplerinin konaklamalarını ilçedeki yurtlarda barındırarak çözüyoruz. Diğer kısımda da sahne ekibi içinde konaklamayı yapıyoruz ses sistemini de ekibi içinde konaklama yapıyoruz. Sanatçılar için sanatçılar için çevrede özellikle yıldızlı oteller veya o doğa içerisinde turizme hitap eden bungalov tip yerlerden konaklamayı tercih ediyoruz” (KK-7).

Festival komitesince alınan karar gereği uzun yıllardır yöresel etkinliklerinin icra edildiği mekân olan İnönü Bulvarı, etkinlik günü trafiğe kapatılmaktadır. Bu konuda emniyet güçlerine bağlı bir birim olan trafik polisleri tarafında şehir içi trafik akışını sağlamak adına görev başındadır. Aynı zamanda şehir giriş ve çıkış noktalarının denetimi gibi hususları da denetlemekte olan trafik polislerinin yanı sıra festival alanında yaşanabilecek herhangi bir olaya karşılık çevre ilçelerden gelen emniyet güçleriyle birlikte ekstra güvenlik önemli de alınmaktadır.

3.4.2. Festivalin Kuralları

Kural, bir durum veya olay konusunda amaca ulaşmayı kolaylaştırmak adına uygulanan sınırlandırmalardır (Özdemir, 2005: 120). Festivalin kusursuz ilerlemesi kuralların işleyişine bağlıdır. Festivallerde koyulan kurallar festivalin kapsamına göre değişiklik göstermektedir. Temelinde eğlemek ve eğlendirmek olan festivaller oluşum aşaması başta olmak üzere pek çok kuraldan meydana gelmektedir. Türkiye’de düzenlenen festivaller devlet dairesinin izni ve kontrolü altında düzenlenmektedir. Devlet kurumlarından alınan iznin beraberinde başlayan festival hazırlıkları daha ilk aşamasından itibaren bir kurala, yönetmeliğe bağlı kalarak hazırlanmaktadır. Festivali meydana getiren yazılı ve toplumsal bellekte süregelenmiş olan kurallar da söz konusudur.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nin hazırlık kısmında yapılan planlamalar neticesinde alınan güvenlik önlemleri ve buna bağlı olarak şehrin belli kısımlarının kullanıma yasaklanması festivalin mekân güvenliğiyle ilgili bir kuraldır. Festival komitesi festivalin ne kadar gün süreceği, nerede icra edileceği, programın akışı, park alanı, gezici esnafın nerelerde tezgâh açacağı gibi birçok kuralı da belirlemektedir.

Festival alanına giriş organizasyon komitesi ve emniyet güçleri tarafından belirlenen noktalardan yapılmaktadır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festival alanına üç farklı noktadan güvenlik güçlerinin kontrolünün ardından giriş sağlanmaktadır. Kontrol, kadın ve

erkek güvenlik personelleri tarafından sağlanmaktadır. Kontrol esnasında ateşli silah, kesici ve delici aletlere rastlanması durumunda söz konusu aletlere güvenlik güçleri tarafından el konulmaktadır.

Günümüzde düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali alanına araç veya yaya girişinde herhangi bir ücret söz konusu değildir lakin festivalin ilk yıllarında biletli olduğu hakkında kaynak kişi, *“Festivalin ilk yıllarında da ücretliydi. Yani bilet alıp öyle gidiliyordu.”* (KK-1) yorumunda bulunmuştur. Bir diğer ücretle ilgili kural, festival mekânı AGM’de kadın ve erkek tuvaletlerinde uygulanmaktadır. Festival alanına ateşli, delici ve kesici aletlerin sokulmaması da kurallar arasındadır. Kaynak kişi, *“Bu sene düzenlenen festivalde öncekilere oranla denetim fazlaydı. Giriş noktalarında yer alan polisler tarafından üst baş araması yapıldı.”* (KK-5) yorumunda bulunmuştur.

Festivalin akışıyla ilgili kurallar öncesinde festival komitesi tarafından belirlenmiş olup icra sırası plana bağlı olarak sağlanmaktadır. Program akışının aksamadan ve iyi yönetilmesi adına sunucular tarafından konukların sahne alma ve konuşma süresi takip edilmektedir. Festivalde sanatçının, gösteri ekibinin veya festivalde sahne herhangi bir kişinin sahneye geç çıkması katılımcılar tarafından ıslık, yuhalama vb. davranışlarla protesto edilmektedir. Protesto eylemi ödül töreni, siyasi konuşmaların uzaması gibi durumlarda da meydana gelmektedir. Katılımcılar tarafından meydana gelen protesto eylemi başta olmak üzere oluşabilecek herhangi bir soruna karşılık sahne ve çevresinin korunması da kurallar arasındadır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde protokol ve katılımcıların oturduğu yerler farklıdır. Protokol üyeleri sahne önüne yerleştirilmiş, şahsa özel olarak ayrılmış ve etrafı panel çitlerle kapatılmış alanda oturmaktadır. Diğer katılımcılar ise çitin arka kısmında ve ayakta durmaktadır. Festivalin katılımcı ve protokol düzeni kuralları hakkında bir kaynak kişi şunları aktarmıştır: *“32-36. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nin düzenlendiği dönemler arası belki bu dönemler daha da geniştir tam hatırlamıyorum. Protokol sahne önünde yer alırken ardında da belediye tarafından dizilen plastik sandalyeler olurdu. Halk da oralara oturarak sahneyi izlerdi”* (KK-6).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali icrasında meydana gelen çeşitli taşkınlıklar eğlencenin aksamasına ve kural ihlaline sebep olmaktadır. Festivalin icrası esnasında yaşanan itiş kakış başta olmak üzere yaşanan taşkınlıklara sebep olan kişiler uyarılarak, güvenlik güçleri tarafından alandan uzaklaştırılmakta, para cezası uygulanmakta ya da fillin durumuna göre gözaltına alınmaktadır. Festival alanına alkollü içeceklerin

sokulması ve tüketilmesi yasaktır. Şayet bu durum gerçekleşirse maddi cezalandırma işlemi uygulanmaktadır. Festival komitesince alınan yazılı kuralların beraberinde birtakım kabuller ve kurallar da söz konusudur. Biletli bir festival olmayan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde ön kısımlarda daha önce gelenin hak sahibi olması bu duruma bir örnektir. Kültürel bellekte yaşamına devam eden örf, adet ve geleneklere itimat göstermeyen katılımcılar, diğer katılımcılar tarafından uyarma, kınanma, eleştiri ve yuhalama gibi durumlarla karşı karşıya gelmektedir.

3.4.3. Festivalin Katılımcıları

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde katılımcı konusunda yaş, cinsiyet, meslek, sağlık vb. durumlarda sınırlandırma bulunmamaktadır. Bu sayede düzenlenen festival yediden yetmişe her yaştan, her dinden ve her sosyo-kültürel kesimden insanın katılımına müsaittir. Festivalin katılımcılarının yüzde seksen, seksen beşi yerli halktır. Geriye kalan yüzde on, on beşlik kısım ise yerli ve yabancı turistlerdir (KK-7). Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde yabancı katılımcılar genellikle festivalde aktif katılımcı olarak rol gösterenlerdir. Aktif katılımcı ile ifade edilen kesim, festival organizasyonun düzenlenmesinden sorumlu ekip arkadaşları ve komite üyeleri, dans ekipleri, sanatçılar, güvenlik güçleri, sağlık personelleri gibi faaliyetleri gerçekleştiren kişi veya topluluklardır. 40. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne yabancı aktif katılımcı olarak Tayland, Venezuela, Slovakya, Arnavutluk ve Gürcistan katılım göstermiştir. Ayrıca Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne katılım gösteren yabancı turistler, festivalle birlikte kültürel kimliği tanıma fırsatı da elde etmektedir (Özdemir, 2005: 17). Festivale katılım gösteren yerli turistlerin çoğunluğu Arhavi kökenli veya herhangi bir sebep dolayısıyla Arhavi ile ilişkisi olan kişilerdir. Söz konusu kişiler Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ni memlekete gelmek için bir bahane olarak da görmektedir. Bu nedenle de festival komitesi üyeleri, festivalin icra tarihini gurbetçilerin memlekete geldiği zamana göre ayarlayarak katılımın artmasını sağlamaktadır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne festival komitesi tarafından resmi olarak davet edilen protokol üyeleri de bulunmaktadır. Protokol üyeleri belediye başkanı, kaymakam, vali, çeşitli siyasi parti temsilcileri, asker ve polis teşkilatı temsilcileri vb. şeklindedir. Bunun yanı sıra yayın ve sahne ekibi, güvenlik personelleri, katılımcı ekipler de resmi, özel davetliler arasındadır. Örneğin 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat

Festivali'ne özel davetli olarak Arhavi Belediye Başkanı Turgay Ataselim, Ak Parti Artvin İl Başkanı Fatih Tahtalı, Milliyetçi Harekât Partisi İl Başkanı Serdar Kılınç, STK temsilcileri, Cengiz Kurtoğlu, Şavşat Belediye Başkanı Durmuş Aydın katılım gösteren isimlerdendir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin fikir babası olan Erol Ertuğrul'da özel davetliler arasındadır lâkin özel sebeplerden ötürü katılım gösterememiş olup Belediye Başkanı Turgay Ataselim ile festivalin icrasında telefon görüşmesiyle birlikte davetlilere duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.

Festival etkinliğine katılımı belirleyen önemli hususlardan biri de sahne alan sanatçılardır. Festival komitesince yapılan anket ve araştırmalar neticesinde Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne davet edilecek sanatçılar belirlenmektedir. Festivalde yurt içinde sahne alan ünlü müzik sanatçıları yanında yerel popüler ve geleneksel müzik icracıları da sahne almıştır.

Tablo 2: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde sahne alan popüler sanatçılar.

38. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Hadise, Ferhat Göçer, İsmail YK, Bayar Şahin
39. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Sertap Erener, Efkan Şeşen, Cengiz Kurtoğlu, Bahri Turan
40. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Özgün, Kubat, Cengiz Kurtoğlu, Karmate, Selçuk Balcı
41. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Mustafa Ceceli, Gülşen, Birol Topaloğlu, Efkan Şeşen, Bahri Turan
42. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Hande Yener, Aydın Kurtoğlu, Selçuk Balcı, Bahri Turan
47. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Cengiz Kurtoğlu, Bendeniz, Fettah Can, Derya Uluğ, Şevval Sam, Yeşim Salkım
48. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Aleyna Tilki, İrem Derici, Aydın Kurtoğlu, Altay
49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Demet Akalın, Özgün, Koray Avcı, Resul Dindar, Koliva

50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali	Resul Dindar, Volkan Konak, Lara, Ziyet Sali ve Sefo
---	---

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde icra edilen sahne performansları mekânda bulunan katılımcılar tarafından izlenmesinin yanı sıra çeşitli nedenlerden ötürü fiziki olarak katılım sağlayamamış kişiler adına da  ay TV başta olmak üzere ulusal ve yerel pek çok kanalda canlı yayın olarak seyirciye sunulmaktadır. Bu sayede ekran başındaki izleyiciler Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali çerçevesinde kültürünü, eğlence anlayışını dijital ortamda deneyimlemektedir.

3.4.4. Festivalde Giyim-Kuşam Kültürü

Giyim-kuşam kültürü özünde korunma, gizlenme içgüdüsünü barındırmakta olmasına rağmen zaman içerisinde estetik kaygıyla gelişim gösteren bir olgu olmuştur. İnsan vücudunu kamufle eden giysi coğrafya, iklim, ekonomi, kişisel zevkler, eğitim, yaşam tarzı ve kültürel özelliklere göre y reler, bölgeler ve ülkeler arasında değişim göstermektedir. Bu yönüyle giyim, bireyin i  ve dış dünyasını yansıtan birer kültürel göstergedir. Söz konusu gösterse giysinin rengi, biçimi, kullanılan malzemesi, deseni gibi özelliklerle ifade edilmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri, masallar, fıkralar Türk giyim-kuşam kültürüne ait pek çok göstergesel detayı barındırmaktadır. Yas törenlerinde karalar bağlanması, düğünlerde şık ve özel kıyafetlerin giyinilmesi, gelinin beline kırmızı kuşak bağlanması bunlardan birkaçıdır.

Bireyler yaşlarına, cinsiyetlerine, toplumsal rollerine, ekonomilerine ve kişisel tercihlerine göre giyinmektedir. Giyinme ihtiyaçları geleneksel açıdan korunma temelli olmakla birlikte sosyal statü, politik sembol, eğlence amaçlı, iletişim, cazibe, bireysel ifade gibi ihtiyaçları da barındırmaktadır (Barnard, 1996,47-65). Giyim tercihlerinin gösterge değeri toplumsal normların yanı sıra mesleğiyle de ilgilidir (Altınöz ve Süvari, 2000: 18). Giyim, kuşam üzerinden elde edilen göstergeler giyinen giysileri “okuma” (Connerton, 2014: 25) davranışını beraberinde getirmekte ve karşı tarafın kültürel kimliğinin sunumunda önemli bir rol oynamaktadır.

Festivallerde giyim-kuşam ve süslenme önemli bir yere sahiptir. Türk sosyokültürel yapısına bakıldığında eğlencelerde göstergelerin kapsamlı şekilde işlendiği görülmektedir.

Bu göstergeler festival, şenlik, şölen gibi eğlence ortamlarında giysiler toplumun kültürel ögesi olarak tercih edilmektedir (Özdemir, 2005: 274-277). Ülkelerin, bölgelerin, illerin ve hatta ilçelerin kendine ait yöresel giysileri bulunmaktadır. Bu giysiler, ait olduğu yörenin kültürel kimliğini taşıyan kıyafetlerdir. Bahsedilen geleneksel, yöresel giyim-kuşam anlayışı II. Dünya Savaşı sonrası kentleşme ve küreselleşmenin beraberinde kullanımı giderek azalmış ve yerini seri üretim ürünlerine bırakmıştır (Özdemir, 2019: 289).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde görülen giyim-kuşam, pek çok farklı açıdan değerlendirilmeye açıktır. Statü, sosyoekonomik durum, etnik köken, cinsiyet, yaş grubu gibi özellikler giyim-kuşam üzerinde etkisi olan faktörlerdir. Festivalde protokol üyelerinin giyim-kuşamı diğer katılımcılardan farklı, daha şıktır. Bunun yanı sıra özgürlükçü yaklaşımı olan festivallin katılımcıların dilediklerini giyinmesi serbesttir ancak bu durum bazı aktif katılımcılar için geçerli değildir. Festival mekânında çeşitli görevlerde bulunan bireyler tek tip giysiler, fular, yaka kartlığı gibi aksesuarlar kullanmaktadır. Festival alanında görevli personellerin tek tip giyim-kuşamı hakkında sosyal işler müdürü şunları aktarmıştır:

“Festivalde görevlilerin tek tip olması için niye önemli çünkü kimlik olarak sen festival yönetiminde görevli üyesin ve insanlar bunu bilmeli. Baktığım zaman tek tip bir giyimle burada ciddiyet, burada bir gerçekten örnek bir hareket örnek bir çalışma olduğunu bilmesi lazım. Festivalin 50 yılı anısına kıyafetlerimizi gösteri ekiplerine dair tişörtlerimiz dağıttık çünkü onların festival kıyafeti bir de gezmeleri veya sivil arasında fark var. Örneğin Gürcistan halk dansları ekibi Arhavi festivalinin kıyafetini giydiği bir şekilde dolaştığı zaman şehir insanların önünde herhangi bir vatandaşın aynı olmamalı. Bu sadece Gürcistan zarfında da değil gelen ekip ne yapıyor, bizim kıyafetimiz de şehirde dolaşıyor ve şehirde bir canlılık geliyor” (KK-7).

Şekil 16: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali görevlilerinin giydiği tişört (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Festivalde yer alan bir diğer aktif katılımcı grubu sanatçı ve dans ekipleridir. Söz konusu katılımcılar, pasif katılımcılardan farklı olarak abiye, takım elbise veya sahne

kostümü olarak adlandırılan giysileri giyinmektedir. Arhavi halk oyunlarında yer alan katılımcılar bölgenin yöresel elbiselerinden oluşan bir kostüm giyinmektedir. Kostüm erkeklerde kabalak, hâkim yaka gömlek, yanları işlemeli ceket, şalvar, fişeklik, kemer ve deri çizmeden oluşmaktadır. Kadınlar ise üçetek sırma, peştamal, yelek, fes (boncuk veya lira süslemeli), oyalı yazma, şalvar, babetten oluşmaktadır. Yöresel kıyafette tercih edilen renkler bordo, altın rengi, beyaz ve siyahtır. Erkeklerde altın rengi, siyah ve beyaz renkler daha ağırlıkta görülürken kadınlarda beyaz, altın rengi, siyah ve bordo ağırlıktadır.

Şekil 17: Yöresel elbiseler (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Geleneksel giyim-kuşam küreselleşmenin beraberinde aktifliğini yitirmiş ve kendisine halk oyunlarında yeni bir yer bularak kendisinden söz ettirmeye devam etmektedir. Geleneksel giyimde yer alan kabalak, günümüzde fötr veya spor şapka tercihleriyle festivalde katılımcılar tarafından tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra erkek aksesuarı olarak kol saati, güneş gözlüğü, yüzük, kemer de kullanılmaktadır. Kadınlar özelinde geleneksel giyim-kuşamda yer alan lira süslemeli fes yerini taç, bandana gibi kadın aksesuarlarına bıraktığı söylenebilir. Ayrıca zincir, küpe, bileklik, kol saati, yüzük, el çantası, kolye vb. aksesuarlar kadın katılımcılar tarafından festivalde de kullanılmaktadır.

Festivallerde farklı yörelere ait göstergeler taşıyan yöresel kıyafetler, küreselleşmenin ve modanın da etkisiyle birlikte etkisini yitirmiştir. Samsun'un Çarşamba ilçesinden gelen bir katılımcıyı yumurta topuk ayakkabıdan ayırt etmek mümkünken günümüzde standart bir ayakkabıdan bu çıkarımı yapmak söz konusu değildir. Moda anlayışının getirdiği giyim-kuşam ve süslenme kültürü, farklı kuşakların benzer giyim-kuşamı edinmesiyle bir noktada birleştiricilik sunmaktadır.

3.4.5. Festivalde Mutfak Kültürü

Canlıların temel ihtiyaçlarından biri olan beslenmeye dair yeme, içme, pişirme, saklama ve sunulma gibi özellikler mutfak kültürü olgusunu meydana getirmektedir. İnsanlar tarafından çeşitli zamanlarda tüketilen yiyecek ve içeceklerde bireyin gelenek ve görenekleri, sağlık koşulları, inancı, kişisel tercihleri, coğrafi özellikleri başta olmak üzere pek çok faktör söz konusudur. Aynı zamanda bir yemeğin üretiminden tüketimine kadar geçen dağıtım, hazırlanma safhaları da yemeğin kültürler arası farklılık göstermesini sağlamaktadır. Yiyeceğin hayvansal veya bitkisel kökenli olmasına göre bahçe, mera gibi mekânlarda üretilmektedir. Üretimi gerçekleştirilen yiyecekler çeşitli muhafaza yöntemlerinin beraberinde depolanarak sevkiyatlar gerçekleştirilmektedir. Üretim ve dağıtım aşamaları gerçekleştirilen bu yiyecekler, farklı pişirme teknikleri (buğulama, tavalıma, fırınlama vb.) ve kullanılan malzemeler neticesinde tüketime hazır konuma gelmektedir. Yiyeceğin tüketimi çatal, kaşık, bıçak, çubuk veya elle gerçekleşmektedir. Bahsi edilen tüm aşamalar kültürel süreçle birlikte meydana gelmekte ve mutfağın bir kültür ürünü olduğunu ortaya koymaktadır (akt. Özdemir, 2019: 270). Yemeğin ateşle birlikte çığ konumdan pişmiş konuma gelmesi, o yemeğin kültür tarafından dönüştürülmesini veya kültüre dönüşmesini ifade etmektedir (Goody 2013: 31).

Farklı besinler ve farklı pişirme teknikleri kültürel dokunun özelliğidir aynı zamanda hazırlanan yemeğin tüketim ortamı sosyokültürel açıdan bir iletişimsel zenginliktir. Yemek masasında kurulan diyaloglarla dostlukların pekişmekte, siyasi anlaşmaların yapıldığı da görülmektedir. Bu açıdan yemek, insanlar için birleştiricidir. Türk toplumlarında yemek çeşitli şöenler, egemenliğin kontrolü gibi pek çok açıdan birleştirici özelliğiyle görülmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde yer alan şöen ziyafetleri bunun başlıca örneğidir.

Farklı toplumlara mensup bireylerin yeme-içme faaliyetinin farklı biçimlerde yaptığı görülmektedir. Servis edilmeye hazır durumdaki yemek evin herhangi bir odasında yenilebileceği gibi herhangi bir açık mekânda da yenilebilmektedir. Yine söz konusu yemek masa, yer sofrası veya bir iskemle üzerine konulmuş sini üzerinde tüketilebilmektedir. Sofra, bireyleri bir mekânda birleştiren sosyal, dinî ve eğitsel dokuları barındıran çok yönlü kültürel bir mekândır (Özdemir, 2019: 272). Cömertlik göstergesi sofraya açmak ve misafir ağırlamak Dede Korkut Hikâyelerinde pek çok anlatıda mevcuttur. Dirse Han Oğlu Boğaç Han

Hikayesinde yer alan “*Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü?*” (Ergin, 2021: 289) ifadesi bunun bir örneğidir.

Türk kültüründe şölenler başta olmak üzere düzenlenen eğlenceler yiyecek ve içeceklerle bağlı olarak oluşum göstermiştir (Özdemir, 2005: 190). Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde tüketilen yiyecek ve içecekler bölgenin yöresel besinlerine dayalıdır. Festival mekânında yerel mutfak ve sokak lezzetleri yanında restoran ve kafelerde tüketilen yiyecek ve içecekler de yer almaktadır. Festival alanında yöresel lezzetlerin yanı sıra küreselleşmenin beraberinde tüketimi artan besinlerinde pazarlandığı görölmektedir. Katılımcılar, haşlanmış veya közde mısır, köfte ekmek, sucuk ekmek, dondurma, su, çay, milkshake vb. yiyecek ve içecekleri açılan tezgâhlardan belli bir ücret karşılığında alabilmektedir. Düzenlenen bazı Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivallerinde Çaykur’un stant açarak katılımcılara ücretsiz çay dağıttığı da bilinmektedir. Festivalin içeriğinde bulunan “*Hamsili Ekmek Yapma Yarışması*” ve “*Laz Böreği Yapma Yarışması*”⁵ yörenin mutfak kültürünü katılımcılara tanıtmak adına önemli yarışmalardandır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde katılımcıların dışarıdan yiyecek-içecek getirmesi serbest ancak alkollü içeceklerin getirilmesi festival kuralı yanında halkın hoş karşılamaması, taşkınlığa sebebiyet verebilecek olması gibi nedenlerden ötürü yasaktır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde pasif katılımcılara herhangi bir ikram verilmemekle birlikte sahne alacak olan sanatçılara Laz Böreği başta olmak üzere yöresel lezzetler ikram edilmektedir.

3.4.6. Festivalde Müzik Kültürü

Bireyin iç ve dış dünyasının aktarımını sağlayan müzik, insanlığın tarih sahasında kendini bulduğu ilk anlara kadar uzanmaktadır. Tabiat seslerinin taklidi başta olmak üzere insanlık, sesini pek çok amaç ve şekilde kullanmıştır. İnsanlığın müzikle ilişkisi, müziğin pek çok duygu ve düşüncüyü aktarabilmesinden ötürü hep sürmüştür. Yaşanan üzüntüden eğlenceye her türlü duruma uyum sağlama özelliğine sahip olan müzik, Türk topluluklarında da toplumun çeşitli duygu ve düşüncelerini dile getiren araç olmuştur. Türk kültüründe var olan sığır, şölen ve yuğ bunun birer örneğidir.

⁵ Detaylı bilgi için “*festivalde oyun ve yarışmalar*” başlığına bkz.

Eğlence, av ziyafetleri gibi geçmiş dönem organizasyonlarında yer alan çeşitli ayinsel dokular günümüzde kentsel bir organizasyon olan festivalde, müzik sayesinde dinsel ve yerel kökenli unsurları aynı sosyokültürel ortamda buluşmaktadır (Özdemir, 2005: 255). Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde kullanılmakta olan müzik anlayışı da tıpkı geçmiş dönemin müziği gibi çok fonksiyonludur. Kullanılan müzik katılımcıların zevkine hitap ederken bir yandan kültürün aktarılmasına yardımcı konumdadır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festival'i pek çok müzik tarzını bir araya getiren ve icra mekânı sunan bir eğlencedir. Festivalde pop ve Karadeniz müziğine sıkça rastlanıldığı görülmekle birlikte rap, arabesk gibi tarzlara da yer verilmektedir. Örneğin 50. Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali'ne rap sanatçısı Sefo sahne almışken 39. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde pop müzik sanatçısı Sertap Erener sahne almıştır. Bunun yanı sıra festivale Karadeniz müziğinin temsilciliğini yapan Resul Dindar, Volkan Konak, Grup İsina, Karmate, Selçuk Balcı başta olmak üzere pek çok sanatçı da sahne almıştır. Festivalde yer alan ulusal ve uluslararası çapta tanınırlığı olan sanatçılar sayesinde Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin reklamı daha iyi şekilde yapılmaktadır. Festivalde sahne alacak olan sanatçıların seçilmesi küreselleşme açısından da ele alınabilmektedir. Geleneksel eğlencenin batılı değerlerle revize edilerek sunulduğu festivallerde kültürel değerleri barındıran sanatçıların, festival yapısından uzaklaştırıldığı görülmektedir. Yapılan görüşmede kaynak kişi ilk dönem Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ndeki müzik anlayışını “O zaman Moğollar, Kurtalan Ekspres vardı ama bir de Arhavi’de orkestra vardı” (KK-1) sözleriyle ifade etmiştir.

Şekil 18: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Demet Akalın konseri (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde sahne alacak sanatçının global çapta tanınırlığı festivalin prestiji açısından önemlidir. Sanatçının X, Instagram vb. sosyal medya platformlarındaki paylaşımları festivalin milyonlar çapında tanınmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda festivalde sanatçıların şahsi paylaşımlarının yanı sıra konsere ilişkin yapılan haberler de festivalin popülaritesini arttırmakta etkindir. Örneğin 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde Demet Akalın ve Resul Dindar arasında geçen sahne krizi yerel gazeteler başta olmak üzere pek çok dijital mecrada konu olmuştur.

şekil 19: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali sahne krizi (Gazete Rize, 2023).

Festivalde sahne alacak sanatçıların seçilmesinde pek çok etken vardır. Bunlardan en önemlisi bütçedir. Bütçe belediye başta olmak üzere kaymakamlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve sponsorlar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Hemşerilik, dinî değerler, sanatçıların katılımcılar tarafından tanrılığı da önemli etkenler arasındadır. Sanatçıların sahne performansları önceden profesyoneller tarafından organize edilen AGM'de icra edilmektedir. Sahne genellikle sunucu ve sanatçılar tarafından kullanılmakla birlikte konuşmacılar, ödül takdimi ve siyasetçilerin de ara ara sahnede yer aldığı görülmektedir.

Şekil 20: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Koliva konseri (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Festivalin program akışına göre genellikle ilk sahne performansları halk oyunları ekibi gösterisiyle başlamakla birlikte yerel, amatör veya daha az tanınır sanatçı ve gruplarla başlamaktadır. Ardından yöresel müzik yapan sanatçılar ikinci konser performansı olarak sahneye davet edilmektedir.     nc  ve son konser performansı da ulusal veya uluslararası tanınırlı a sahip sanatçıdır. Söz konusu sanatçı gecenin ilerleyen saatlerinde “*assolistler en son gelir*” edasıyla sahne almaktadır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde müzik, katılımcıların e lenmelerinde ve hoş vakit geçirmelerine yardımcı bir araçtır. Ücretsiz olan bu festivalle birlikte katılımcılar pek çok sanatçıyı herhangi bir ücret ödemeksizin dinleme ve görme fırsatını elde etmektedir ( zdemir, 2005: 314). Festivalde müziğin bir diğer yeri de katılımcıların sahne performansları arasında sıkılmasını engelleyici bir araç olarak yer etmesidir. Sanatçılar arası sahne geçişlerinde arka planda  alan müzik, katılımcılar için boşlukları doldurmakta ve ritme kendilerini bırakmasını sağlamaktadır. Kendini ritme kaptıran katılımcılar el sallama, baş sallama, yerinde salınma gibi hareketlerle çalınan m zi e eşlik etmektedir.

3.4.7. Festivalde Dans Kültürü

Festivaller söz konusu olduğunda önemli yapısal unsurlardan biri de katılımcılar tarafından sergilenen danslardır. Fransızca “*danse*” ifadesinden türetilen dans, batılı dillerde “*tanse, dance*” gibi adlandırmalarla anılmaktadır. “*Müzik temposuna uyularak yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri*” (2015: 209) olarak tanımlanan dans ifadesi

için Türkçe 'de “*raks*” sözcüğü kullanılmaktadır. Türkçe 'de raks sözcüğünün yanı sıra “*oyun*” adlandırması da söz konusudur. Oyun sözcüğü Türk mitolojisinde “*şaman*” olarak karşımıza çıkmakta ve şaman sözcüğü de Mançuca bir sözcüktür. Mançuca'da “*Samarambi*” olarak telaffuz edilen şaman ifadesi “*sıçramak, dövünmek*” ve “*Samdambi*” ifadesi ise “*oyynamak*” manasına gelmektedir (Tuna, 2000: 12-13). Çeşitli hareketlerden meydana gelen dansın tabiatın taklidi sonucu oluşum gösterdiği ileri sürülmekte olan Eroğlu, “*kültürün doğuşunda oyun, oyunun şekillenmesinde ise dans temel öğedir. İnsanoğlu diğer oyunları gerçekleştirmeden önce dansla tanışmıştır. Bu nedenle de kültürün en temel ve önemli öğesi; oyunun en temel ve önemli öğesi olan danstır*” (2017: 216) sözleriyle de dansın toplumlar için önemini vurgulamıştır.

İnsanlığın ilk anlarından itibaren var olduğu düşünülen dansın başta dinî ritüeller çerçevesinde oluşum gösterdiği ve zaman içerisinde eğlence odaklı bir aktiviteye doğru evrildiği görülmektedir. Festivalde yerel halk ve dışarıdan gelen katılımcılar müziğin türüne göre bildikleri halk oyunlarını ya da modern dansları sergilemektedir. Festivalde yer alan danslardan biri Artvin halk oyunlarıdır. Halk oyunu kültürel kimliğin korunmasını, aktarılmasını ve sürdürülmesini sağlayan önemli bir unsurdur. Artvin halk oyunlarının insan-tabiat, insan-toplum ilişkilerine yer verdiği gibi Artvin'in coğrafi özelliklerine oyun adlarında yer verilmiştir. Kıvrık Çoruh, Orta Batum, Durgun Çoruh bunların birkaçıdır. Halk oyunlarının mahallilik özelliğinden ötürü coğrafi yakınlık gösteren yerleşimlerle benzerlikler gösterdiği de görülmektedir (Bali, 2017: 82). Artvin halk oyunlarının oluşumunda insan-tabiat ilişkileri, savaşlar, kalıp davranışlar, sosyal yaşam gibi pek çok etken söz konusu olmakla birlikte etkenlerle mücadelede kullanılan bıçak, tüfek, fişek, peştamal vb. araçlar da oyunun icrasında kullanılan malzemeler arasında yer almasını sağlamıştır. Artvin yöresi halk oyunlarında giyim, kadın ve erkeklerde değişiklik göstermektedir. Halk oyunlarında karşımıza çıkmakta olan giyim, geleneksel notaları bünyesinde taşımakla birlikte zaman zaman ufak değişikliklere uğramaktadır.⁶

⁶ Detaylı bilgi için “*Festivalde giyim-kuşam kültürü*” başlığına bkz.

Şekil 21: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Arhavi Halk Oyunları Ekibi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde Artvin halk oyunlarını icra eden Arhavi Belediyesi Halk Oyunları Ekibi davul, akordeon, kaval, tulum, kemençe gibi çalgıların eşliğinde oluşturulmuş ezgilerden oluşan müzikle birlikte *“Acara, Vazriya, Düz Horon, Deli Horon, Cilveloy, D ne, Hemşin Horonu, Borçka Hemşin, şahlan, Sarı Kız Horunu ve Hopa Hemşin”* danslarını icra etmektedir. Festivalde icra edilen Artvin halk oyunları, gösteri ekiplerinin yanı sıra pasif katılımcılar tarafından da sergilenmektedir. Bu sergilenme biçimi, sahne performansları arası geçişlerde çalınan müzik veya yöresel sanatçıların sahne performansları esnasında çalınan müziğe bağlı olarak horon halkalarının kurulması ya da sağa sola salınma biçimindedir.

Festivalde yer alan dans biçimlerinden biri olan sağa sola salınma hareketi, katılımcıların kendini müziğin ritmine bırakmasının beraberinde gerçekleşmektedir. Söz konusu eylem ritme bağlı olarak baş sallama, ayakla ritim tutma, parmak şıklatma vb. şeklinde de görülmektedir.

Festivalin son dönemlerinde dünya çapında popüler olan DJ performansları ve tekno konserlere bağlı olarak festival etkinlikleri sonrası DJ performansı sergilenmeye başlamıştır. Bu durum DJ performansına bağlı olarak gelişim gösteren dans biçimini de meydana getirmiştir. Söz konusu dans biçimi herhangi sabit bir kalıba bağlı kalmaksızın yapılan hareketler bütünü olarak ele alınabilmektedir.

Şekil 22: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali DJ performansı (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

3.4.8. Festivalde Oyun ve Yarışmalar

Türk kültüründe eğlencenin bir parçası da oyunlardır. Oyun ifadesi Türkçe Sözlük' te *“yetenek ve zek  geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence”* (2011: 1830) şeklinde açıklanmıştır. Birden çok tanımı karşılayan oyun sözcüğüyle hentbol, futbol, basketbol vb. spor müsabakaları; tavla, dama, satranç gibi zek  oyunları; saklambaç, yerden yüksek vb.  ocuk oyunları; iddia, süper loto, kazıkazan vb. şans oyunları; günümüz teknoloji çağında ise cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi materyaller doğrultusunda oynanan teknolojik oyunlar; Meddah, Ortaoyunu vb. sahnede icra edilen oyunlar şeklinde çok alanı içerisinde barındırmaktadır ( zdemir, 2019: 279).

Oyun, Türk eğlence tarihinde öneme sahiptir. Kutadgu Bilig ve Dede Korkut Kitabı başta olmak üzere pek çok kaynakta oyunun muhtevası hakkında bilgiler söz konusudur. Oyun geleneğinin oluşumu dinî kökenli ritüellerle de ilgilidir. Örneğin ruhan  güçleri olan şaman ifadesinin Yakutlar' da *“Oyun”* şeklinde adlandırıldığı görülmektedir (Köprülü, 2009: 94). And, oyun sözcüğünün sadece şaman ifadesi için kullanılmadığını, Türkistan'da şamanın icra ettiği ayin için de kullanıldığını belirtmiştir (And, 2003: 37).

Huizinga, oyunun kültürden önce var olduğunu ve farklı kültür biçimlerinin oluşmasında etken olduğu görüşünü *Homo Lundes* adlı çalışmasında şu şekilde ifade etmiştir:

“Kurmaca gibi olağan hayatın dışındaymış asına hissedilen, bununla beraber oyuncuyu tamamen kavrayabilen  zg r bir eylem olarak tanımlamak mümkündür ki her türlü maddi çıkar ve yaradan arınmış, özellikle sınırlandırılmış bir zaman ve mekânda tamamlanan, belirli kurallara uygun olarak düzen içinde cereyan eden ve insan ilişkilerinde kendilerine bile isteğe esrarla çevreleyerek ya da kılık değiştirerek alışılmış dünya karşısındaki tuhaflıklarını vurgulayan gruplar doğurmaktadır.” (Huizinga, 1994:10-11).

İki bireyin veya grubun birbirine rakip olarak oynadığı oyun, bireyin yeni bir rol kazanmasına yardımcı bir vasıta olmakla birlikte güç, tecrübe, yetenek, analitik düşünme, cesaret gibi pek çok unsuru da etkili biçimde kullanmaya sevk etmektedir. Tüm bu unsurları nitelikli bir biçimde kullanan ve oyunun kurallarına tabii kalan birey veya gruplar oyundan maddi bir kazanç, plaket vb. ödül kazanarak takdir edilmektedir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde icra edilecek yarışmalar festival komitesince belirlenmektedir. Belirlenen yarışmaların ne zaman, nerede ve hangi kurallar çerçevesinde icra edileceği yine festival komitesince belirlenmekte olup temel amaç katılımcıları eğlendirirken yörenin kültürel değerlerinin de yaşatılmasıdır. Bu bağlamda gelenekte var olan ve geçmiş dönemlerde günlük hayatta sürdürülen dibekte mısır ayıklama, fındık ayıklama, aykırı hızarla odun kesme, dik hızarla tahta biçme vb. faaliyetlerinin oyun ve yarışma formatında katılımcılara sunulmaktadır.

Festivalde icra edilecek oyun ve yarışmalara katılım komite üyelerinin belirlediği ve ilan ettiği günlerde başvuruların alınması yoluyla sağlanmaktadır. Yarışmalara her yaştan, her dinden, her meslekten bireyin katılması serbesttir. Düzenlenen oyun ve yarışmalar katılımcıların eğlenmesine yardımcı birer unsurdur. Bu bağlamda icra edilen oyun ve yarışmalar aktif katılımcıların eğlence, heyecan duygularını pekiştirmekte kalmayıp pasif katılımcı rolündeki bireylere de aynı hazzı yaşatmaktadır. Oyun ve yarışma esnasında yaşanan bu çift taraflı haz tezahüratların beraberinde hırsla dönüşerek rekabetin artmasını sağlamaktadır.

3.4.8.1. Kent Kültürüne Bağlı Gelişim Gösteren Oyun ve Yarışmalar

Bisiklet Yarışması: Bir kent festivali olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde gündüz etkinlikleri kapsamında bisiklet yarışması düzenlenmektedir. Bisiklet yarışması, bireysel katılıma müsait yapısı gereği kentliliğin getirisi olan bireycilik algısını da pekiştirmektedir. Aynı zamanda bir spor etkinliği de olan bisiklet modern yaşamda insanların günlük olarak kullandıkları bir eğlence ve ulaşım aracıdır.

Şekil 23: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Bisiklet Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Bisiklet yarışması, Arhavi Bisiklet Derneği beraberinde  evre il ve ilçelerden gelen bisikletçi katılımcıların beraberinde sağlanmaktadır. 10-20 km arası mesafede düzenlenen bisiklet yarışması iki turdan meydana gelmektedir. Yarışmaya katılımda en önemli husus yaşı skalasıdır. Yarışmaya 18 yaşı altı bireylerin katılımı kabul edilmemekle birlikte ilk grup 18-39 ve ikinci grup 40 yaşı üstü olacak şekildedir. Düzenlenen 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde bisiklet yarışmasında dereceye giren yarışmacılara plaket ve ödül takdimi yapılmıştır. Ödül olarak yarışmada birinci olana bisiklet, ikinciye gram altın ve üçüncüye de yarım gram altın verilmiştir.

Plaj Voleybolu Yarışması: Denize kıyısı olan Arhavi, mekânı ve sportif faaliyetler temasına uyması gereği gündüz etkinlikleri kapsamında plaj voleybolu yarışmasını düzenlemektedir. Yarışmaya  evre il ve ilçelerden sporcular katılım göstermektedir. Kadınlar ve erkekler olmak üzere iki grupta icra edilmektedir. Plaj voleybolu yarışması ikişer kişilik takımlar arasında düzenlenmekte olup yarışmada dereceye giren katılımcılara madalya ve kupa takdim edilmektedir.

Şekil 24: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Plaj Voleybolu Yarışması (Kişisel Arşiv, 2024).

Sokak Basketbolu Yarışması: Kent yaşamına geçişin ardından geleneksel oyunlar çeşitli sokak aralarında oynanmaya devam ederken bir yanda da küresel çapta oynanan oyunların olduğu görülmektedir. Bu oyunlardan biri de basketboldur. Sokak basketbolu, gençlerin bir arada sosyal bir faaliyette bulunmasına yardımcı unsur olmasının yanı sıra kentliliğin getirisi olan bireysellikten sıyrılmanın arkadaşlık, dostluk kurmanın kapısıdır. Kentte parklarda, boş arazilerde oynanan basketbol Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde farklı kesimlere hitap etme ve tanınırlığını artırma gibi amaçlar doğrultusunda yarışma formatında icra edilmektedir.

Şekil 25: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Sokak Basketbolu Yarışması (İnternet Arşivi, 2024).

Sokak basketbolu yarışması, kadınlar ve erkekler olmak üzere iki grupta düzenlenmektedir. Beşer kişilik gruplardan oluşan takımlar, yaş gruplarına göre kategorize edilen yarışmacılar periyotta mücadele göstermektedir. Her bir periyot 10 dakikadır. Eleme sistemiyle işleyiş gösteren sokak basketbolunda galibiyet elde eden takıma plaket ve ödülleri takdim edilmektedir.

Satranç Turnuvası: Uzun yıllardır oynan bir oyun olan satranç, popüler bir akıl oyunu olmasından ötürü festivalde kendine yer edinmiştir. Festivalde satranç turnuvası iki kategoride olmaktadır. Bu 10 yaş ve altı, 2017 ve öncesinde doğanlar şeklindedir. Satranç müsabakası 35'+30"⁷ şeklindedir. Turnuva, Türkiye Satranç Federasyonu tarafından düzenlenmekte olup kazanan oyuncuya plaket ve ödül takdim edilmektedir.

Halı Saha Futbol Yarışması: Kent yaşamında kendini bulan bireyler sosyalleşme ve hoş vakit geçirme ihtiyacı duymaktadır. Her şehirde ve hemen hemen her mahallede bulunan halı sahalar, bireylerin bu ihtiyacını giderme işlevi görmüştür.

⁷ Her yarışmacının oyun süresi 30 dakikadır. Bu süreye hamle başına da 35 saniye eklenmektedir.

Halı saha yarışması, Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde farklı toplumları bir araya getirerek sosyalleştirme ve rekabet içerisinde hoş vakit geçirmeye yardımcı olmaktadır. Gençler ve yetişkinler tarafından çokça rağbet gören bu sportif faaliyettir. Yedişer kişilik takımlardan oluşan yarışmacılar hünerlerini iki devrede icra etmektedir Her devre yarım saat şeklindeyir. Eleme usulünce galibiyet gösteren takımın belirlendiği halı saha futbol yarışmasında kazananlara plaket ve ödül takdim edilmektedir.

Tavla Turnuvası: Tarihi Pers İmparatorluğu'na dayanan bir oyun olan tavla, bireyselliği ön plana çıkaran bir oyundur.

Festivalde herhangi bir yaş skalası sınırı bulunmayan tavla turnuvasında kazanan beş sayıya ulaşandır. Turnuvada dörder sayıda olan katılımcılar için bitiş sayısı altıdır. Eleme sistemiyle ilerleyen tavla turnuvası, yediden yetmişe her kesimden katılımcı tarafından seyredilmektedir. Turnuvada galibiyet elde eden katılımcı, festival komitesi tarafından belirlenen ödüle laik görülmektedir.

3.4.8.2. Gelenek Merkezli Oyun ve Yarışmalar

 ay Toplama Yarışması: Yörenin en önemli geçim kaynaklarından birinin çay olması, çayın yöre kültüründe etkisi ve çay turizmine dikkat çekilmesi açısından festival bünyesinde yarışma olarak düzenlenmeye başlamıştır.  ay toplama yarışmasının kültürel açıdan önemini kaynak kişi şu şekilde aktarmıştır:

“Festivalin özellikle kültürel etkinlikleri alanında daha iddialı olmasının en büyük sebebi de yöre insanının bu etkinliklere değer vermesidir. Yöre insanının yapmış olduğu çalışmaları aynı zamanda dışarıdan gelen yerli ya da yabancı turiste çok iyi paylaşması ve pazarlamasıdır. Özellikle bugün yapılan bu çay toplama yarışması bizim yani Laz kültürüne ait bir yarışmadır ve belki de yapılan tek çay toplama yarışmasıdır” (KK-7).

 ay toplama yarışması düzenlenirken dikkat edilen en önemli husus, festivalin çay sezonuna denk gelmesidir. Seçilen uygun zaman diliminin beraberinde festival komitesi  yeleri tarafından toplanacak çay arazisi mekânı belirlenmektedir. Mekân kimi zaman festival b  esi tarafından karşılanırken kimi zaman da arazi sahibinin ba ışlaması üzerine seçilmektedir. Belirlenen  ay toplama mekânı, trafik şeridi (bant) yardımıyla katılımcı sayısı kadar eşit parçalara bölünür. Eşit bölünen çay kulvarlarının bir tarafında kadın, diğer tarafında da erkek yarışmacılar bulunmaktadır. Kadınlar ve erkekler olacak şekilde iki grupta icra edilmekte olan yarışmada çayın toplanma süresi standart bir süreye sahip değildir. Toplanacak  ay arazisinin metrekaresine ve çayın yo unlu una bağlı olarak 5-10

dakika arasında değişebilmektedir. Yarışmacılar, yarışma mekânına kendi çay makasları ve çay bezleri ile katılım sağlamaktadır. Yarışmada en önemli hususlardan akülü veya benzinli çay toplama makinelerin kullanılmamasıdır.

Şekil 26: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Çay Toplama Yarışması (Kişisel Arşiv, 2023).

Belirlenen süre içerisinde toplanan çaylar hakem öncülüğünde tartılmaktadır. Yarışmada her iki grupta da kilogram olarak en fazla çay toplayarak dereceye giren katılımcılara ödül ve katılım belgeleri takdim edilmektedir. 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde birinciye çay toplama makinesi ve kuru çay, ikinciye ufak mutfak aleti ve kuru çay üçüncüye ise hediye çeki ve kuru çay ödül olarak verilmiştir.

Hamsili Ekmek ve Laz Böreği Yapma Yarışması: Hamsili ekmeğin en önemli malzemesi yörenin de önemli besin kaynağı olan hamsidir. Hamsili ekmek, yöre ile özleşmesi ve geleneksel bir lezzet olmasından ötürü festivalde yarışma formatında yer almıştır.

Yarışmaya katılımda herhangi bir cinsiyet kısıtlaması bulunmamaktadır. Yarışmacılar, yarışma öncesi hamsili ekmeklerini tepsi ile sunuma hazır bir biçimde festival görevlilerine teslim etmektedir. Her yarışmacı tepsisine bir mahlas seçmektedir. Festival görevlileri, tadım için görevli jüriye önce mahlasla birlikte tepsiyi jüri üyelerine göstermektedir. Jüri üyeleri, her tepsi için tadım ve oylama yapmaktadır. Söz konusu işlemin ardından tepside yer alan diğer hamsili ekmek dilimleri izleyicilere ve orada yer alan gösteri

ekiplerine dağıtılmaktadır. Bu sayede daha önce hamsili ekmeği tatmamış bireyler tatma fırsatı elde etmektedir. Yapılan oylamalar neticesinde dereceye giren yarışmacılara katılım belgeleri ve ödülleri takdim edilmektedir.⁸

Şekil 27: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Hamsili Ekmek ve Laz Böreği Yapma Yarışması (Belediye Arşivi, 2023).

Laz böreği ve hamsili ekmek yapma yarışmasına katılım gösteren tüm yarışmacılara masraflarını karşılamak adına alışveriş çeki verilmektedir. Söz konusu uygulama hakkında kaynak kişi “*maliyeti olan yarışmalar da var nedir bunlar hamsili ekmek ve Laz böreği yapma yarışması. Mesela bugün bir hamsili ekmeği veya biraz görevi yaptığımız zaman en az maliyeti 1.000 lirayı bulur. Bu durum da bizde tüm yarışmacılara maliyetini karşılayacak hediye çekini veriyor ve mahcup etmiyoruz*” (KK-7) yorumunda bulunmuştur.

Mutfak bilgi ve deneyiminin yansıtıldığı bu tür yarışmalar geleneksel bilgi ve uygulamaların sergilenmesi yanında kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasına da fırsat vermektedir. Yarışmacılar yemek yapmak yanında rakipleriyle kıyasıya bir rekabete girerek başarılı olmanın hazzını yaşamakta ve festival kapsamında kendi becerileriyle bir statü elde etmektedir.

Dibekte Mısır Ayıklama Yarışması: Yörenin önemli besin kaynaklarından biri olan mısırın pek çok biçimde tüketilmektedir. Yöre halkı tarafından ekiminden hasadına her aşamasında imecesi de bulunan mısırın ayıklanması da bir imece etkinliğidir. Geleneksel toplum yapısında temel besin kaynaklarından olan mısırın uzun yıllar imece yöntemiyle ayıklandığı bilinmektedir. Mısırın yapısı gereği çok tanecikli olmasından ötürü birden çok insanın yardımlaşarak günlerce yapacağı ayıklama işleminin süresini azaltmak adına icat

⁸ Hamsili Ekmek Yarışmasının puanlama süreci Laz Böreği Yarışması ile aynı şekildedir.

edilmiş bir araç olarak karşımıza dibek çıkmaktadır. Dibek mısır ayıklama başta olmak üzere üzüm, hurma gibi meyvelerin şırasını çıkarma; ceviz, kestane gibi sert kabuklu yemişlerin kabuğunu kırma gibi pek çok farklı amaca hizmet eden bir araçtır.

İlkel bir alet olan dibek, işlevselliğini koruması dolayısıyla günümüze kadar gelmiş olup aktif bir biçimde kullanılmamaktadır. Yöre halkının kültürel bir mirası olan dibeğin tanıtılması, geleneğin yaşatılması gibi amaçlar doğrultusunda festivalde yarışma olarak icra edilmektedir.

Şekil 28: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Dibekte Mısır Ayıklama Yarışması (Kişisel Arşiv, 2024).

Dibekte mısır ayıklama yarışması kadınlar ve erkekler olmak üzere iki grupta icra edilmektedir. Yarışmacılar iki kişilik gruplardan meydana gelmektedir. Yarışmacılardan biri mısırı dövme işlemi için dibeğin üstünde yer alırken diğer yarışmacı kuvvete maruz kalan mısır koçanlarındaki mısır tanelerini ayırmaktadır. Komite tarafından belirlenen süre zarfında en çok dibekte mısır ayıklamak için yarışmacılar rekabete girmektedir. Yarışma sonucunda tartılan ve en çok mısır tanesi ayıklayan yarışmacılara ödülleri takdim edilmektedir. Yarışmada verilen ödüller, o dönemki festivalin sponsorlarına bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle küçük ev aletleri, hediye çeki, gram altın vb. şeklinde olduğu görülmektedir.

Fındık Ayıklama Yarışması: Coğrafi ve iklim özelliklerine bağlı olarak yörenin önemli geçim kaynaklarından biri de fındıktır. Festivalin gündüz etkinlikleri kapsamında düzenlenen fındık toplama yarışması temelinde imece geleneğinden izler taşımaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde düzenlenen bu festivalde yardımlaşma üzerine kurulu fındık toplama, ayıklama ve kurutma işlemlerinden sadece biri olan fındık ayıklama işlemi üzerinden şekillenmektedir.

Yarışmada amaç, yörenin önemli geçim kaynaklarından ve kültürel değerlerinin oluşumunda etki gösteren fındığın tanıtılmasının yanı sıra imece geleneğinin de icra

edilmesidir. Bahsedilen konu hakkında kaynak kişi “köylerde eğlence pek kalmadı şu an yani öyle eskisi gibi değil önceden fındık ayıklama yarışması işte meci yapılır mısır ayıklama meci yapılırdı onlar yavaş yavaş artık herkes köy işlerini bıraktı kente daha çok yönelmeye başladı. Şimdi de bu fındık ayıklama yarışması ile köydeki eğlencemizi yaşıyoruz” (KK-9) yorumunda bulunmuştur.

Şekil 29: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Fındık Ayıklama Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Fındık ayıklama yarışması düzenlenirken dikkat edilen en önemli husus, festivalin fındık sezonuna denk gelmesidir. Yarışma, kadınlar ve erkekler olacak şekilde iki grupta icra edilmektedir. Dörder kişilik gruplar halinde yarışan yarışmacılar belirlenen süre zarfında fındıkları ayıklamaktadır. En çok fındığı ayıklayan grup ödül almaya hak kazanmaktadır. Yarışmada verilen ödüller, o dönemki festivalin sponsorlarına bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle küçük ev aletleri, hediye çeki, gram altın vb. şeklinde olduğu görülmektedir.

Aykırı Hızarla Odun Kesme Yarışması: Karadeniz Bölgesi orman rezervleri açısından önemli bir yere sahiptir. Bu durum bölge ve yöre halkını orman ürünleri üretmeye, tüketmeye de sevk etmiştir. Coğrafi özellikleri bakımından engebeli bir yerleşim alanına sahip olan Arhavi insanı, elindeki en büyük imkân olan ağacı fizyolojik ihtiyaçlarını giderme noktasında kullanmaya başlamıştır. Ağacın kesilerek farklı formlara sokulması işlevi farklı kesme biçimlerini de meydana getirmiştir. Bu biçimlerden biri de aykırı hızarla odun kesmedir. İnsan gücüne bağlı olarak yapılan bu geleneksel aykırı hızarla ağaç kesme işlemi geleneğin korunması, aktarılması ve tanıtılması gibi amaçlar doğrultusunda Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde yarışma formatına sokularak yer edinmiştir.

Şekil 30: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Aykırı Hızarla Odun Kesme Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2001 ve 2024).

Başta kas gücüne dayalı olan aykırı hızarla odun kesme yarışması, ikişer kişilik grupların rekabeti üzerinden ilerlemektedir. Yarışma alanına önceden gelen odunlar, yarışmacılar arasında kura işlemiyle paylaştırılmaktadır. Paylaştırılan odunlar yarışmacılar belirlenen süre (3 ila 5 dakika arasında değişmekte) içerisinde kesilmektedir. Kesilen odunlar süre sonunda tartılarak dereceye giren katılımcılara  d lleri takdim edilmektedir.  d ller, dönemin sponsorlarına göre değişiklik göstermektedir.

Dik Hızarla Tahta Biçme Yarışması: Yörenin ormanlarının zenginliği yöre halkının yaşamına, alışkanlıklarına ve kültürüne de etkide bulunmuştur. Ormanlar vasıtasıyla kap, kaçak, kaşık,  atal başta olmak üzere pek çok alet ve edevatı üretmişlerdir. Söz konusu üretim sağlanması, ağaçların kesilmesi ve işlenmesi yoluyla sağlanmaktadır. Yüksek ve yapılı ağaçların kesilmesi işlemi dik hızarla tahta bi medir. İnsan gücüne bağlı olarak icra edilen geleneksel dik hızarla tahta biçme işlemi geleneğin korunması, aktartılması ve tanıtılması gibi amaçlar doğrultusunda kentsel bir aktivite olan festivalde yer edinmiştir.

Yarışmacıların ikişer kişilik gruplar halinde yarıştığı yarışmada kesilecek tahtalar yarışma alanına  evre köylerden temin edilerek getirilmektedir. Tahtalar kura usul  yarışmacılara paylaştırılmaktadır. Paylaştırılan tahtalar önceden hazırlanan ve yarışma alanına getirilen iskeleye (dik hız) yerleştirilerek komite tarafından belirlenen süre zarfında kesmesi beklenmektedir. Biçme işlemi esnasında yarışmacıların su içmesi, dinlenmesi serbesttir. Komite tarafından istenen ebatta en erken kesimi tamamlayan grup yarışmanın galibi ilan edilmektedir. Yarışmada galibiyeti elde eden grup veya takım ödüllendirilmektedir.  d ller, festivalin sponsorlarına bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle küçük ev aletleri, hediye çeki, gram altın vb. şeklinde olduğu görülmektedir.

Şekil 31: 49. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Dik Hızarla Tahta Biçme Yarışması (Kişisel Arşiv, 2023).

Halat Çekme Yarışması: Birebir yörenin kendi kültürel değerleriyle özdeşleşmiş bir oyun olmamakla birlikte Türk toplumlarında bireysel veya takım oyunu şeklinde icra edilebilen geleneksel bir oyundur. Kökeni Osmanlı dönemine kadar dayanan halat çekme oyunu her yaştan, her dinden ve her cinsiyetten bireyin oynamasına müsait olma özelliğiyle de festivalde rağbet gören bir yarışmadır.

Yarışmada katılımcılar üçer veya dörder kişilik ikişer grup, takım şeklindedir. Hakemin düdüğü çalmasının ardından 2,5 metre sağında ve solunda olan yarışmacılar halatları çekmeye başlayarak rakip takıma saha çizgisini geçirtmeye çalışmaktadır. Yaklaşık 5 dakikalık bir süre zarfında oynan halat çekme oyununda kazananlara ödülleri takdim edilmektedir. Ödüller, her dönem değişmekle birlikte ufak ev aletleri, hediye çeki vb. şeklindedir.

Tahta Araba Yarışması: Orman açısından zengin olan yörenin halkı bu zenginliği her açıdan değerlendirmiştir. Zaman içerisinde marangozluk deneyimleri de gelişen halk geleneksel çocuk oyuncağı olarak tahtalı araba yapmaya başlamıştır.

Tamamı ahşaptan yapılan tahta arabalar yetişkin ve çocukların eğlence aracıdır. Tahtalı araba konusunda kaynak kişi “*çocukken babalarımız dedelerimiz tahtalı araba yapardı. Biz de onlarla köyümüzdeki rampanın başına geçer kayardık*” (KK-4) ifadesinde bulunmuştur. Gelenekte çocukları eğlenmeye ve hoş zaman geçirmeye sevk eden tahtalı araba günümüzde seri üretim plastik, metal vb. arabaların üretilmesinin ardından kullanımının azaldığı görülmektedir. Festival kapsamında “*Laz Ralli Tahta Araba*

Yarışması” adıyla da düzenlenen tahta araba yarışmasıyla birlikte geleneksel çocuk oyununun kentte yeni bir formda sunulmasıyla gelecek nesillere aktarılması, farklı toplumlara tanıtılması amaç edilmektedir.

Şekil 32: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali tahta arabaları (Kişisel Arşiv, 2023).

Yarışmacılar ikişer kişilik gruplar halinde katılım göstermektedir. Yarışmacılardan biri şoför koltuğunda diğer yarışmacı ise kuvvet uygulayarak tahta arabayı iten kişi konumundadır. Festival komitesince belirlenen parkurda ve belirlenen süre zarfında düzenlenen yarışmada dereceye giren yarışmaya ödülleri takdim edilmektedir. Ödüller, her festival döneminde sponsorlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Şekil 33: 48. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Tahta Araba Yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2022).

3.4.9. Festivalde Diğer Unsurlar

Tulum Eşliğinde Horon Etkinliği: Yöre halkının eğlence anlarının vazgeçilmez bir parçası olan tulum aynı zamanda kültürel bir enstrümandır. Yöre halkı tarafından özel günlerinde de çokça tercih edilen tulum eşliğinde horon oynama aktivitesi, kültürel ve sanatsal bir festival olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde de yerel halk ve turistlerin de katılımıyla sergilenmektedir. Farklı topluluklara üye bireylerin bir arada bulunmasına, kaynaşmasına imkân sağlayan tulum eşliğinde horon etkinliği aynı zamanda kültürün diğer toplumlara tanıtılmasına yardımcı bir işleve sahiptir.

Off-Road Gösterileri: Festivalde yer alan kültürel dokulu organizasyonlar yörenin kültürünün tanıtılması hususunda önem arz ederken giderek popülaritesi artan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin yöre, bölge ve ülke dışından gelen katılımcılar için cazibe kılan bir etkinlik düzenlenme ihtiyacını meydana getirmiştir. Bu ihtiyaç doğrultusunda popüler kültür olan Off-Road gösterileri icra edilmeye başlamıştır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde Off-Road gösterileri, Off-Road ARDOS tarafından organize edilmektedir. Önceden hazırlanan düzensiz parkur alanında yapılan gösteriler yöre halkı ve diğer katılımcıların seyrine açıktır.

Yamaç Paraşütü Gösterisi: Coğrafi özelliklerinden ötürü pek çok yamaca sahip olan Arhavi, yamaç paraşütüne imkân sağlamaktadır. Kültürel ve sanatsal faaliyetleri yapısında barındıran Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali aynı zamanda sportif faaliyetlerin de yoğunlukta bulunduğu bir organizasyondur. Organizasyon alanında uzman kişi veya

kişilerin gösteri sergilemesi şeklindedir. 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde Türk Hava Kurumu Yamaç Para t  Gösterisi için Burhan Tanyan gösteride bulunmuştur.

Havai Fi ek Gösterileri: Havai fi ek gösterileri, Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin bitiş kalıbı özelliği gösteren uygulamasıdır. Bitiş kalıbı, eğlence kültüründe bütün aktivitelerin uygulanmasının ardından gelinen son basamaktır ( zdemir, 2005: 306). Festivalin son günü popülaritesi en yüksek sanatçının sahne performansının ardından katılımcılar festival alanını terk etmeye ba lamaktadır. Son konser sonrası katılımcılar festival alanından yavaş yavaş uzaklaşırken festival mek nından görülecek şekilde havai fi ek gösterileri yapılmaktadır. Bu gösteri, festivalin bitti inin duyurusu niteliğindedir.

Şekil 34: Havai fi ek gösterisi (Kişisel Arşiv, 2024).

4. İŞLEVSEL ÇÖZÜMLEME MODELİ

Bağlam merkezli bir halkbilimi kuramı olan işlevsel çözümleme modeli, işlevsel halkbilimi kuramı olarak da adlandırılmaktadır. Bağlam merkezli bu model, B. Malinowski ve A. Reginald Radcliffe-Brown tarafından geliştirilmiştir. Söz konusu çözümleme modeli, iki araştırmacının birbirinden bihaber gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda meydana gelmiştir. Modelin geliştiricilerinden Malinowski'ye göre işlev, *“bir ihtiyacın içinde olan insanların iş birliği yaptıkları, zanaatsal ürünleri kullandıkları ve malları tükettikleri bir etkinliklerle karışlanması”* şeklinde tanımlanmıştır (Çobanoğlu, 2021: 254). Malinowski'nin tanımında vurgulanan iş birliği terimi bir örgütlenme, dayanışmadır. Durkeim, dayanışma kavramını organik ve mekanik olarak iki şekilde ele almıştır. Organik dayanışma iş paylaşımında farklılıkların ön planda olduğu dayanışma şekliyken mekanik dayanışma ise benzerliklerin ön planda tutulduğu dayanışmadır (Çoban, 2022: 115-130). Malinowski, Durkeim'in yanı sıra dayanışmayı bir kurum olarak ele almaktadır.

Kurum kavramı içerisinde kitleler, birbirleriyle çeşitli doğal veya yapay ilişkiler kurmaktadır. İşlevsel çözümleme modeli bu noktada kurulan bu ilişkileri sosyal bağlam, anlam ve amaç gibi hususlarla ele almaktadır. Halkbiliminin günlük yaşamda kim tarafından, ne zaman, nerede, nasıl, neden, hangi amaçla dinlendiği, anlatıcının jest ve mimikleri, dinleyicilerin çeşitli tepkileri ve performansa dayalı tüm hareketleri folklorun sosyal bağlamını ifade etmekte, aynı zamanda da bulunduğu kültürün işlevleri arasındadır (Bascom, 2010: 72-73).

İşlevsel çözümleme modelinin büyük bir çoğunluğunu ortaya çıkaran Bronislaw Malinowski, modelin ana düşüncesini olarak halkbilimi incelemelerinde bağlamın merkeze alınması gerektiğinden bahsetmektedir. Ayrıca Malinowski, kültürün temel işlevinin bireylerin biyolojik gereksinimlerini karşılamak olduğundan da söz etmektedir. *“Bir kültürel etkinlik başlar başlamaz yeni bir tür ihtiyaç ortaya çıkar, bu yeni ihtiyaç biyolojik ihtiyaçlara sıkı sıkıya bağlıdır ve onlara dayanır”* (Malinowski, 1992: 36). Bu düşüncesinden yola çıkarak Malinowski yedi kategoride tasnif edilen *“metabolizma, üreme, bedensel rahatlıklar, güvenlik, hareket, büyüme, sağlık”* temel, biyolojik ihtiyaçlar, *“besin sağlanması, akrabalık, barınma, koruma, etkinlikler, yetiştirme ve hijyen”* kültürel yanıtlarını meydana getirmektedir (Malinowski, 1992: 105).

Yedi kategoride tasnif edilen bu biyolojik gereksinimlerin karşılanması gerektiği gibi folklor unsurlarının da gereksinimlerini gerçekleştirmek adına birtakım görevleri

bulunmaktadır. Görevler folklorun aynı zamanda işlevi olarak da nitelendirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında işlevsel çözümleme modeli, çeşitli eylemlerle bireylerin gereksinimleri arasındaki ilişkileri anlamlandırmaya çalışan bir çözümleme yöntemidir (Malinowski, 1992: 65-68).

Toplumsal yaşam içerisinde herhangi bir olayın sürdürülmesi o olayın halen işlevsel olması veya işlevselliğini korumasıyla alakalıdır. Yaşam içerisinde herhangi bir işlevi bulunmayan olay, malzeme ve gereçlerin sürekliliğini koruması, saklanması imkânsızdır. Bu nedenle folklor unsurlarının toplumsal yaşam içerisinde barınması onun işleve sahip olmasıyla yakından ilgilidir. Dundes için işlev, belirli miktarda kontekste göre meydana gelen özel bir neticedir. Yani halka ait halkbilimsel bir aracın kullanımı ve hedefi noktasında araştırmacının ortaya koyduğu karar ve değerlendirmelerdir (2006a: 63). Bu nedenle de işlevsel modellerle yapılan çalışmalarda, icra ortamına bağlı olarak elde edilen sonucun değişebileceği gibi aynı zamanda bir yorum olduğu da dikkate alınması gereken bir husustur.

Folklorun işlevleri konusunda Bascom, birçok sınıflandırma biçiminin olabileceğinden bahsetmiştir. Sınıflandırmada asıl meselenin kültürün devamlılığı olması gerektiğine değinmiştir. Bascom, pek çok işlev arasında folklorun en önemli dört işlevini incelemiştir:

- “1. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi;
2. Toplumsal kurum, değer ve törelere destek verme işlevi;
3. Eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi işlevi;
4. Kabul edilmiş davranışları sürdürülmesiyle toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi” (Çobanoğlu, 2021: 263).

Folklor tasnifinde genel bir yaklaşım söz konusu olursa bu “açık ve kapalı” işlev şeklindedir. Folklorun kapalı işlevleri, gizil, örtük ve gizli olarak da adlandırılmaktadır. Folklorun açık işlevleri, icra esnasında gözlemlenecek pek çok kişi tarafından fark edilen, benzer anlamlara yorulan ve açıklanabilir unsurları barındırmaktadır. Örneklandırmek gerekirse: Festivalin eğlendirme ve hoş vakit geçirme işlevidir. Açık işlevi anlamının kolaylığı yanında folklorun gizil/örtük işlevinin anlaşılması nispeten daha zordur. Folklorun örtük işlevi incelenirken unsurların farklı bağlamlardaki icraları gözlemlenmeli, benzerlik ve farklılıkları dikkate alınmalıdır. İşlevsel modellerle yapılan çalışmalarda gizil/örtük işlevin bir yorum oluşu atlanılmaması gereken bir husustur. Bu nedenle de bir folklor unsuru farklı veya benzer bir icra ortamında yoruma bağlı olarak birbirinden bağımsız işlevleri meydana

getirmektedir. Ayrıca bir folklor unsuru iki işlevi aynı anda bünyesinde barındırabilmekte ve icra ortamına göre de farklılık gösterebilmektedir (Çobanoğlu, 2021: 263).

İcra edilen festivallerde konukların giyim-kuşamları, taktıkları aksesuarlar ve yörelere ait çeşitli süslemeler bünyesinde simgesel anlamlar taşımaktadır. Karşı cinse hoş görünmek, takdir edilmek, beğenilmek vb. özellikler ile folklorun açık işlevini, yöresel giyim-kuşamı tercih eden konukların ise geleneğin sürekliliğini sağlama, tarihi anma, hem cinsleriyle rekabet içerisinde olma, haset gütmek vb. özellikler de örtük işlevlerdir (Özdemir, 2019: 319). Düzenlenen festivallerde konukların ve üyelerin yöresel giyim-kuşam içerisinde yer alması başta açık bir işlev gibi gözükse de yöresel veya geleneksel giyinilmesinin nedeni sorulduğunda örtük bir işleve ulaşmak mümkündür. Kent yaşamının hâkim olduğu Arhavi’de düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde yöresel giyim-kuşamın kostüm olarak tercih edilmesi, konukların yöresel giyim hakkında bilgi sahibi olması, köken bahsi, geleneğe bağlılık gibi hususlarıyla işlevsellik taşımaktadır.

Türk sosyo-kültürel yaşamında eğlenceler geçmişten günümüze kadar toplumun ihtiyaçlarını giderecek şekilde festivalleşerek gelmiştir. Esasında toplumun bir araya gelmesini amaç edinen eğlencelerin bir yandan da baskılardan kurtulma, arınma, kültürel, siyasal, ekonomik gibi pek çok görünmeyen işlevleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın yegâne amaçlarından birisi de bahsedilen işlevsel çözümlemenin yapılmasıdır.

4.1. Toplumsal ve Psikolojik İşlevler

Sanayi devrimi ve tarımda makineleşmenin beraberinde oluşan yeni kent yaşamı kent kültürünü ve toplumsal yapıyı meydana getirmiştir (Bozyer ve Bulut, 2019: 51). Toplumsal yapı, kent yaşamının ifade edilmesinde kullanılan bir araç vasıtası görünürken bir yandan işlevsel bir rol üstlenmiştir. Türk kültüründe geçmişten bu yana var olan eğlence olgusu kentleşme, küreselleşme ve modernizm gibi etmenlerin etkisiyle değişerek festivalleşmiştir. Düzenlenen festivalle birlikte eğlence adı altında toplumsal işlevler açık ve örtük biçimde işlenmiştir. Geçmiş dönemin eğlence organizasyonları içeriğinde yaşanan olay ve durumları barındırmaktadır. Bu sayede değerler bu organizasyonlar vasıtasıyla geleceğe çeşitli ritüellerle aktararak kutlanmaktadır (Özdemir, 2019: 309).

Festivalle birlikte farklı sosyo-kültürel yapıya sahip toplumlar bir araya gelmektedir. Bu sayede farklı ilçe, il veya ülkelerden gelen insanlar sosyal açıdan temaslar kurmaktadır. Temaslardan biri evlilik çağındaki kız ve erkeklerin buluşmasına imkân sunmasıyla farklı

nedenlerden ötürü ayrı düşen çocukluk arkadaşları ve iş arkadaşlarını da birleştirmektedir. Çocukların, kadınların ve erkeklerin birbirleriyle veya farklı cinsiyetten biriyle görüşmesine imkân sağlayan festival, toplumsal ilişkileri başlatan bir işlevi ortaya çıkartmaktadır.

Festivalde yer alan Karadeniz esintili müzikler eşliğinde kurulan horon halkları farklı sosyo-kültürel değerlere sahip genç, yaşlı; erkek, kadın gruplarını farklılıklara rağmen bir arada bulunmaya sevk etmektedir. Bu bir arada bulunuş Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali çerçevesinde eğlenme ve hoş vakit geçirme organizasyonudur. Kurulan horon halkaları bir eğlence aktivitesi olarak açık işlevsel özellik gösterirken ilişkilerin başlamasına vesile olma, ilişkileri güçlendirme ve sürdürme gibi özellikleriyle de örtük işlevdir.

Farklı il ve ilçelere mensup bireylerin bir araya gelerek buluştuğu mekânlardan biri olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, eş seçimi ve tanışma mekânıdır. Festivalde birbirini tanıma fırsatı bulan kadın ve erkek bireyler, geçiş dönemi unsurlarından biri olan evlilik adımını atmakta ve yeni ilişkileri başlatma işlevinin görülmesine vesile olmaktadır. Yeni ilişkileri başlatma işlevli evlilik yoluyla olabileceği gibi iş veya arkadaşlık şeklinde de olabilmektedir. Bu nedenle de Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali yeni dostluklar, tanışıklıklar, flörtler, evlilik vb. geçiş dönemi unsurlarını desteklemekte ve pekiştirmektedir. Türk örf ve adetlerinde evlenmek, soyun devamlılığı önem arz etmektedir. Aile kurmak, evlilik örtük işlev olarak içerisinde güvenliği, duygusal açıdan iletişimi, aitliği, eş ve çocuklara karşı sorumlulukları barındırmaktadır (Maslow, 1992: 33). Bu nedenle festivalin aile kurma yolunda başlatıcı işlev gütmesi topluluğu var etmesi ve sürdürmesi bakımından da toplumsal örtük işlevdir. Bunun yanı sıra festival, halk ve sanatçıları buluşturma, ücretsiz etkinlikten istifade etme, protokol ve halk ayırımını kısa süreli kaldırma, farklı uluslardan ve yerlerden insanların temasını sağlaması yönüyle de örtük işlevdir.

Festivalde açıkça görülen işlev hoş vakit geçirme işlevidir. Festivalde yer alan bireylerin eğlenceli vakit geçirirken ruhsal sağlamlasına da yardımcı olmaktadır. Bu nedenle de festival katılımcıların ruhsal açıdan rahatlamasının yanı sıra rahat hareket etmesine, tüketmesine ve sorumluluklara geçici bir ara vermesine imkân sunmaktadır. Bireylerin çeşitli sosyal ve psikolojik baskılarından arındığı festival kaynaklarda *fado (müzik)-fiesta (eğlence)-futbol* veya *fado-futbol-fatima (din)* olarak kodlanmaktadır. 3F olarak ifade edilen *fado-fiesta- futbol* ya da *fado-futbol-fatima* kodlamasında yer alan eğlencenin “*halkların uyuşturucusu*” olduğu düşünülmektedir (Rodrigues-Moura, 2016: 5).

Festivalin halkların uyuşturucusu olarak nitelendirilmesinden ötürü festival icrasında eğlenen katılımcının etrafında meydana gelen olay ve durumlara tahammül oranı yüksektir. Örneğın 49. Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali'nde yaşanan taşkınlık sonucu polis tarafından biber gazı müdahalesinde bulunulmasının ardından söz konusu durumun tekrarlanması olasılığını göze alarak katılımcılar festival alanını terk etmemiştir. Katılımcıların bünyesinde barındırdığı üzüntüleri, kıskançlıkları gibi çeşitli negatif tutum ve davranışların sağıaltılmasına yardımcı olması açısından gerekli koşulları da sağılayan festival ortamı, katılımcıların günlük hayatta maruz kaldığı toplumsal baskıdan uzaklaşmasını da sağılamaktadır (Özdemir, 2005: 225). Bu açıdan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne bakıldığında katılımcıların rahatlaması ve toplumsal düzenin sağılanması için önemli bir organizasyon olduğu söylenebilmektedir.

Belirli bir tarihte düzenlenen festivalde katılımcılar sevdikleri ile bir araya gelerek horon oynayarak ezgilere eşlik ederek hoş vakit geçirmektedir. Katılımcıların rahatlamasına yardımcı olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali aynı zamanda küçük bir şehirde yaşayan Arhavi insanının durağan yaşantısını renklendiren bir organizasyon olmasından ötürü alışılanı bozan bir araç olarak da nitelendirilebilmektedir. Bu konu hakkında kaynak kişi “*Arhavi’de festival harici günlerde dışarıda insan olmaz ancak festival zamanı kafelerde oturacak yer bulamayız*” (KK-8) yorumunda bulunmuştur. Farklı il ve ilçelerden bireyleri bir araya gelmesini sağılayarak toplumsal birlikteliğın devamlılığını da destekleyen festival bireyler arası etkileşim ortamını da sağılamaktadır (Özdemir, 2005: 329). Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali ortak değerleri benimseyen katılımcıları bir araya getirmesinin yanı sıra farklı değerlere sahip katılımcılarla da dışınsel, kişisel, kültürel temaslar kurmasına vesile olmaktadır. Bu sayede bireyler farklı dışınce ve yaşamlara karşı daha anlayışlı bir yapıya sahip olmaktadır. Örneğın 2012’de düzenlenen 40. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’ne katılım göşteren Tayland ekibi sayesinde Tayland giyim-kuşamı, kültüri, dini, dili gibi çeşitli konularda yöre halkı bilgi sahibi olmuştur. Bu kültürel aktarımın festival havası içerisinde geręekleřmesi, farklı dokulara sahip bireylerin normalden daha fazla saygı ve hoşgörü göstermesine vesile olmaktadır. Festival kapmasında düzenlenen oyun ve yaşışmalar vasıtasıyla bireyler arası bir rakip algısı meydana gelmektedir. Hamsili ekmek yapma yaşışması, Laz Böreğı yapma yaşışması, dibekte mısır ayıklama yaşışması, aykırı hızar ile odun kesme yaşışması, dik hızarla tahta biçme yaşışması, halat çekme yaşışması, çay toplama yaşışması, bisiklet yaşışması gibi yaşışmalarla

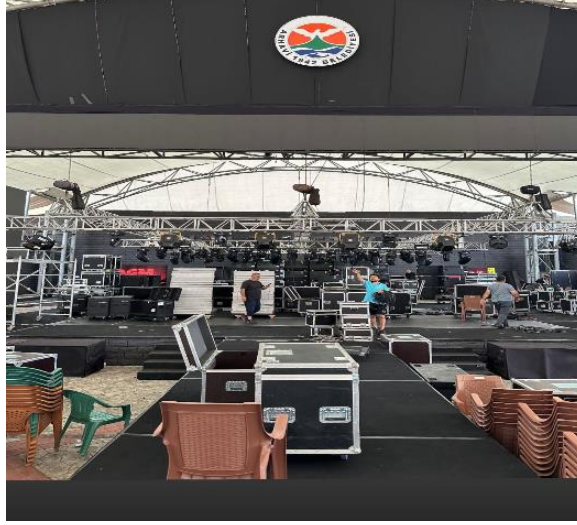
yarışmacılar becerilerini sergilemektedir. Düzenlenen yarışmalarda derece yapan yarışmacılar bu sayede yeni toplumsal roller de edinmektedir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, katılımcıların bireysellikten çıkarak sosyalleşmesine olanak sağlayan bir vasıtaadır. Bir eğlence ortamı olan festivalde sosyalleşen bireylerin yeni arkadaşlıklar, dostluklar ve duygusal bağlar kurması mümkündür (Özdemir, 2005: 330). Festivalde paylaşılan Instagram, Facebook, Snapchat hikayeleri ve postları aynı mekânı paylaşan katılımcıların birbirinden haberdar olmasını, haberleşmesini sağlamaktadır. Instagram, Facebook, Snapchat gibi çeşitli dijital platformlar katılımcıların birbirleriyle festival alanında tanışmalarına, görüşmelerine yardımcı olan bir araçtır. Dijital platformlar vasıtasıyla sağlanan sosyalleşmeler kimi zaman internet ortamında devam etmekteyken kimi zaman da yüz yüze olarak sürmektedir.

4.2. Ekonomik İşlevler

Kültür ekonomisi yirminci yüzyılın sonlarında parlayan bir kavramdır. Oysaki geçmişte icra edilen potlaç geleneği ve şöenler bir yönüyle içerisinde ekonomiyi barındırmıştır. Günümüz eğlencelerinden biri olan festivallerde ise küreselleşmenin beraberinde pazarlama stratejisi olarak ekonomi ve kültür bir arada da yer almaktadır. Söz konusu beraberlik “*en iyi tüketici eğlenen bireydir*” (Özdemir, 2007: 35) algısının beraberinde festivallerin ekonomik bir getiri olarak ele alınmasına vesile olmuştur.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’ne ekonomik bir boyuttan bakıldığında festival bütçesi önemli bir paya sahip olduğu görölmektedir. Festivalin bütçesi sponsorlar, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, dernek, vakıf, belediye olmak üzere pek çok kurum ve kuruluş tarafından sağlanmaktadır. Örneğin 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde MNG Holding, ANT Yapı, Efor Çay, Acarlar Holding, Lale A.Ş., Tura Yapı, Perko Yapı İnşaat, Er-Ka İnşaat, Şahin Kardeşler İnş., Marsis Su Ürünleri başta olmak üzere pek çok kuruluş sponsor olarak yer almıştır. Festivalde bütçenin en çok harcandığı kalemlerin başında konserler yer almakta ve sahne alacak sanatçı, sahne, ışık ve ses sistemi vb. düzenekler titizlikle hazırlanmaktadır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali bütçesi hakkında yetkililerle yapılan görüşmelerde bütçe bilgisi söylenmek istenmemiştir.

Şekil 35: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali konser hazırlıkları (Kişisel Arşiv, 2024).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ne destek veren sponsorlara ait amblem ve logolar festivalin icrasında konuklara ekranlardan yansıtılmaktadır. Söz konusu durum ile sponsorlukların reklamı yapılarak markanın değerini arttırmaktadır.

Eğlenen insanın tükettiği dünya şartlarında Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali katılımcılara alışveriş imkânı sunan bir yapıya bürünmektedir. Festival mekânı içerisinde kurulan panayırlar, tezgahlar, sergiler gibi ticari yerleşimler katılımcıları eğlenirken aynı zamanda tüketmeye sevk etmektedir. Festival bu açıdan bir ticaret merkezi görevi görmektedir. Kurulan bu ticaret merkezine gerek yöre halkı gerekse farklı il ve ilçelerden gelen katılımcılar ilgi göstermektedir. Festivalin satıcıları yöre halkı insanı olabildiği gibi festival süresi zarfınca gelmiş olan seyyar satıcılar da söz konusudur. Satıcılar ve Halk Eğitim Merkezi  ğreticileri belli ücret karşılığında kiraladıkları, anlaştıkları alanda satış sağlamaktadır. Festival alanında açılan tezgâh sayısı, festivalin ekonomisinin ne kadar canlı olduğunu yansıtmaktadır.

Şekil 36: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali panayır alanı (Kişisel Arşiv, 2024).

Festival alanında tüketimi arttırmak adına satıcılar tarafından indirim, iki alana üçüncü bedava gibi çeşitli kampanyalar da düzenlenmektedir. Halk Eğitim Merkezi öğretmenleri tarafından açılan tezgahlarda hemen hemen her alandan hediye eşya bulunmaktadır. Çeşitli ahşap ürünler, boncuktan aksesuarlar, el emeğine dayanan süs eşyalar bunlardan birkaçıdır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin bir diğer ekonomik kısmı turizmi canlandırmasıdır. Festivalin düzenlendiği üç, dört günlük süre zarfında memleketine dönen gurbetçiler, farklı il ve ilçelerden gelen katılımcılar kentte yoğun bir kalabalığı meydana getirmektedir. Söz konusu kalabalık kentte konaklama, ulaşım ve beslenme gibi ihtiyaçlarını gidermekte bu sayede de kent ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Festivalin turizm ve kent ekonomisine katkısı bir kaynak kişi *“Arhavi’de bu festival sayesinde ilçenin nüfusu yirmi bin iken bu kırk elli binlere çıkıyor bu da nedir ilçenin sosyal ekonomik faaliyetleri açısından büyük bir kazanımıdır”* (KK-7) sözleriyle ifade etmiştir.

4.3. Tarihsel İşlevler

Eğlencenin bir parçası olan festivaller, toplumsal bilgi ve deneyimle mayalanmış bir olgudur. Toplumsal yaşamda geçmiş dönemlerden itibaren var olan hoş vakit geçirme ihtiyacı tarihsel bir geçmişe dayanmaktadır. Bu tarihsel geçmiş potlaç geleneği, toy, şölen, şenlik gibi adlandırmalara sahip eğlence aktiviteleri olarak sıralanabilmektedir.

Toplumsal yaşamda geçmiş dönemlerden itibaren var olan hoş vakit geçirme ihtiyacı tarihsel bir geçmişe dayanmaktadır. Bu tarihsel geçmiş potlaç geleneği, toy, şölen, şenlik gibi adlandırmalara sahip eğlence aktiviteleri olarak sıralanabilmektedir. Tarihi ve geleneksel bir dokudan beslenen farklı adlandırmalardaki eğlenceler geleceğin inşasında bugünü, dünü ve yarını birleştirici bir unsurdur (Özdemir, 2005: 57). Bu bağlamda kültürün geleceğe aktarımı işlevini gören festival içerisinde gelenek, görenek, inanç ve ritüel gibi kültürel belleği canlı tutan unsurları da barındırmaktadır. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, 1950 sonrası Türkiye’inde giderek kente göç eden kitlelerin yöresel yaşama ait özlem duydukları değerleri yad etmelerinin yanı sıra kültürel öğelerini tanıtmak adına da düzenledikleri bir festivaldir. Söz konusu festival yapısal ve işlevsel bakımdan zaman içerisinde değişikliklere uğramış olmasına rağmen temel amacından sapmayarak 50 yıldır düzenlenmektedir.

Festivalin icrasında sunucu genellikle yörenin kültürel dokusundan, festivalin geçmişten günümüze geçirdiği süre zarfından söz etmektedir. Bu noktada festivale katılım gösterenler festivalin tarihçesi hakkında bilgi edinmektedir. Festivalde yer alan katılımcılar eğlence maksatlı bulundukları ortamda yörenin giyim-kuşamı, halk oyunları, gastronomik özellikleri, kültürel dokusu vb. pek çok unsurla tanışma fırsatı elde etmektedir. Festivaller bu özelliğinden ötürü kültürel belleğin nesiller boyunca korunmasını, aktarılmasını ve tanıtılmasını sağladığı bağlamdır.

Düzenlenen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali kent yaşamına geçmiş kitlenin memleket hasretini dindirmektedir. Festival bahanesiyle memleketine dönen gurbetçiler, festival mekânında yıllardır görmedikleri eş ve dostlarıyla karşılaşma veya planlı bir görüşme imkânı sunmaktadır. Eş, dost, çocukluk veya askerlik arkadaşı arasında yaşanan bu görüşme tarihsel açıdan bakıldığında mazinin hatırlanıp yad edilmesinden ötürü geçmiş ile bugünü birleştirici işlev rolünü görmektedir.

4.4. Siyasi İşlevler

Dünden bugüne kadar şölen, şenlik, potlaç, toy, festival gibi eğlenceler halk ile yöneticileri bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde bir araya getirmiştir. Eğlenceler tarihin eski dönemlerinden itibaren farklı kültürel değerlerin bulunduğu, aktarıldığı ve kaynaştırıldığı bir yere sahiptir. Eski Türk toplumlarında düzenlenen toylarda hükümdarlar alınan kararları bu eğlence organizasyonu ile birlikte halka bildirdiği bilinmektedir (Özdemir, 2005: 319.)

Eğlence organizasyonları bu özelliğinden ötürü siyaset, ideoloji gibi uygulamaların aktarımı için uygun mekân olarak da görülmektedir. Folklorun bir parçası olan eğlenceleri kitlelerde siyasi ve ideolojik etki oluşturma amacıyla kullanılması hususunda Toelken *“folklor sadece bir eğlence değildir: Politik bir güç olarak da kullanılabilir”* (akt. Özdemir, 2005: 318) yorumunda bulunmuştur.

Düzenlenen festivale siyasi liderlerin katıldığı ve açılış konuşmalarında bulunduğu bilinmektedir. Seçim dönemi öncesine denk geldiğinde festival, siyasilerin halka buluşmasını sağlayan bir merkez konumundadır. Söz konusu merkezde iktidar parti temsilcileri, muhalefet parti temsilcileri, belediye başkanları, adayları vb. siyasi kişilikli bireyler festivalle birlikte halka hitapta bulunma imkânı elde etmektedir. Fırsat işlevini karşılayan siyasilerin propaganda içeren söylemleri, Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali mekanını adeta siyaset meydanına dönüştürmektedir. Fırsat işlevinin yoğun bir şekilde görüldüğü Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde siyasiler, halkın eğlenceli zaman geçirdiği festival ortamında vaatlerini dile getirerek seçmen kazanmaya çalışmaktadır. Siyasi partilerin seçmen kazanma çalışması, düzenlenen festival organizasyonu da doğrudan ilgilidir. Bu durum parti temsilcileri tarafından festival bütçesinin arttırılması, festival peyzaj düzeninin iyileştirilmesi gibi vaatlerin sunulması şeklinde görülmektedir.

Özdemir (2005: 324) *“siyasetçi için sonbahar ve kış ayları ‘yasama-yürütme’, festival mevsimleri olan ilkbahar ve yaz ise ‘seçmenle buluşma veya yerel propaganda’ zamanlarıdır”* ifadesi ile siyasiler için festivalin önemini ifade etmiştir. 2024 Yerel seçimleri öncesi Arhavi Belediye Başkanı Vasfi Kurdoğlu ve muhalefet parti adayı Turgay Ataselim arasında festival üzerinden seçmen elde etme konusunda tartışma meydana gelmiştir. 27 Mart Çarşamba günü ÇAY TV’ye katılan Arhavi Belediye Başkanı Vasfi Kurdoğlu *“Turgay Ataselim’in seçimi kazanması halinde festivalleri yapmayacaklarını söylemişlerdir”* (URL-7) ifadesinde bulunmuştur. 50 yıldır icara edilen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nin yapılmayacak, kaldırılacak olması konusundaki iddialar halkın seçim konusunda tereddütte düşmesini sağlamıştır. Söz konusu iddia hakkında Turgay Ataselim *“Böylesi bir algı operasyonu seçimlere çok az bir süre kala kaybetmenin çaresizliği içerisinde ortaya çıkmıştır. Festivallerin değil kaldırılması böyle bir konunun tarafımda telaffuzu dahi mümkün değildir. Söylemlerimin canlı yayın kayıtları sosyal medyada mevcuttur. Bunun aksi bir ifadem asla ve asla bulunmamaktadır. Kamuoyunun takdirine*

birakıyorum " (URL-7) yorumunda bulunmuştur. Özdemir'in (2005: 325) dediği gibi seçim aşamasında festivalin seçmenin siyasal seçimlerine, görüşlerine etkisinin olduğu görülmektedir.

4.5. Kültürel İşlevler

Bir toplumu diğerinden ayrı kılan özelliği onun kültürel değerleridir. Kültürel sürekliliğini koruyamayan toplum yok olmaya, yabancılaşmaya mahkumdur. Bu nedenle de Türkler başta olmak üzere pek çok toplum kültürel değerlerini barındıran eğlenceler icra ederek kültürün korunmasını, aktarılmasını ve saklanmasını sağlamıştır. Dünün eğlenceleri bugünün şartlarında gelenekle birleştirilerek festival olarak varlığını korumaya devam etmektedir. Festivaller, çok çeşitli kültürlerin bir arada bulunmasına imkân sağlayan eğlenceler olmasından ötürü özünde var olan kültürün tanıtılmasına hem de yeni kültürlerin tanınmasına olanak sağlamaktadır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali içerisinde pek çok farklı kültürel belleği barındırmaktadır. Başta yörenin yeme-içme, halk dansları, müzik, giyim-kuşam, el sanatları, yemek vb. kültürel özelliklerini icra etmeye, sürdürmeye, aktarmaya devam erkenden bir yandan da farklı toplumlara ait kültürel değerleri tanıma fırsatı sunmaktadır. Festival çatısı altında toplanan farklı kültürel bellekler bu sayede yeni kültürel dokunun oluşmasına da vesile olarak kültür yaratıcı işlevi meydana getirmektedir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde geleneğin aktarımının en iyi sağlandığı etkinliklerden biri halk danslarıdır. Halk dansları ile başta festivale ev sahipliği yapmakta olan Arhavi ve yöresine ait yöresel giyim-kuşamına sahip kostümü ile dünle bugünü birleştirirken diğer yandan festivale ulusal veya uluslararası katılım sağlayan ekipler de giyim-kuşamını ve dansını sergileyerek kültürlerini icra ederek kültürün sürekliliğini sağlamaktadır.

Festivale ait broşür, davet mektubu, kitapçık, afiş vb. basılı ürünlerinin yanı sıra dijital platformlarda kullanılan duyuru ve tanıtım ürünlerinde giyim-kuşam, mutfak, halk dansları gibi yöreye ait kültürel unsurlar da yer almaktadır. Örneğin 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali program kitapçığında Arhavi Barış ve Dostluk Heykeli, Mençuna Şelalesi, Ciha Dağı ve Çifte Köprü görsellerine yer verilmiştir.

Şekil 37: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali program kitapçığı (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişi, broşürü veya herhangi bir tanıtım ürünü Arhavi ile özdeşleşmiş kültürel unsurların en az birinin kullanılarak tasarlanmaktadır. Örneğin 46. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişinde atmaca, 38. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali afişinde Çifte Köprü, 42. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Arhavi Barış ve Dostluk Heykeli görselleri kullanılmıştır.

Festivalin icra edildiği ilk dönemlerde kullanılan “*Arhavi Festivali Rozeti*” ile yörenin yeşille maviyi bir arada barındırmasına vurgu yapıldığı görülmektedir. Kaynak kişinin rozet hakkındaki “*biz rozeti tasarlarken doğayla denizin birleştiği Arhavi’yi anlatan bir şey olsun istedik*” yorumu bu düşünciyi desteklemektedir.

Şekil 38: Yaka rozeti (Kişisel Arşiv,2023).

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali k lt rl nmenin, k lt rle nmenin ve kültürel deği nmenin yaşandığı k reselle mi  bir eğlence organizasyonu olarak nitelendirilebilmektedir. Örneğin yörenin kültürel bir değeri olan “ ay” küreselleşme ve popüler kültür çerçevesinde düzenlenen güzellik yari malarından etkil nerek 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’nde Ziynet Sali “ ay G zeli” seçilmiş ve.  ay G zeli seçilen Ziynet Sali’ye Belediye Başkanı Turgay Ataselim tarafından  aydan yapılı  k  ak takılı tır.

Şekil 39: 50. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali  ay G zeli Ziynet Sali (Belediye Arşivi, 2024).

SONUÇ

Sanayi Devrimi ve tarımda makineleşme sonrası Türkiye’de kırsaldan kentlere doğru yaşanan iç göç hareketliliği bireylerin yaşam tarzlarının değişmesinde etkili olmuştur. Daha çok 1950 sonrasında yaşanan yoğun göç hareketliliği kentlerde yığılmalara neden olmuştur. Göçün beraberinde gecekondü, çarpık kentleşme vb. sorunlar meydana gelmiştir. Başta ekonomik kaygılarla kentlere göç eden kırsal kesimin sılaya duyduğu hasret, kent insanının bireyselci yapısı gibi etkenler göç eden bireyin kentlileşme sürecini yavaşlatmıştır. Birçok ayrı nedenle kentte bir araya gelen toplumlar kentte, kent kültürel yapısını meydana getirmiştir.

Kentte yeni bir hayata adım atan bireyler kırsal, geleneksel yaşamı içlerinde yaşatan organizasyonlar düzenlemiştir. 1930’lu yıllardan itibaren festival adı altında düzenlenen eğlenceler, Türk eğlence kültüründe var olan şenlik, şölen, toy, potlaç vb. adlandırmalarla anılan eğlencelerden farksız değildir. Festival, geçmiş dönemlerde çeşitli adlandırmalara sahip eğlenceler gibi sosyo-kültürel bir birliktelik sağlamaktadır. Kentte farklı kültürel değerlere sahip bireyleri bir araya toplama işlevi gören festival, aynı zamanda bireylerin eğlenmesine ve hoş vakit geçirmesini de sağlamaktadır. Farklı kültürel değerlere sahip bireyler, küreselleşmenin etkisiyle geleneksel eğlence anlayışının beraberinde tek tip eğlence anlayışını benimsemiştir. Söz konusu tek tip eğlence anlayışı konserler, DJ performansları vb. şeklindedir. Bu bağlamda kırsalın ve kentin eğlence ihtiyacını karşılayan festivallerden biri olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali gelenekseli yeniden yaşayarak yaşatan bir festival olarak nitelendirilebilmektedir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali’ne yöre, bölge ve farklı ülkelerden katılımcıların bir araya gelmektedir. Kırsaldan kente göç eden kitlelerin bir ayağını oluşturan gurbetçiler, festival bahanesiyle memleketlerine gelmekte ve bu sayede ayrı düştükleri akraba, dost ve arkadaşlarıyla görüşme imkânı elde etmektedir. Köklerini kültürel değerlerden alarak düzenlenmeye başlayan festival, halkı eğlendirmek ve hoş vakit geçirmeyi amaç edinirken günümüzde siyasi partiler tarafından propaganda amacı olarak kullanıldığı da görülmektedir. Festivalde küreselleşmenin, tek tipleşmenin bir etkisi olarak popüler müzik kültürünün icrasına verilen önem artmıştır. Bu bağlamda başta yerelin eğlence unsuru olan festival, uluslararası nitelik kazanarak kültür ve sanat festivali adı altında anılmaya başlamıştır.

Kültür turizmi, yöre turizmi gibi açılardan bakıldığında bir zenginlik unsuru olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali önemsenmelidir. Geleneğin ve kültürel dokunun yeni yaratımla icrasına imkân sunan festival geleneğin yaşatılması, aktarılması ve korunması gibi konular bakımından önemlidir. Festival çatısında işlenen geleneksel ve kültürel değerler yörenin başta ekonomik olmak üzere çeşitli açılardan kalkınabilmesi için müdürlükler, belediye, kaymakamlık ve özel idareler tarafınca kollektif bir bilinç içerisinde çalışılmalı ve alt-üst yapı olanakları yeniden inşa edilmelidir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'ni popüler kılma noktasında düzenlenen konserler, festivale katılımın artmasını sağlamaktadır. Festivalde sahne alan sanatçıların sosyal medya hesaplarında yaptıkları paylaşımlar, festivalin ulusal ve uluslararası popüleritesini arttırmaktadır. Festivalde tulum, kemençe gibi yöresel müzik enstrümanlarının yanında elektro gitar, piyano, davul gibi bir yöreye atfedilmemiş enstrümanlardan oluşan sahne ekiplerinin yer alması katılımcıların ilgisini çeken hususlardandır. Katılımcıların sahne performanslarına verdiği tepkiler (jest ve mimikler), festivale karşı duyulan tatminin nişanesidir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin ilk icralarında yer alan orkestraların konserlere dönüşmesi, festival mekânını da etkileyen bir değişimdir. Çevre il ve ilçelerden gelen orkestra ekipleri günümüz popüler sanatçılarına nazaran daha amatör bir sahne performansı sergilemektedir. Bu durum ilk dönem festivallerindeki olanakların yetersizliğiyle de ilgilidir. Günümüzde yörenin iş adamları ve çeşitli sponsorların destekleri neticesinde festivalin olanakları iyileştirilmiştir. Bu iyileştirmelerden kent organizasyonu olan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin Arhavi Gösteri Merkezi (AGM)' de icra edilmeye başlamasıdır. Geçmiş dönemlerde çeşitli alanlarda icra edilen festival, kentliliğin getirisi olarak tek tipleşme özelliği göstermiştir. Tek tipleşme birçok açıdan Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali üzerinde etkili olmuştur. Yöresel eğlence unsurlarının festivalle birlikte endüstrileştiği ve yeni kültür ortamlarında sunulduğu görülmektedir. Söz konusu durum festivalin yerel ve ulusal kanallarda yayınlanması, katılımcıların Instagram, Snapchat vb. dijital kültür ortamlarında paylaşımlar yapması şeklinde açıklanabilmektedir.

Festivalde görülen tek tip eğlence anlayışının yanı sıra kültürel belleği ve yereli korumak, yaşatmak ve tanıtmak adına aktiviteler de bulunmaktadır. Yerelin, yöreselin tanıtılması Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde yer alan oyun ve yarışmalarla

sağlandığı gibi katılımcıların yöreyle iç içe değerlerle bulunmasını sağlayan tüketim ürünleriyle de sağlanmalıdır. Bu tüketim festival mekânında yöresel lezzetleri barındıran tadım ve satış alanlarının olması, yöresel mimariye sahip konaklanma olanaklarının tercih edilmesi vb. şeklindedir. Sağlanan çeşitli yerel, yöresel tüketim unsurları bir yanda da yörenin kültür turizmine katkıda bulunmaktadır. Bünyesinde yöresel imgeleri barındıran magnet, fular, şapka gibi aksesuar ve hediyelik eşyalar vasıtasıyla kültürel kimliğin zenginliği tespit edilerek işlenmelidir. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali üzerinden pazarlanan kültür turizmi unsurları kentin turist çekmekte ve turistlerin kente karşı cazibesini arttırmaktadır (Özdemir, 2012: 215). Bu nedenle kente dair imgeler işlenerek festival alanında pazarlanmalıdır.

Kültür ve sanatı içerisinde barındıran festival, küreselleşmenin etkisiyle akşam etkinlikleri konser formatına dönüşüm göstermiştir. Ulusal ve uluslararası niteliği arttırmaya yardımcı olan konser etkinliklerinin önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Bu nedenle festival kapsamında düzenlenen konser organizasyonu afişi, yörenin geleneksel ve kültürel öğeleriyle süslenmelidir. Yöreseli ve küreseli bir arada barındıran konser afişi, kültürel mirasın farklı kültürle temasını sağlamakla birlikte geleceğe aktarılmasını da sağlayacaktır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali ilk yıllarda Kabotaj Bayramı olan 1-3 Temmuz aralığında düzenlenmiştir. Günümüzde ise daha çok temmuz ve ağustos aylarında düzenlenmektedir. Festivalin zaman dilimi Karadeniz coğrafyasının doğa turizmi açısından hareketli olduğu bir dilimdir. Çeşitli il, ilçe ve ülkelerden turistlerin farklı bir amaçla da olsa bölgede olması Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nde katılımcı potansiyelini arttıran bir unsurdur. Aynı zamanda festivalin çay ve fındık hasatı mevsimine denk gelmesi gurbetçilerin ve yerel katılımcıların katılım göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda konaklama imkânlarının iyileştirilmesi, doğa yürüyüşü alanlarının inşası, orman temizliği vb. aktiviteler festivalin turizm açısından zenginleştirilmesini sağlayacaktır.

Geleneksel eğlence anlayışı ve kent kültürünün etkileşimiyle kurgulanan festival, katılımcıların bizzat deneyimlediği bir organizasyon olarak icra edilmelidir. Bu durum gelenekte var olan aktivitelerin, alet ve edevatları festival mekânında minimal bir yapıda sunulması yoluyla sağlanabilmektedir.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali çatısında farklı coğrafyalara mensup bireyler, birbirleriyle etkileşim sağlamaktadır. Söz konusu etkileşim kültürel, sanatsal boyutta olup kültürlenme, kültürleme, kültür aktarımı ve kültür üretimini meydana

getirmektedir. Bu bağlamda da kentin kültüre etkisi büyüktür. Örneğin kentin şehir peyzaj düzenlemesi, kent kültürünü tanıtan unsurların öncelenmesi gibi unsurlar festivalin turist potansiyelini arttıracaktır. Kent kültürünü yansıtan yerel öğelerin pazarlanması başta Halk Eğitim Merkezi'nce sağlanmaktadır. Halk Eğitim Merkezi'nde açılan çeşitli el sanatlarını içeren kurslara yenilere eklenebilir. Ayrıca festival mekânında yöre kültürünü içeren tanıtım sahaları organize edilebilir. Bu tanıtım sahaları katılımcılara yönelik halk oyunlarını oynama deneyimi, yöresel değerleri barındıran bir fotoğraf çekimi ve anı oluşturma vb. çerçevede şekillendirilebilir.

Katılımcıların deneyim fırsatı elde ettiği her yeni etkinlik Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin katılımcı kitlesinde artışı sağlayacaktır. Deneyimin elde edilmesi katılımcı, turist açısından önemlidir. Katılımcının deneyim elde ettiği yöresel imgeler (mısır, fındık, çay, Dikyamaç Kültür ve Yaşam Müzesi, Çifte Köprü, dağlar, göller, Mençuna Şelalesi vb.) araştırılmalı ve üzerinden etkinlikler organize edilerek katılımcının kültürel belleğinde aktif hale getirilmelidir. Bu bağlamda Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali'nin ifade edilen özellikler çerçevesinde düzenlemelere tabii tutularak icra edilmesi, festivalin global çapta tanınırlığı, kültür aktarımı, sürdürülebilirlik ve ekonomik işlevler açısından katılımcılara anlamlı ve özgün bir etki bırakma sahası olabilir.

KAYNAKLAR

- Ada, S. (2011). *İstanbul'un Festivalleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, Z., Şahin, Z. ve Şahin, R. (1977). *Artvin Yöresi Halk Folkloru Kültürü Araştırması*.
- Akkağıt, F. Ş. (2022). "Aristoteles'te İnsan Kavramı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(42), ss. 124-151.
- Akkuş, Y. (2021). *Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller: Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali*, Antalya; Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Alptekin, A. B. (2011). *Halk Bilimi Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Altınöz, M. ve Süvari, N.A. (2000). *Büro Ortamında Görünüm ve Dışsal Bütünlük*. Ankara: Yargı Kitap ve Yayınevi.
- Andorno, T. W. (2014). *Kültür Endüstrisi ve Kültür Yönetimi* (çev. Mustafa Tüzel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arargüç, M. F. (2009). Festival. *Felsefe Ansiklopedisi*, 6(52), ss. 464-468.
- Arınç, P. C. (2002). *Selçuk'ta Kültür Turizmi*, İzmir; Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Atak, O. (2009). *Festivallerin Bir Kırsal Turizm Çekiliği Olarak Önemi*, İstanbul; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Auslander, L. (2014). "Deploying material culture to write the history of gender and sexuality: the example of clothing and textiles." *Clio. Women, Gender, History*, 40, ss.157–178.
- Aytekin, B., ve Şit, M. (2016). "Sanayileşmenin Kent Kültürü Açısından Sosyokültürel Yapıyı Etkilmesi: Kocaeli Örneği", *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu* 2, ss. 1821-1829, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli.
- Bahktin, M. (2005). *Rabealais ve Dünyası* (çev. Çiçek Öztürk). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bal, H. (2002). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitapevi. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bali, A. (2017). "Halk Oyunları Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma: Mersin İli Silifke İlçesi Örneği". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, ss. 78-91.
- Bascom, W. R. (2010). "Folklorun Dört İşlevi" (çev. Ferya Çalış). *Halkbiliminde Kurumlar ve Yaklaşımlar 2* (Ed. M. Öcal Oğuz ve Selcan Gülçayır). Ankara: Geleneksel Yayınları.

- Bauman, Z. (2000). *Küreselleşme* (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baykara, T. (2000). “Türklerde Şenlikler, Kutlamalar, Toylar ve Eğlenceler”. *Erdem*, 12(36), ss. 867-898.
- Beyhan, Ş., Ünügür, S. M. (2005). “Çağdaş Gereksinimler Bağlanmında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli”. *İTÜ Dergisi Mimarlık Planlama ve Tasarım*, 4(2), ss. 79-87.
- Bilgin, M. E. (2023). *Sağlık Turizmi Kapsamında Artvin İli Termal Turizm Potansiyeli ve Mevcut Durum Analizi*, Sivas; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Boratav, P. N. (1978). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve Edebiyat*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Ceylan, O. (2022). “Halkoyunları Horon, Tarlası Karadeniz ve Ülküsü Çağdaş Uygarlıklar Olan Bir Okul: Beşikdüzü Köy Enstitüsü”. *Doğu Karadeniz’de Toplum ve Kültür II*. (Ed. M. Yavuz Alptekin). Ankara: Astana Yayınları, ss. 51-80.
- Connerton, P. (2011). *Modernite Nasıl Unutturur* (çev. Kübra Kelebekoğlu). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Cudny, W. (2014). “The Phenomenon of Festivals: Their Origins, Evolution, and Classifications”. *Anthropos*, 109(2), ss. 640–656.
- Çağlayan Mazanoğlu, E. S. (2022). “Altın Çağ Geçmişte Değil Gelecekte: Folklor İncelemesinde Alan Dundes Yaklaşımları”. *Millî Folklor*, 34(17), ss. 25-36.
- Çoban, B. (2022). “Durkheim’in Bilgi ve Toplum Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 9, 115-130.
- Çobanoğlu, Ö. (2021). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dundes, A. (2006). “Halk Kimdir?” (çev. Metin Ekici). M. Ö. Oğuz vd. (Haz.) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Dundes, A. (2006a). “Doku, Metin, Konteks” (çev. Metin Ekici). M. Ö. Oğuz vd. (Haz.) *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Durgut, İ. C. (2019). *Platon’un İnsan Anlayışı*, İstanbul; Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Eker, G. Ö. (2009). *İnsan Kültür Mizah: Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ekici, M. (2004). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları.

- Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (2011). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Es, M. ve Ateş, H. (2010). “Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, ss. 206-248.
- Esin, E. (1979). *Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar)*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Genç, K. ve Türkay, O. (2021). “Geleneksel Halk Ritüellerinden Çağdaş Gösterilere: Mayıs Yedisini Bayramı’nın Organizasyon ve Anlam Dönüşümü”. *Uluslararası Turizm ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(1), ss. 35-47.
- Giddens, A. *Modernite ve Bireysel-Kimlik Geç Modern Çağda Benlik Toplum* (çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Say Yayınları.
- Giritoğlu, O. Vd. (2015). Bir Turizm Olarak Festival Etkinliklerinin Sınıflandırılması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13): 306-323.
- Goody, J. (2013). *Yemek, Mutfak, Sınıf* (çev. Müge Günay Gürkan). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Güleç, H. (2002). *Türk Halk Edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güner, H. (2021). *Kent Kültürü ve Kimliğinin Algısı: İl Dışından İstanbul’a Gelen Üniversiteli Öğrenciler Örneği*, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör, M. (2013). Giyim Kültürü ve Giysiye Sahip Olma Arzuları. *EKEV Akademi Dergisi*, 13 (54), ss. 205-210.
- İmirgi, A. (2005). “Festival Kavramı Üzerine Düşünceler”. *Milli Folklor*, 6(65), ss. 29-36.
- İnan, A. (1992). *Manas Destanı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2021). *Türk Milli Kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Kâhya, N. F. (2015). *Güneydoğu’da Kentsel Dönüşüm: Şanlıurfa*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, E. (2017). *Kentleşme ve Kentlileşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2013). “Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme”. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2(4), ss. 80-95.
- Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Keleş, R. (1993). *Kentleşme ve Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Kırılmış, Y. (2020). *Rize Festivalleri Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*, İstanbul; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Korkmaz, G. E. (2004). *Sûrnamelerde 1582 Şenliği*, Ankara; Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Köprülü, M. F. (2012). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurt, B. (2013). “Türk Ulusu’nun Dans Yoluyla Temsili: Devlet Halk Dansları Topluluğu”. *Folklor ve Edebiyat*, 9 (13), ss. 12 (5), ss. 9-22.
- Kurt, G. (2022). *Tarihi Süreçte Artvin*, Artvin; Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* (çev. Saadet Özkal). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Metin, C. (2021). “Bir Tarihsel Süreç Olarak Modernleşme”. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(25), ss. 71-119.
- Modleski, T. (1998). *Eğlence İncelemeleri Kitle Kültürüne Eleştirel Yaklaşımlar* (çev. Nurdan Gürbilek). İstanbul: Metis Yayınları.
- Okumuş, Ö. G. (2022). *Arhavi İlçesi’nin Kültür Coğrafyası*, Erzurum; Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Oring, E. (2012). “Folklorun Üç İşlevi Halk Bilimsel Tanım Olarak Geleneksel İşlevselcilik (çev. Aslı Büyükokutan)”. *Millî Folklor*, 96, ss. 267-295.
- Öcal, L. H. (2013). *Film Festivalleri ve Anlatı*, İstanbul; Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Öcal, M. O. (ed.) (2011). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ögel, B. (1988). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Araştırma Vakfı Yayınları.
- Öğüt-Eker, G. (2016). “Modern Hayatın Yeniden Kurgulanan Gelenekleri Hollanda Queen’s Day Festivali”. *Millî Folklor*, 14(111), ss. 136:148.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özbilgin, Ö. M. (2020). “Postmodern Sanat Düşüncesi Bağlamında Geleneksel Dans”. *Sanattan Topluma Türk Halk Dansları*. (Ed. Oğuzhan Yoncalık). İstanbul: Doğu Kütüphanesi, ss.37-71.
- Özcan, K. (2005). “Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi (VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla Kadar”. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 20(2), ss. 251-265.

- Özçakmak, A. İ. (2014). *Dünden Bugüne Arhavi*. İstanbul: İSTAD Kültür Yayınları.
- Özdemir, M. (2019). *Türk Eğlence Kültüründe Giresun Yayla Şenliklerinin Yeri “Yapısal ve İşlevsel Bir Çözümleme”*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Özdemir, M. (2023). “Artvin Folklor Araştırmalarında Bir Öncü: Mustafa Âdil Özder”. *Folklor Akademi Dergisi*, 6, ss. 618-630.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, N. (2006). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Düzenlenmesi Sempozyum Bildirileri* (Ed. M. Öcal Oğuz ve Tuba Saltık Özkan). Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.
- Özdemir, N. (2020). “Yaratıcı Kentler ve Yaşayan Kültür”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), ss. 1-23.
- Platon (2016). *Devlet* (çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları.
- Rodrigues-Moura, Enrique (2016). “Panem et circenses in Salazars Portugal. Die drei F: Fado, Fátima, Fussball”. *PoliTeknik Türkische Zeitung*, 12(5), ss. 5-6.
- Ruhi, M. E. (2005). “Platon’un Devletin Kökenine İlişkin Görüşü ve Yansımaları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), ss. 241-276.
- Santino, J. (1994). *All Around The Year, Holidays & Celebrations in American Life*. University of Illinois Press.
- Saykal, G. H. (2022). *Kentleşme ve Suç Olgusunun Türkiye’deki Gelişimi*, İstanbul; Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Smith, R. J. (1972). *Social Folk Customs Festivals and Celebrations: Folklore and Folklife*.
- Solak, G. (2017). “Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), ss. 13-37.
- Şen, S. (2012). “Kentlilik Üzerine Düşünceler”. *Toplum ve Bilim*, 124, ss. 103-125.
- Şenel, A. (1982). *İlkel Topluluktan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Şirin, Y. B. (2018). *Kentsel Etkinlikler Kapsamında Festivaller ve Kentsel Mekâna Etkileri: İki Mekân İki Festival*, İstanbul; İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tan, N. (1985). *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*. İstanbul: Halk Kültürü Yayınları.
- Taşçı, H. (2012). *Göçün Mekânı: Esenler ve Mekânın Değişimi* (Ed. Murat Şentürk). İstanbul: Şehir Düşünme Merkezi Yayınları.

- Tekin, K. (2022). *Kent Kültüründe Geçiş Dönemi Ritüelleri ve Yeni Kültürel Bağlamlar: Eskişehir Örneği*, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tokatlı, C. (2019). *Yerel Halkın Festivallerin Etkinliklere Yönelik Algılarının Algılanan Değer, Festival Memnuniyeti ve Festival Sadakati Üzerindeki Etkisi: Uluslararası Şile Bezi Kültür ve Sanat Festivali Örneği*, Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tokdemir, H. (1993). *Artvin Yöresi Folkloru*
- Toker, A. (2022). “Kent Kimliği İnşasında Festivallerin Rolü”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), ss. 121-140.
- Tolan, B. (1991). *Toplum Bilimlerine Giriş*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Ceylan, O. (2022).
- Tomlinson, J. (2013). *Küreselleşme ve Kültür* (çev. Arzu Eker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1973). *Derleme Sözlüğü*. Cilt: X. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1996). *Tarama Sözlüğü-V*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkmen, N. (2017). *Türkiye’de Festivaller ve Şenlikler*, Sivas; Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Usta, G. (2020). “Mekân ve Kavramların Anlamsal Açıdan İrdelenmesi”. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(1), ss. 25-30.
- Ünal, A. (2020). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Kitabı* (Ed. Betül Bayazıt vd.). Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Ürkmmez, D. (2020). *Yerel Yönetimler Açısından Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Festivaller*, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Weber, M. (2010). *Şehir Modern Kentin Oluşumu* (çev. Musa Ceylan). İstanbul: Yarın Yayınları.
- Yavuz, H. (1987). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yeter, E. (2007). *Kentsel Gelişme ve Kültür Değerleri*, Ankara; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Yıldırım, E. (2022). *Türk Kültüründe Renkler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yıldız, N. (2016). *Gorgut’ın Gabrı Kazılgı Boyu (Türkmen) Esasında Dede Korkut’ta Toy* [Sözlü Sunum]. III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, İzmir, Türkiye.
- Yiğit, G. (2015). *Isparta Yöresi Geleneksel Kutlamaları*, Isparta; Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Yolcu, M.A. ve Aça, M. (2017). “Yapısal İşlevsellik Açısından Folklorda Değişme ve İşlevsel Zorunluluklar Modeli”. *Folklor ve Edebiyat*, 23(92), ss. 13-28.

Zehiroğlu, M. A. (1999). *Antik Çağlarda Doğu Karadeniz*. İstanbul: Chiciyazıları Yayınevi.

Sözlü Kaynaklar

KK-1: M**** R**** Öncel, (2024), *Loresima Kafede Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi 67 yaşındadır.

KK-2: O**** Kurdoğlu, (2024). *Kaynak Kişiyle İnternet Ortamında Mülakat Yapılmıştır*. Kaynak kişi 49 yaşındadır.

KK-3: E**** Kurdoğlu, (2023). *Loresima Kafede Yapılan Görüşme*. Kaynak kişi 33 yaşındadır.

KK-4: A***** Yılmaz, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 33 yaşındadır.

KK-5: M***** Günbeyaz, (2024). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 43 yaşındadır.

KK-6: S****Bayraktar, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 58 yaşındadır.

KK-7: B***** Özkara, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 40 yaşındadır.

KK-8: Ş***** Çelik, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 23 yaşındadır.

KK-9: F***** Ergin, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 48 yaşındadır.

KK-10: E***** S***** Uçar, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 48 yaşındadır.

KK-11: E**** Günal, (2023). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 33 yaşındadır.

KK-12: M***** Yakut, (2024). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 64 yaşındadır.

KK-13: L***** Çelenk, (2024). *Kaynak Kişiyle İnternet Ortamında Mülakat Yapılmıştır*. Kaynak kişi 43 yaşındadır.

KK-14: S***** Yıldız, (2024). *Arhavi Gösteri Merkezinde Görüşme Yapılmıştır*. Kaynak kişi 43 yaşındadır.

KK-15: N***** Erçiçek, (2024). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 53 yaşındadır.

KK-16: A***** Atlas, (2024). *Kaynak Kişiyle İnternet Ortamında Mülakat Yapılmıştır*. Kaynak kişi 32 yaşındadır.

KK-17: Ş***** Gedik, (2024). *Festival Alanında Yapılan Derleme*. Kaynak kişi 44 yaşındadır.

İnternet Kaynakları

URL-1: Artvin İli Coğrafi Özellikleri, (t.y.). Erişim: 28 Ekim 2023.

<http://www.artvin.gov.tr/cografidurum/#:~:text=Artvin%20ili%20400%2035'%20ile,Rize%2C%20Kuzeyinde%20G%C3%BCrcistan%20ile%20kom%C5%9Fudur.>

URL-2: Arhavi'nin Gerçek Tarihi, (2018). Erişim: 28 Ekim 2023.

<https://lazca.org/lazlar-tarihi/786-arhavnn-gercek-tarh.html>.

URL-3: İlçenin Coğrafi Yapısı, (2012). Erişim: 2 Kasım 2023.

<https://arhavizyon.com/694>

URL-4: 2. Dikyamaç Kültür, Sanat ve Yaşam Tarzı Festivali Yapıldı, (2018). Erişim: 5 Kasım 2023.

<https://arhavizyon.com/2-dikyamac-koyu-kultur-sanat-ve-yasam-tarzi-festivali-yapildi>.

URL-5: Arhavi Festivali'nin Tarihi Seyri, (t.y.). Erişim: 2 Ocak 2024.

<https://arhivilim.tr.gg/ARHAVI-FESTIVALININ-TARIHI-SEYRI--.htm>.

URL-6: Festival Polemiği, (2024). Erişim: 20 Ağustos 2024.

https://www.instagram.com/p/C5Ea4lSx_tr/.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Kararı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.11.2023-113020

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-18457941-050.99-113020
Konu : Kurul Kararı (Mehmet ÖZDEMİR ve
Tuğçe YILMAZ)

10.11.2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.10.2023 tarihli ve E-111085 sayılı yazınız.

Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR'in tez danışmanlığını yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Tuğçe YILMAZ'a ait "*Kent Kültürü ve Festivalleşme: Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali*" başlıklı çalışma Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 6 Kasım 2023 tarihinde yapmış olduğu toplantısında incelenmiş olup, çalışma bilim ve araştırma etiği açısından oybirliği ile uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Atakan ÖZTÜRK
Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar

ATAKAN ÖZTÜRK (Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu - Kurul Başkanı) 10.11.2023 14:00

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSE45JDB22* Pin Kodu : 45232
Telefon: +90 466 215 10 00
e-Posta: artvin@artvin.edu.tr Web: http://www.artvin.edu.tr/
Kep Adresi: artvin@artvin.edu.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/artvin-coruh-universitesi-ebys>

Bilgi için: Hakan KAYA
Unvanı: Sekreter

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2: Dik hızarla odun kesme yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Ek 3: Dibekte mısır ayıklama yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Ek 4: Dik hızarla tahta biçme yarışması (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2023).

Ek 5: 50. Uluslararası Arhavi Kùltür ve Sanat Festivali hatıra kùşesi (Arhavi Belediyesi Arşivi, 2024).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Tuğçe YILMAZ			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim				
Ortaöğretim				
Lise				
Lisans				
Yüksek Lisans				
İş Deneyimi:				
Yayımlarım:				